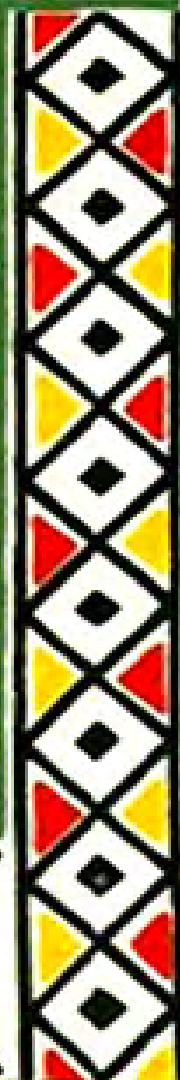

A
PÓRULJÁRT
VIZISZELLEM

ZÜRJÉN
NÉPMESÉK

Vászolyi Erik (szerk.):

A pórul járt víziszellem

Zürjén népmesék

Válogatta, fordította, az utószót és a jegyzeteket írta Vászolyi Erik

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1964

NEM IGAZ

Élt-volt egy ember meg a felesége. Három fiuk volt: Pedör, Vaszilej meg Iván. Egyszer az apjuk az erdőbe küldte a fiait vadászni.

Elmentek a testvérek az erdőbe, hanem gyufát elfelejtettek magukkal vinni. Mitévők legyenek? Pedör azt mondja Ivánnak:

– Eridj, hágjál föl a fa tetejibe, s nézzél körül, nem látszik-e valamerre füst vagy tűz.

Fölhágott Iván a fa tetejibe, s látja: valahol messze-messze tűz világlik, füst száll fölfelé. Pedör ment elsőnek tüzet keresni.

Odaért a tűz közelibe, s látja: egy nagy szakállú, mérges képű öregember ül mellette.

– Öregapám, öregapám, adjál nekem a tüzedből!

– Ha mondasz valamit, ami nem igaz, adok.

– Nem tudok olyat, s nem is mondok.

Nekiesett az öregember Pedörnek, elverte, eltángálta. Pedör se élő, se holt nem volt, mikor végre elszabadult.

Akkor a közbülső testvér ment el tüzet keresni, Vaszilej. Odaért a tűz közelibe, s látja: egy nagy szakállú, mérges képű öregember ül mellette.

– Öregapám, öregapám, adjál nekem a tüzedből!

– Ha mondasz valamit, ami nem igaz, adok.

– Nem tudok olyat, s nem is mondok.

Nekiesett az öregember Vaszilejnek, elverte, eltángálta. Vaszilej se élő, se holt nem volt, mikor elszabadult.

Hát elindult tüzet keresni a legkisebbik testvér, Iván. Odaért a tűzrakáshoz, s látja: egy nagy szakállú, mérges ábrázatú öregember ül ottan.

– Öregapám, öregapám, adjál nekem tüzet!

– Ha mondasz valamit, ami nem igaz, adok, de ha nem, a bőrt lenyúzóom a hátadról!

– Mondok én – azt mondja Iván –, csak hallgasd végig, s ne szóljál közbe!

S nekikezdett Iván mesélni:

– Egyszer cefrét főztem. Az üst fölborult, s a lé széjjelfolyott a házunkban. Akkor jött egy ló, s fölitta mind a levit, és megpukkadt. Én nyírfából abroncsot faragtam, rákalapáltam a hasára, és minden rendben volt. Ahogy az abroncsot csináltam, a fa végét elfelejtettem kivágni, s a nyírfa elkezdett nőni. Nőttön-nőtt – az évig nyúlt. Fölkapaszkodtam a nyírfán a mennyországba, hát ott legyekért ökröket adnak cserébe! Lehuppantam a földre, összefogdostam egy határ legyet, s elcseréltem ökrökre. Már haza akartam volt menni, de a lovam meg fástul, mindenestül elbitangolt valamerre. Mitévő legyek? Levágtam az ökröket mindet, a bőrükből szíjat hasítottam, összevarrtam, igen hosszú szíj lett. Elkezdtem lefelé mászni ezen a szíjon a földre. Mászok lejjebb s lejjebb, hanem a szíjnak már a végire értem, pedig a földig még sok maradt hátra. Megvakartam a hátamat, s egy bolhát fogtam. Lenyúztam a bőrit, szíjat hasítottam belőle, kezdtem rajta lejjebb mászni, s megint csak nem jutottam el a földig. Hát látom: egy parasztember a szérűskertjében árpát forgat. Elkaptam, elmarkoltam a megforgatott toklászatokat, kötelet sodortam belőlük, s továbbindultam lefelé. Hanem a csepűkötél bizony hitvány; elszakadt, én meg lepottyantam a földre, s egy lép közepibe huppantam. Mitévő legyek? Ücsörgök a mocsárban, csak a fejem kandikál ki. Hát valahonnan egy daru érkezett, s nekikészül, hogy fészket rakjon a fejemen. Elkaptam a darut a lábánál, gondoltam, hogy kihúz engemet a mocsárból. A daru rángatózott, kitepte magát, csak a fél lába maradt a kezemben. Most mit csináljak? Éppen akkor egy nagy szakállú öregember járt volt arra a lápon. Te voltál az az öregember. Elkaptam a szakálladat, s te kihúztál engemet a mocsárból.

– Hazudsz! - kiáltotta az öregember. – Én nem húztalak ki tégedet a mocsárból, ez nem igaz!

– No lám – mondja Iván –, hát persze hogy nem igaz! Hanem most ide a tüzet!

A mérges képű öregember adott Ivánnak tüzet, s hazabocsátotta.

A HÁROM FAZÉK

Élt-volt hajdanában egy igen öreg ember meg a felesége. Nem volt nekik se fiúk, se lányok, csak három jókora nagy fazekuk akadt. Egyszer valamikor – hiszen sokáig éltek – az egyik nagy fekete fazék leesett a polcról a padlóra s megszólalt:

– Kedves jó gazdám, őrizöm, engedjél el engemet meggazdagodni, összeszedni valamit!

Azt mondja a gazdája:

– Elbocsátalak, kedves fazekam, eridj, menjél, Isten légyen tevéled

Elbicebóházott, elgurult a fazék. Hengergőzött, gurult, s egy patak partján megállt. Látja: a patakban két leány ruhát öblöget A fazék megnézte őket, odaállt a sövény mellé, s csöndben maradt. Hallgatta, hogy mit beszélnek, miről trécselnek a lányok. Azok csak öblögettek, öblögettek. Azt mondja az egyik:

– Ugyan hová rakjuk a ruhát? Hová is tehetjük?

Azt mondja a másik:

– Nézzed csak, ott van valami fazék a sövény alján, eridj, menjél, hozdad ide! Majd abba rakjuk.

Fölvették a fazekat, s elkezdtek belerakni a kicsavart ruhát. Rakták, rakták, s a legvégén a vállukra akarták venni a fazekat. Annak meg összeszűkül a szája, s elkezdett gurulni, hengergőzni. A leányok szaladtak utána. Szaladtak, szaladtak, de csak nem értek a nyomába, hagyniuk kellett a fazekat.

Hazaért a fazék, elrikkantotta magát:

– Nyissál ajtót, gazdám, erisszél be!

Kiment a gazda, megnyitotta az ajtót. A fazék begurult, s azt mondja:

– Nézzétek csak, milyen kincset hoztam néktek!

Igencsak megörült az öreg ember meg az asszony a holminak. Kiszedegették a fazékból a ruhát, s fölaggatták a kemencére, hadd száradjon. Osztán amikor megszáradt, fonott kosárba rakták.

Élt, éldegélt a két öreg. Hát egyszer a középső fekete fazék leesik a polcról a padlóra. Azt mondja a középső fazék:

– Kedves jó gazdám, őrizőm, engedjél el engemet is meggazdagodni, összeszedni valamit! Lám csak, az én nővérem elment, s mennyi holmit hozott néktek! Megyek én is gazdagságot szerezni, összeszedni valamit.

Azt mondja a gazdája:

– Eridj csak, eridj, szerezz, gazdagodjál!

Kiengedte az ajtón, által a pitvaron, kifelé. Elindult a fazék, elbicebózázott, elgurult. Gurult, gurult, hát egyszer csak mit lát: két kereskedő az erdőben pénzen osztozkodik. Azt mondja az egyik:

– Ha bele nem tesszük valamibe, elvész. Valamilyen edény kéne.

A másik meg azt mondja:

– Ott van ni, a fa töviben egy fazék, eridj, menjél, hozdad ide. Abba fogjuk belerakni.

Mentek, fogták a fazekat, abba kezdték belerakni a pénzt. Rakták, rakták, kezdett teli lenni a fazék. Akkor aztán szép lassacskán összeszűkül a nyaka, a szája, s nekiindult, elgurult. A két kereskedő szaladt, szaladt utána, de nem értek a nyomába. Így hát hagyták a fazekat.

A fazék hazaért s bezörgetett:

– Nyissátok ki!

Kinyitották, bement a házba.

– Nézzétek csak, mennyi pénzt hoztam! – mondotta.

Az öregember meg a felesége meggazdagodott.

Éltek, éldegéltek. A harmadik fazék is leesett a polcról.

– Most én megyek el meggazdagodni, szerezni valamit – mondja a legkisebb fazék.

Azt mondja az öregapó:

– Eridj csak, keressél valamit, szerezzél!

Kiengedték a fazekat az ajtón, a pitvaron által. Elbicebózázott. Gurult, gurult, odaért egy helyre, s mit lát: két legény, két helyre legény megy az úton. Azt mondja az egyik:

– Hugyozhatnékom van. Ugyan hová hugyozzak? Nincsen alkalmas hely a közelben.

Azt mondja a másik:

– Nédd a, ott egy fazék, eridj oda, hugyozz bele. Ott van, nézd csak, az éppen jó lesz.

A legény odament, elkezdett hugyozni. A fazéknak meg összeszorult a szája, elcsípte a monyát, osztán neki! Megindult és húzta-vonta magával a legényt Húzta-vonta, hazavitte. Megérkeztek.

– Nyissátok ki, kedves gazdám, jó öreg gazdám! Hoztam tinéktek eltartót, fogadott fiút!

Ajtót nyitottak a fazéknak, s látják: kenyérkeresőt, fogadott fiút hozott. Bevitték a legényt a házba. Az öregek megházasították, és most is élnek, megvannak, igen szépen, igen jómódban.

A FAGYOS EMBER ÉS A FELESÉGE

Élt-volt hajdanában egy fagyos ember meg a felesége. Az asszony megholt. A fagyos ember elindult koporsókészítőt meg osztán halottmosdatót keresni. Ment, mendegélt, s szembejött vele a róka. Megállította a fagyos embert, és beszédbe elegyedett vele. Megkérdezte tőle:

– Hová mégy?

Azt mondja a fagyos ember a rókának:

– Ugyan hagyd el, róka, rókácska! Megholt az asszony, éppen megyek koporsókészítőt meg halottmosdatót keríteni.

– Elmegyek én – mondja a róka.

– Ugyan hagyd már el, róka, rókácska – feleli neki a fagyos ember –, mit is tudnál te tenni?

– Majd elvállik – mondja a róka. – Eljövök. Ne is keressél mást, fordulj vissza, szépen elballagunk kettecskén.

Morfondírozott a fagyos ember, morfondírozott:

– Gyerünk – azt mondja –, mitévő lehetnék, kit is keríthetnék? Valami majd csak lesz. Majd meglátjuk, értesz-e hozzá vagy sem.

Elindultak kettesben. Mentek, mentek, odaértek a házhoz. Azt mondja a róka a fagyos embernek:

– Te csináld meg a koporsót, én meg bemegyek, megmosdatom, osztán elsíratom. Te csináld meg a koporsót, hallgassad az én siratómat!

Ahogy megegyeztek, úgy is cselekedtek. A fagyos ember nekilátott koporsót ácsolni, a róka meg hozzáfogott mosdatni, ugyancsak szívhezszólán:

– Megholt a fagyos ember felesége! Nem lesz, aki mosson, takarítson utána! Nincs, aki varrjon, dolgozzon nékie! Nincs, aki süssön-főzzön neki!

A róka abbahagyta a siratást. Azt mondja neki a fagyos ember.

– Róka, rókácska, hát abbahagyta a siratót?

– Ember, kedves, jó ember, mindjárt, tüstént, pihenek egy keveset – felelte a róka, s megette a fagyos ember asszonyának az egyik csöcsét. Aztán megint rákezdett a siratásra.

– Megholt a fagyos ember felesége! Nincsen már, aki puha kenyérral etesse, nincs, aki szépet szabjon-varrjon nékie!

Osztán megint abbahagyta a róka. Azt mondja a fagyos ember:

– Róka, rókácska, hát megint félbehagyta a siratót?

– Mindjárt – mondja a róka –, elfáradtam, pihenek egyet.

Akkor a róka megette a halott asszony másik csöcsét. Osztán megint rákezdett a siratásra.

– Megholt a fagyos ember felesége! Jó életének vége szakadt! Nincs, aki gondját viselje, nincsen már, aki rendben tartsa a háza táját!

Megint csak abbahagyta a róka, s megette az egyik kezét. Azt mondja a fagyos ember, a beteg:

– Róka, rókácska, ugyan sokszor, ugyan hamar abbahagyod!

– Mindjárt, mindjárt – feleli a róka –, rögvest rákezek megint!

Akkor megette a másik kezét. Osztán megint nekifogott a siratásnak:

– Nincs már, aki ruhát-cipőt varrjon a beteg embernek, aki ízes ennivalót süssön-főzzön nékie!

Újra csak félbeszakadt a siratás: a róka megette az asszony egyik lábát. Azt mondja a beteg ember:

– Róka, róka, hát már megint abbahagyta a siratót!

– Mindjárt, rögvest! – feleli a róka. – Csak megpihenek egy keveset.

Megint belekezdett a siratásba. Az ember apránként elkészült a koporsóval. A róka újra félbehagyta a siratót: hozzálátott, hogy megegye a másik lábát.

A koporsó kész lett, az ember bement a házba. Hát a róka éppen akkor eszi a feleségének a másik lábát. Az ember odament, s elfogta az indulat. Torkon ragadta a rókát, osztán kerített egy hurkot, a gerendára kanyarította, s a rókát megfújtotta. A bőrből sapkát csinált. A feleségét meg eltemette, már amit a róka meghagyott belőle. Újra megházasodott, a rókaprém sapkával új asszonyt szerzett. Most is élnek, megvannak, kenyeret esznek, vizet isznak.

A HÜVELYKUJJNYI FIÚ

Élt-volt hajdanában egy parasztember. Nem volt se fia se lánya, pedig nagyon szerette volna. Ő meg a felesége öregek voltak már. Mitévők légyenek? Leültek, törték a fejüket, imádkoztak az Istenhez is, de az se segített, nem teljesedett az imádságuk.

Egyre csak töprengtek, de kenyérkeresőjük csak nem volt, s éhen veszni sem akartak. Hát azt mondja az ember az asszonynak:

– Csináljunk csak úgy, hátha lesz belőle valami... Régen azt mondták az emberek: nincs a világon semmi olyan dolog, ami ne sikerülhetne. Hát hogyha a miénk is sikerül? Eridj ki, hozzál be a kamrából egy pölyhöt. Tegyed bele egy nyírfaháncskosárba, és rakjad föl a kemence tetejire. Kapaszkodj föl te is, feküdj a padkára, s kezdjed el fűjni. Én meg kimegyek fáért, hozok, s befűtöm a kemencét, hogy melegebb legyen.

Úgy is csinált az asszony, az ember meg ment fáért. Behozta, begyújtott a kemencébe, az asszony meg a kemencepadkán egyre csak fűjta a pölyhöt a nyírfaháncskosárban. Megkérdi az ember:

– Lesz belőle valami?

Az asszony nem szólt, egyre csak fűjta. Az ember se szólt osztán semmit, kiment a földre szántani.

Szántja a földet, s az jár az eszében:

– Hej, ha fiam volna, ideülnék, rá erre a nagy tuskóra, és csak dirigálnám!

Még a felét se szántotta föl, hát hallja, hogy valaki igen hangosan dalol, de sehol egy lélek!

Míg az ember szántott, az asszonynak a pölyhös kosarában egy fiú született. Akkora, mint egy hüvelyk. Ahogy a világra jött, nyomban meg is szólalt:

– Anyám – azt mondja –, én elmegyek fáért, te meg fűtsed be a kemencét, osztán süssél kenyeret!

Igen megörült az anyja.

– Látod-e – azt mondja –, milyen csoda! Az imént született, és már fáért indul. És hozzá milyen okos!

A fiú elment fáért, az anyja meg puha kenyeret süttött, s ki akarja vinni az urának a szántóra.

Azt mondja a fiú:

– Anyám, én elviszem!

– Te elveszel, nem találsz oda – mondja az anyja. – Hogyan is tudnál ekkorka létedre oly messzire elmenni?

A fiú nem hallgatott rá. Belerakta a kenyeret egy nyírhékosárba, s elindult, hogy elvigye az apjának. Ment s énekelt teli torokból. Az apja hallotta is a nótaszót, de nem látta, merről jön. A hüvelykujjnyi fiú odaért egy árokhoz, oszt általmenni nem tudott rajta. Hát elkiáltotta magát:

– Apám, apám, vigyél át!

Az apja meg senki emberfiát nem lát, bámul, hogy ki szól és merre: a hang jön, de ember sehol. Nekiáll keresni, ki az és merre van. Odajutott az árokhoz, s látja: a túloldalt egy emberpalánta áll. Fölkapta a kenyereskosárral együtt, általvitte, s megkérdi tőle:

– Te kié vagy, s merre mégy?

– Én – azt mondja a hüvelykujjnyi gyerek – a pölyhös kosárban, ott születtem, s kenyeret hoztam néked.

Igen megörült az apa. Odavitte a fiát a szántóra, s fölültette a ló hátára. Az meg belecsimpaszkodott a ló farkába, lemászott az aljára, és teli torokból nótára gyújtott. Az apa szánt, a ló jár, a fiú meg dalol.

Egyszerre csak arrafelé megy a közelben a pap. Meghallotta a nótaszót, és megkérdezte a szántó paraszttól:

– Kicsoda énekel tenéked olyan szépen s merre? – mivelhogy látni nem látta.

A paraszt meg azt mondja:

– Hát ez, tiszteletes úr, ez az én fiam.

– No de hát hol van?

– Hát itt e – azt mondja –, a ló farka alatt.

– Fogjad, mutassad meg – mondja a pap. – Hát osztán eladod-e?

– Ne beszéljen már így - mondja a paraszt. – Nem eladó ez. Embert nem lehet eladni. Hanem elcserélni lehet. Ha ideadod minden jószágodat, cserélünk.

A pap elkezdte a fejét vakarni:

– Hogyan lehet ezt? De nézd csak, adjad el, adok érte háromszázat.

A fiú meg odasúgja az apjának:

– Adjál oda, visszaszököm tehozzád!

A paraszt odaadta. Kapott a paptól háromszázat, s elbúcsúztak.

Igen megörült a pap.

Zsebre rakta a hüvelykujjnyi fiút, elindult hazafelé, s az járt az eszében:

– Lám – azt mondja –, milyen csuda dologra akadtam! Belefér a zsebembe, pedig épkézláb ember! És hozza még milyen szépen danol! Az asszony ugyancsak meg fog dicsérni!

Ment és gondolkodott, nem is nézett a zsebébe. A hüvelykujjnyi fiú meg szép csöndesen kisurrant belőle. A pap észre se vette.

Hazaért a pap, s azt mondja a feleségének:

-- Nézzed csak, asszony – azt mondja –, mit hoztam! Csuda a javából! Nyúljal csak bele a zsebembe, nézzed meg – azt mondja –, csak óvatosan, nehogy baja essék!

A papné belenyúl a kezivel a zsebbe, az meg tele van szarral. Tyú de leteremtette a papot!

– Te ilyen-amolyan! – azt mondja. – Pap létedre szart hordasz a zsebedben! És még engemet bolondítasz!

Fogta a piszkafát, neki a papnak, csépelte, ahol érte, s mondta hozzá:

– Nesze neked „csak óvatosan”, nesze neked „nehogy baja essék”!

Alig tudott a pap megmenekedni. Osztán usgyé, szaladt a paraszthoz, szidta, hogy mért tette őt lóvá.

A hüvelykujjnyi gyerek meg visszatért az apjához, megint belesimpszkodott a ló farkába, nekikezdett nótázni, füttyörészni.

Arra megy a bíró egy pár lóval, s hallja: szépen danol valaki. Látja, hogy ott szánt egy paraszt, hát megkérdezte őtőle:

– Ki nótázik ilyen szépen?

– Ez az én fiam, a ló farka végiben – mondja az ember.

Az úr megnézte: való igaz. Meg is akarta venni:

– Eladod-e? Háromszázat adok érte!

Igen megörült a paraszt a háromszáznak. Odaadta a fiút, kifogta a lovat, fölült és elindult haza. Szembejött vele a pap. A paraszt elkezdett sírni, hogy a fiát, akit eladott a papnak, elragadta a bíró.

– Merre van? – kérdi a pap. – Gyerünk, utolérjük!

Fölültek kerten a paraszt hitvány gebéjére, és utánaeredtek.

Úzték, hajtották, a ló megbotlott, elesett. Azt mondja a paraszt:

– Te pap, minek hajszoztad halálra a lovamat? Megyek, panaszt teszek az uraknak!

Megijedt a pap, azt mondja:

– Ne tegyed! Nesze száz rubel!

A paraszt elvette a pénzt, s hazament. Vásárolt egy derék lovat, osztán új házat épített. Az asszonynak kabátot meg kendőt vett. Kereskedni kezdett, és most is azt csinálja.

A fiút meg az úr elvitte haza, s hozzáadta a lányát: neki még jobban ment a sora.

A pap pediglen meghibbant, a papságból elcsapták, s hát mindenki oda került, ahová való.

AZ ORSÓEVŐ

Volt valamerre egy ember meg a felesége. Két gyerekük volt nékik: egy fiú meg egy leány. A fiú jókötésű legény volt, de a négy kereke nem volt ki egészen.

Az anyjuk egyszer fonni akart. Elővette az orsót, hogy fonalat sodorjon. Akkor odament hozzá a fiú, és azt mondja:

- Anyám, mesélek én néked valamit!
- Meséljél, fiam!

Az meg fogta az orsót, kettétörte s megette, s az anyját is megette.

Osztán hazaérkezett az apja. Azt mondja neki a fiú:

- Mesélek én néked valamit!
- Meséljél!

– Hát én – azt mondja –, mivelhogy anyám orsózott volt, megettem az orsót, s anyámat is megettem, s mostan tégedet is megeszlek!

Az apját is lenyelte, megette. Osztán jött a nővére, s annak csakúgy:

- Mesélek én néked valamit!
- Meséljél!

– Anyánk orsózott volt, s hát én az orsót megettem, anyámat is megettem, apámat is megettem, s most tégedet is megeszlek!

A nővérét is megette. Mindnyájukat megette. Osztán elment valamerre kószálni egyet. Szembejött vele egy szénásszekér, ló húzta. Megállította a fogatot:

- Mondok néked valamit!
- Mondjad!

– Hát én... megettem az orsót, amelyikkel az anyám font volt, az anyámat is megettem, s az apámat is megettem, s a nővéremet is megettem. Én biz téged is megeszlek!

Osztán lenyelte a szénásszekeret, lovastul, mindenestül. Azt is megette.

Utána ment, ment tovább. Megint szembejött vele egy lovas szekér, fával volt megrakva. A fásszekeret is megállította, és

belekezdett a mondókába:

– Hát én... megettem az anyámat, amikor font, apámat is megettem, megettem a nővéremet is, megettem a szénásszekeret is. Tégedet is megeszlek!

Azt is megette, osztán ment megint tovább. Egyszer csak szembejött vele egy szalmásszekér. Annak megint elkezdte mondani:

– No én mesélek néked valamit!

– Meséljél!

– Nékem font volt az anyám. Én meg az orsót megettem, anyámat megettem, s apámat megettem, a nővérem is megettem, a szénásszekeret is, a fásszekeret is. Hát mostan tégedet is megeszlek!

Megette azt is. Osztán ment, ment, mígnem egy katona került szembe. Megállítja azt is, és mondja néki:

– Mesélek én néked valamit!

– Meséljél, fiam, meséljél!

Ő meg belekezd:

– No hát én, mert hogy anyám font volt, megettem az orsót, megettem az anyámat, apámat, a nővéremet is megettem, a szénásszekeret is megettem, a fásszekeret is lenyeltem, meg a szalmásszekeret is. Tégedet is lenyellek!

Hanem a katona nekiment, mellbe döfte a kardjával, a gyomrát meg végig fölhasította, s akkor mindnyájan kijöttek belőle.

Ő meg odalett.

A BUTA LÁNY

Élt-volt hajdanában egy ember meg a felesége. Egy szem lányuk volt nékik. Az volt a neve, hogy Buta. Jómódban éltek, gazdagon.

Egyszer vendégeket akartak hívni, bált akartak csapni. Nekiláttak sütni-főzni, s közben egyszer azt mondták Butának: – Ünneplészen, eridjél el az üzletbe, hozzáál sót!

A bolt messzi volt. Buta befogta a lovat, és elhajtott sóért. Visszafelé jövet Buta hozzálátott, hogy megitassa a lovat a vályúból. Hanem a ló nem volt szomjas, és csak nem akart inni. Osztán Buta azt mondja néki:

– Mi kell teneked? Sótlan a víz vagy micsoda? Hát mért nem iszol?

Azzal fogta a zsák sót, és beleönti az itatóvályúba.

Megérkezett haza, és elmondotta a szüleinek:

– Nekem a lovam nem akart inni a vályúból, s osztán én fogtam s beleöntöttem a sót, egy zsákkal.

– A csodába, minek csinálsz ilyet? Eridj, menjél el komlóért, sört főzünk!

Elment Buta komlóért. Megvette s indult hazafelé. Visszajövet a komló igen nagyon zizegett, zötyörgött a zsákban.

Buta meg rákezdett, s azt mondtotta:

– Minek csapsz ilyen zajt? Szélnek erisztelek ám! – Azzal fogta, kirázta a zsákból, szélnek erisztette.

Hazaérkezett, s kérdezik tőle: – Hát nem hoztál?

– Hát én szélnek engedtem, mivelhogy igen nagyon zizegett, feleselt, szitkozódott a zsákban!

– Ajaj!... – a szülei, persze, elkezdtek szidni érette.

Egyszer érkezett az ünnepség napja is. Befogták a lovat, hogy elmenjenek a vendégekért. Azt mondják Butának:

– Eridjél hát, menjél el, osztán hívjad meg a vendégeket!

Fölült Buta a kocsira, elhajtott a vendégekért. Osztán amikor megérkezett, azt mondja nékik:

– Emberek, gyertek el vendégségbe! Hanem asszonyok, ti ne gyertek! Eridgetni-fingani ne gyertek! Csak az emberek jöjjenek!

Az emberek fölültek és megérkeztek. A házigazdáéik néztek egy nagyot és megkérdezték:

– Hát az asszonyokat miért nem hoztátok magatokkal?

– Hát szóval... az asszonyokat nem hívta meg Buta.

– Ejnye, Buta, te ostoba! Mért nem hívtál meg mindenkit? Eridj, menjél el az asszonyokért!

Befogott Buta s elhajtott. Amikor megérkezett, mondotta az asszonyoknak:

– Gyertek vendégségbe, asszonyok! Hanem a gyerekeket itt hagyjátok, szarni-hugyozni ne hozzátok el őket!

Osztán az asszonyok is megérkeztek, s a háziak megkérdik tőlük, azt mondják:

– Hát a gyerekeket meg miért nem hoztátok magatokkal?

– Hát a gyerekeket a Buta nem hívta.

– Ejnye már, ostoba Buta! Eridj, menjél, s hozdad el a gyerekeket is!

Kapta magát Buta, s megint elindult a lóval. Elment, s a gyerekeket mindet belerakta, beleszorította az egy kocsiba. Annyi gyereket összeszedett, hogy moccanni se tudtak, s az úton a foguk összekócodott a fagytól, úgy fáztak. Az arcuk egészen elváltozott tőle.

Megérkeztek, s az asszonyok jönnek ki a gyerekeik elé.

– No lám, nevetnek a gyerekeink!

Hanem aztán észbe kaptak, s akkor látták, hogy minden gyerek halott. Mind megfagytak az úton.

No így aztán véget is ért a vendégség, szerencsétlenül fejeződött be.

A CIPÓ

Élt-volt hajdanában egy ember meg a felesége. Két gyerekük is volt nekik, egy fiú meg egy leány. A gyerekek nőttek, növekedtek.

Egyszer ünnepnap közeledett, s az anyjuk hozzálátott, hogy süssön az ünnepre. Kiküldötte a lányát cipóhoz való káposztalevéért. A leány kiment a veteményeskertbe, hozzálátott káposztalevelet tépni. Arra ment a kert alatt az utcán egy gyerek, egy Süveg nevű gyerek. Meglátta a leányt a kertben, s azt mondotta néki:

– Te, kislány, meg fogsz halni!

A leány meghallotta, s legott elkezdett sírni.

Az anyjának közben bemelegedett a kemence. Hanem a lánya, az csak nem jön.

– Ki kell menni érte, a kemencém kezd bemelegedni!

Megy ki a kertbe a lányáért – hát az eltűnt.

Keresi, keresi, végül a kerítés tövében ráakadt, s látja, hogy a leány sír.

– Hát te mi miatt sírsz, kislányom?

– Erre ment el a Süveg nevű gyerek, s azt mondotta énnékem: te meg fogsz halni!

No erre osztán az anyja is leült melléje, és elkezdett vele együtt sírni. Kettesben sírtak tovább az anyjával.

A kemence már kezdett kihűlni, de se az anya, se a lánya sehol. Kapta magát az apjuk, s kiment utánuk a kertbe, hogy megkeresse őket.

– Ki kell menjek utánuk, mért nem érkeztek meg?

Kiment az apja is. Keresi őket, keresi, s hát ott sír az anya a lányával kettesben.

– Hát ti meg miért sírtok?

– Hát erre ment el a Süveg nevű gyerek. Megszólította a lányunkat, s azt mondotta néki: te meg fogsz halni.

No erre osztán az apja is elkezdett sírni. Ott sírtak hármásban.

A kemence kihűlt teljesen, de azok csak nem jöttek: sem az apa, sem az anya, sem a lányuk.

– Ki kell menjek, megnézem, hol maradnak – mondotta a fiú.

Ki is ment. Keresi őket, keresi, és látja: azok ott ülnek és sírnak hármában.

– Hát ti meg mit sírtok itten?

– Erre ment el a Süveg nevű gyerek, megszólította a húgodat, s azt mondotta néki: te meg fogsz halni!

– Bolondok vagytok ti! Nosza eridjetez haza szaporán! Én meg fogom magamat, és elmegyek magatok fajta bolondokat keresni!

Az apjáiék bementek a házba, ő meg kapta magát, s elindult hazulról. Ment, ment az úton, s egyszer csak egy tanyához érkezett. Hát látja ám, hogy ottan a házból szitával hordják ki a füstöt. Odamegy hozzájuk, s megszólítja őket:

– Ti meg mit műveltek itten?

– Hogy mi? Ég a tűz a kemencében, irgalmatlan füst van tőle. Mi meg szitával hordjuk kifelé a füstöt, de sehogyan se tudjuk kihordani.

– Hanem ha énnékem száz rubelt adnátok, én száz rubelért megcsinálok tinéktek.

– Jól van, adunk száz rubelt.

A gyerek nekifogott, hogy kipiszkálja a kürtőt (régén kürtő volt a házakban, nem pedig len kémény). Kikotorta a kürtőnyílást. A füst megindult rajta, s mind kiszállt a házból, ő meg száz rubelt keresett. El is határozta magában:

„Rögvest megyek tovább ilyeneket keresni!”

Megy tovább, tovább megy az úton, és egy másik tanyához érkezik. Hát látja ám, hogy ottan meg a kiskonyhában kifőzték a cefrét, és kanállal méregetik: belemernek egy kanállal, és azzal akarják bevinni a házba. Mire elérnek vele a házig, az egész kiömlik, kilötyög a kanálból, nem marad benne semmi sem.

Odamegy a legény, és megszólítja őket:

– Hát ti mit műveltek itten?

– Hát ahogy látod: mi kanállal méregetjük a cefrét, s úgy visszük be a kiskonyhából. Mi már harminc éve így méregetünk, de csak nem jutunk vele semmire sem.

– Hát ha adtok énnékem száz rubelt, én megcsinálhatom tinéktek, nyélbeüthetem ezt a méregetést.

– Persze hogy adunk!

Ő osztán nekilátott, és faragott egy tálat, egy fatálat, s abban kezdte kihordani nékik a kiskonyhából a cefrét. Viszi a tálat, azok telemerik cefrével, ő meg térül-fordul véle. Viszi másodsor – telitöltik. Aztán addig hordta a tállal, amíg a végére nem értek. Ott is adtak néki száz rubelt

Osztán fogta magát, s indult tovább. Ment tovább, s hát egyszer csak mit lát? Az út mentén két ló van befogva, az egyik egyfelé, a másik másfelé, s húznak valamit. Közelebb megy, és akkor látja csak: egy fatörzset húznak széjjel. Az egyik ló az egyik végibe van befogva, a másik a másik végibe, húzzák kétfelé, a gazdáik meg ütik, vágják a fejsze fokával a fatörzset középütt, hogy szakadjon kétfelé.

Odamegy a legény hozzájuk, s megkérdezi tőlük:

– Ti meg mit műveltek itten?

– Hát mi építkezünk, s oda kell a fa. Osztán itt van ez a gerenda, húzzuk kétfelé, de nem tudjuk széjjelhúzni, sehogyan sem jön széjjel.

– No hát, ha énnékem száz rubelt adtok, egy gerendából kettőt csinállok!

Azt felelik néki:

– Persze hogy adunk száz rubelt! Hiszen mi itten, úgylehet, tíz éve tán már, hogy húzzuk ezt a gerendát, de csak nem lesz belőle kettő.

A legény kapta magát, fogott egy fejszét, s bement az erdőbe. Kivágott ottan egy igen hosszú szálfat, gerendának valót, olyat, amilyen kellett. Osztán az egyik lóval odahúzatta nékik.

– No hát itt van e a másik gerenda!

Odarakta nékik a gerendát. Azok örültek, és kifizették néki a pénzét.

Így keresett a legény háromszáz rubelt. Ezután fogta magát, s hazafelé indult. Megérkezett, hazaérkezett, s azt mondotta az otthoniaknak:

– Látjátok-e, én elindultam, és magatokfajta bolondok után jártam, s háromszáz rubel ütötte a markomat!

Hozza a háromszáz rubelt, a keresetét, és odaadja a szüleinek. Azóta is jómódban élnek, elégedélnek belőle.

AZ ÖREGEMBER, A FELESÉGE MEG A CIPÓ

Élt-volt egy öregember meg a felesége. Nagyon öregek voltak már. Egyszer elfogyott a kenyerük.

– Anyóka, eridjél ki a hombárba, osztán söpörjed ki a rekeszték sarkait, hátha akad ottan egy kevéske mag. Mi meg oszt' megőröljük, s kenyeret sütünk belőle.

Az meg, az öreganyó, hallgatott az öregemberre. Térült-fordult, a rekeszték sarkaiból előkereste az öreg szemeket, összesöpörgette, s bement, bevitte. Megőrölték, és sütöttek belőle egy aprócska kis cipót. Cipót sütöttek belőle, és a nagyablak párkányára tették. Az ablak nyitva volt, a cipó kiesett rajta és elgurult. Gurult, gurult, gurult, és szembejött vele egy szénásszekér. Azt mondja neki a szénásszekér:

- Be megennélek, cipócskám! Merrefelé mégy?
- Majd mindjárt elmondom én néked:

*Árpamagból gyúrtak,
rozs magjából gyúrtak,
búzamagból gyúrtak,
kendermagból gyúrtak,
meg is dagasztottak,
vajjal kenegettek.
Otthagytam a vénembert,
meg az öregasszonyt,
téged is itthagylak!*

No osztán nem is tudta lenyelni a szénásszekér. Megint ment a cipó tovább. Ment, ment tovább, míg csak szembe nem jött vele egy szalmásszekér.

- Cipócskám, én tégedet – aszongya –, én tégedet megeszlek!
- Ne egyél meg! Inkább mesélek tenéked valamit! – s azzal rákezdett:

*Árpamagból gyúrtak,
rozs magjából gyúrtak,
búzamagból gyúrtak,
kendermagból gyúrtak,
meg is dagasztottak,
vajjal kenegettek.
Otthagytam a vénembert,
meg az öregasszonyt,
meg a szénásszekeret,
téged is itthagylak már!*

Azzal ment, gurult tovább. Ment, ment, osztán egy szekér fa került vele szembe. Azt mondja néki a szekér fa:

– Cipócskám, cipócskám, be szépen megpirultál! Én rögvest megeszlek tégedet!

– Meg ne egyél már! Inkább mesélek tenéked valamit! – s megint rákezdett:

*Árpamagból gyúrtak,
rozs magjából gyúrtak,
búzamagból gyúrtak,
kendermagból gyúrtak,
meg is dagasztottak,
vajjal kenegettek.
Otthagytam a vénembert,
meg az öregasszonyt,
meg a szénásszekeret,
meg a szalmásszekeret,
téged is itthagylak már!*

Megint gurult tovább. Gurult, csak gurult, s hát egy medve jött szembe vele. Egy medve került szembe, s azt mondotta néki:

– Cipócskám, merre mégy?

– Megyek, elbújosom.

– Hadd nyellek le tégedet!

– Ne nyeljél le! Inkább mesélek néked valamit, mostan rögtön!

Osztán megint rákezdett a mondókájára:

*Árpamagból gyúrtak,
rozs magjából gyúrtak,
búzamagból gyúrtak,
kendermagból gyúrtak,
meg is dagasztottak,
vajjal kenegettek.
Otthagytam a vénembert,
meg az öregasszonyt,
meg a szénásszekeret,
meg a szalmásszekeret,
meg a fásszekeret is,
téged is itthagylak már!*

– Nézd csak, milyen szépen nótázol! – dicsérte a medve. – Ugyan énekelj még valamit, de ne így, hanem másmilyenképpen: üljél rá a nyelvemre!

No a cipó ráült a nyelvére, és megint rázendített:

*Árpamagból gyúrtak,
rozs magjából gyúrtak,
búzamagból gyúrtak,
kendermagból gyúrtak,
meg is dagasztottak,
vajjal kenegettek.
Otthagytam a vénembert,
meg az öregasszonyt,
meg a szénásszekeret,
meg a szalmásszekeret,
meg a fásszekeret is,
téged is itthagylak már!*

Hanem a medve, az glutty, lenyelte, s azzal vége volt.

Vége ám. Az öregember meg a felesége ott maradt nagy szomorúan kenyér nélkül: eltűnt a cipójuk.

AZ ÍNSÉG

Élt-volt egy parasztember s annak két fia. A fiúk elköltöztek otthonról. Az egyiknek jól ment a sora, meggazdagodott. A másiknak annyi volt a gyereke, hogy alig fértek meg a házban, alig győzték őket.

Egyszer a gazdag testvér a nevenapjára vendégséget csapott. Meghívta az egész rokonságot, a gazdagokat. Hanem a szegény öccsét, azt nem hívta meg.

Asztalhoz ültek a gazdag testvér vendégei, nekiláttak enni meg inni.

Hoztak ottan mindenféle traktát: lekvárt, csokoládét, uborkát, bélest, tésztát, tojásos túrót, tejfölös kását, vajas lángost, palacsintát.

A szegény fivér azt mondja a feleségének:

– Elmegyek én is a vendégségbe, nagy kedvem van hozzá.

Az asszony nem akarja engedni. Azt mondja:

– Ne menjél hívatlanul. A hívatlan vendég rosszabb a tatárnál.

– Már én pedig elmegyek! – feleli az ura.

El is ment. Odaérkezett a gazdag bátyja ablaka alá. Amaz észrevette, s azt mondja:

– Jön ez a lehorgasztottfejű!

A szegény fivér odaért az ajtóhoz, s nyitna be rajta. Hanem a gazdag elébe áll:

– Ne gyere be! Később gyere el, estefelé!

– Kiszáradt ám a torkom, s inni szerettem volna egyet – feleli az öccse.

– Van víz a ház előtt, igyál abból!

A tornácon ott állott egy vizeskád meg egy ivócsanak. Ivott belőle a szegény testvér és berúgott. Fölment a tornác lépcsőjén, és énekelni kezdett, ahogy a torkán kifért. A gazdag bátyja hallja bévül, és szidja érte:

– A semmirekellő szégyent akar hozni a fejemre!

Egyszer csak hallja ám a szegény ember, hogy a háta megett még valaki énekel. Nézi: hát egy ember. Igencsak nyútt a gúnyája.

– Hát te, kiféle-miféle vagy? – kérdi tőle.

– Én az Ínség vagyok – feleli amaz.

– No, maradjál csak énvelem, te Ínség, elmegyünk mihozzánk!

Elmentek őhozzájuk. Bemennek a házba, s azt mondja a szegény ember a feleségének:

– No, gazdasszony, hoztam valakit, kínáljál meg bennünket valamivel!

Az asszony hozott elő levest meg kását, ami volt, mindet előhozta. Osztán azt mondja az ura:

– No, gazdasszony, készítsél nekünk helyet valahol! Lefeküszünk!

Az asszony fekhelyet készített nekik, amije csak volt, előszedte: derékaljat, vánkost a fejük alá. A gazda meg az Ínség lefeküdtek, az asszony meg a gyerekekkel az ágy végibe kuporodott.

Kora reggel az asszony fölkel, tüzet rakott a kemencébe, főzött levest meg kását. Fölkel a gazda is meg az Ínség, felöltözködtek. Azt mondja az ember:

– No, gazdasszony, adjál nekünk valamit enni. Harapunk egyet, és elmegyünk Ínséggel dologra.

Az asszony adott nekik enni, inni. Utána az Ínség meg az ember fogtak egy-egy ásót meg fejszét, s mentek ki dologra, vermet ásni.

Kiérték a temetőbe, és hozzáláttak az ásásnak. Felváltva dolgoztak: előbb az egyik, osztán a másik. Mélyült a gödör, olyan mély volt már, hogy egy ember belefért. Akkor az Ínség állt bele, és tovább ásta. Úgy ráhajolt az ásója nyelire, hogy alig látszott ki.

– No, Ínség, egyenes-e már az alja? – kérdezi a gazda.

Az meg a gödörben görbedezik, s egyengeti az alját:

– Egyenes már, egyenes. Mindjárt kijövök – mondja.

– Hát csak egyengessed el szépen!

Az Ínség lent hajladozott, a gazda meg fogta az ásóját, és kezdte reászórni a kiásott földet. Egészen betemette az ínséget.

A gödör tetejét elegyengette, elgereblyézte, avart szórt reá, osztán fogta a fejszét meg ásót, és hazabandukolt.

– No, adjál valamit enni! – mondotta a feleségének. – Eltemettem az Ínséget!

Az asszony előhúzta a kemencéből a levest meg a kását, és elébe rakta.

No de hogy ne vesztegessem az időt, bealkonyodott, és nyugovóra tértek.

Másnap a gazda későn kelt föl, a nap is süttött már. Osztán fölkapaszzkodott a kemencepadkára és pipázott. A tyúkjuk meg – mivelhogy az volt nékiük – tojott egy tojást, és igen nagyon elkezdett kotkodácsolni. A gazda lekapaszzkodott a kemencepadkáról, és nézi: hát az bizony nem közönséges tojás, hanem színaranyból van!

Hívja a feleségét:

– Gyere ide, gazdasszony! Valami csudaszépet tojott a tyúkod!

Jön az asszony, nézik a tojást: hát való igaz, színaranyból van az. Igen nagyon megörültek. Fogta a gazda a tojást, elvitte a boltba, s odarakta a boltos elé. Annak a szeme is káprázott tőle.

– Hát osztán mennyit kérsz érte? – mondja.

– Hát osztán mennyit adsz érte? – kérdi a gazda.

– Száz rubel elég lészen?

– Elég lesz – mondja a szegény ember. Száz rubel, az már igen nagy pénz őnéki.

Fogta az ember a száz rubelt, vásárolt mindenfélét, ami csak kellett, ennivalót meg innivalót – éppen húsvét ünnepe közeledett –, és hazatért.

De hogy ne vesztegessem az időt: másnapra a tyúk esmét egy színarany tojást tojott. Harmadnapra megint ugyanúgy. Eladták a második tojást kétszáz rubelért, a harmadikat háromszázért. Az ember meg az asszony egy álló nap csak vásároltak: darát egy egész zsákkal, cukrot szintúgy, lisztet egy szekérrel, szövetet végszámra. Kenyérnek, cukornak, darának, mindennek bőviben lettek.

A gazdag bátyja törte a fejét.

„Mi történt ezzel az én öcsémmel? Mindent zsák- meg vékaszámra hordat haza. Honnan szedte a pénzt hozzá?”

Irigyelte nagyon.

A szegény fivér pedig azt mondja a feleségének:

– No, gazdasszony, eddig szegénységben éltünk, az Ínség miatt soha vendégséget nem csaptunk, a nevünk napját meg nem ültük. Mostan – azt mondja – van mindenünk. Nosza rajta, készülődjél, süssél-főzzél, sört erjesszél, megünnepeljük a nevünk napját!

Az asszony egy álló hétig süttött, főzött, készült a névnapra. Elkészült a ser, megsült a kenyér, volt pálinka egy teli hordóval.

Egész országra szóló lakomát csaptak. Meghítták az egész rokonságot, a gazdag bátyját is velük. Mind el is jöttek, s leültek az asztal köré. Hát az egész asztal telis-tele volt étellel, itallal.

A gazdag fivér szégyenkezett. Ivott egy-két kupicával, osztán nem ivott többet, nem akart berúgni.

– Mostan megpróbálom kitapogatni, ugyan mitől is gazdagodott meg az én öcsém.

Az öccse meg boldogságában hol az egyik vendéggel hajtott föl egy pohárral, hol a másikkal. Berúgott, mint a csap. A bátyja meg elkezdte kérdezgetni:

– Hát, testvér, osztán ugyan mi módon gazdagodtál meg?

Az öccse meg részeg fejjel mindent elmagyarázott:

– Hát, testvér, hozzám szegődött az Ínség, amikor én elmentem tehozzád a lakomára. Emlékszel-e, akkor még elkergettél engemet. Én meg fogtam, s eltemettem az Ínséget. Hát így szabadultam meg tőle.

A gazdag testvér meg azt gondolja magában:

„Tüstént elmegyek, s kihúzom onnan az Ínséget. Bosszúból megint visszataszítja az öcsémet a nyomorúságba.”

Úgy is lett. A gazdag testvér nagy óvatosan kisurrant a lakomáról, fogott egy ásót, kiment a temetőbe, és nekilátott ásni. Ásott, ásott, hát látja, hogy valaki megmozdul a gödör aljában.

– Ínség! – szól hozzá. – Élsz-e még?

Az Ínség legottan fölült, és azt mondja:

– Éppen csak hogy élek, majd hogy meg nem fúltam már. Segítsél hát, hadd jöjjenek ki!

A gazdag testvér odanyújtotta neki a kezét, kihúzta, és azt mondja neki: – Látod-e, mit művelt tevéled az a gonosz ember! Ha én nem lennék, itt rohadtál volna meg. Eridj el hozzája – azt mondja –, ma vendégség van önála!

– Köszönöm tenéked, jó ember, hogy kihúztál innét – feleli az Ínség. – Hanem az öcsédhez nincs az a pénz, amiért elmennék.

„Mihez kezdjek vele? - töprengett az ember. – Várjál csak, túljárok az eszén! Elviszem a lakomára és otthagynom.”

Elindultak az öccse lakomájára. Telis-tele volt az asztal mindenféle jóval: lepény, tészta, uborka, tojásos túró, tejfölös kása, vajas lángos, friss palacsinta, minden volt ott.

A gazdag testvér bement, hanem az Ínség a tornác végiben maradott. Nem mert bemenni:

– A kezibe kerülök, s megint betemet a földbe!

A gazdag testvér eltéblábolt ott bánatában, osztán hazafelé indult. Az Ínség meg azon nyomban hozzá szegődött, barátom, hálából. Hozzá szegődött, s a gazdag testvér kezdett elszegényedni: egyik nap a medvék széjjeltépték a barmait, másik nap a tolvajok kihordták a fészert, egyszer meg osztán a háza is leégett.

Látod-e, hogy megváltozhatik a sorod?

A KÉT PARASZT MEG A CSIKÓ

Élt egyszer két fitestvér. Az apjuk s anyjuk a nagyobbikra egy szekeret hagyott örökségbe, a kisebbikre meg egy lovat. A ló vemhes volt.

Osztán egyszer elfogyott a kenyerek. A két testvér elindult a városba, hogy kenyeret vegyenek. Az egyiké a szekér, másiké a ló. Az erdei kocsúton a kanca megellett.

Azt mondja erre a nagyobbik:

– Hála az istennek, megellett a szekerem!

A másik meg ráfelel:

– Már hogyan ellett volna meg a kocsid? Hiszen az én kancám volt vemhes!

– Nézd csak, a szekér mögött megy a! Ha a kancád csikaja volna, akkor az anyja után menne!

Elkezdtek civódni. Civakodtak, veszekedtek, annyira, hogy a cár elé kellett járulniuk a pörükben. A cár meghallgatta az ügyüket, s megkérdezte:

– Sok családotok van-e tinéktek?

Azt feleli a nagyobbik:

– Három fiú.

Azt feleli a kisebbik:

– Egy szem lány.

– No hát akkor adok tinéktek egy feladatot – azt mondja a cár. – Eridjétek, s kérdezzétek meg a családjaitoktól: ki a világon a legeslegszebb, ki a legeslegnehezebb, ki a legesleggyorsabb, ki a legeslegkövérebb. Amelyikőtöknek jól felelnek meg, azé a csikó.

Elment a két testvér haza, a gyerekeikhez. A nagyobbik megkérdi a fiaitól:

– Mondjátok meg, fiaim, ahogy a cár elrendelte: ki a legeslegszebb a világon, ki a legesleggyorsabb, mi a legeslegkövérebb, mi a legeslegnehezebb.

Azt mondja az egyik fiú:

– Anyánk a legeslegszebb.

Azt mondja a másik fiú:

- Buszkó kutyánk a legesleggyorsabb.
- Röfi malac a legeslegkövérebb – mondja a harmadik.
- A kő a legeslegnehezebb – felelték mindnyájan.

Hallja ezt a nagybátyájuk, s gondolja magában:

„Hej, az én lányom nem tud így megfelelni!”

Elmentek osztán őhozzájuk, hogy megkérdezzék a leányt.

– No lányom – szól hozzá az apja –, mondjad meg, ahogy a cár elrendelte: ki a legszebb a világon, ki a leggyorsabb, mi a legkövérebb, mi a legnehezebb?

Azt feleli a leány:

– A legeslegszebb a világon az álom, a legesleggyorsabb a gondolat, a föld a legeslegzsírosabb, a tűz a legeslegnehezebb.

A cár elejébe járultak, s mindent elmondottak, ahogy volt. Elálméklodott a cár:

– Hát a te lányod – azt mondja – így meg tudott felelni?

– Igen – mondja az apja –, bizony ez így nagyon.

– Hát akkor én küldök néki ajándékot. Itt nagyon ez a búzaszem: vigyed el a lányodnak, vesse el, nevelje föl, örölje meg, süssön belőle holnapra búzakenyeret, és hívjon meg engemet vendégségbe!

Fogta az apja a búzaszemet, s hazament nagy bánatosan. Azt gondolja magában:

„Elviszik a csikót, nem is látjuk többé!”

Megérkezett haza, s azt kérdi a lánya:

– Hát te, apám, miért, miért búsulsz oly igen nagyon?

– Hogy is ne búsulnék? Ládd-e, a cár küldött egy búzaszemet, s parancsot adott, hogy vessed el, neveld föl, öröljed meg, süssél belőle holnapra búzakenyeret, és hívjad meg a cárt. Hát ehhez hogyan lenne érkezésed?

– No ne búsuljál, apám! – mondja a leány. – Itt nagyon ez a tyúktojás, vigyed el, s adjad oda a cárnak. Melengesse, költsön ki belőle csirkét, a csirke tojjék tojást, a cár meg süssön abból rántottát, s hívjon meg engemet reá.

Az apja elvitte a tojást, és elmondott mindent, ahogyan a lánya meghagyta néki. Elálméklodott a cár:

– Hát ilyen lányod van tenéked?

– Hát bizony ilyen.

– Derék dolog! Holnap elmegyek, s megnézem magamnak!

Másnap a cár elmegy a leányhoz. A lánynak az apja meg nincsen odahaza.

– Hát az apád hol vagy? – kérdi tőle a cár.

– Kiment az erdőbe, megnézi a csapdákat.

– Mikor jön meg?

– Mikor jön meg? Ha egyenest jön, akkor holnap, ha kerülővel, még ma.

Elálmélkodik a cár:

– Hogy lehet az: ha egyenest jön, akkor holnap, ha kerülővel, még ma? Fordítva kell legyen!

– Nem fordítva az. Ha egyenest jön, friss csapást kell vágnia apámnak az erdőben, s az sokáig eltart. Ha meg a régi ösvényen kerül haza, hamarabb megérkezik.

– Hát ez bizony így van – álmélkodik a cár. – Erre nem is gondoltam volna. Jól vagy, ha az apád itthon léssen, eljövök megint.

Estére megjött az apja az erdőből, s a leány elmondja néki:

– Édesapám, a cár azt mondta, hogy holnap megint el fog jönni. Te meg feküdjél az útra, s kezdjél el óbégatni: jaj, vajúdom, s a gyerek nem akar a világra jönni!

Jól van. Másnap reggel jön a cár hollófekete paripán, a parasztember meg odafeküdt az útra keresztben s kajabál:

– Jaj, meghalok, segítség! Jaj, meghalok, segítség!

A cár odament a paraszthoz, s azt kérdi:

– Kicsoda hempereg ott az út közepin? Menjél félre onnét, mert eltaposnak!

– Vajúdom – azt mondja –, s a gyerek nem akar a világra jönni. Segítsél, cár atyuska!

– Nem hiszem én azt el, hogy egy férfi szülni tudna!

Hát akkor odajött a leány, és azt mondja:

– Cár atyuska, azt nem hiszed el, hogy egy férfi szülni tudna, azt meg elhiszed, hogy a szekér csikót ellett.

A cár megértette, hogy eszes és talpraesett a leány, s azt mondta:

– Halljad hát az én cári döntésemet: a csikót nem a szekér ellette, hanem a kanca, s aki a lónak a gazdája, azé a csikó is.

Azzal a csikót elkötötték a kocsitól, s odavezették az anyjához,
hadd szopják. Éhes is volt már szegény nagyon.

A PARASZT MEG A DARVAK

Egyszer egy parasztember borsót ültetett A borsó szépen nőtt, és a darvak rákaptak: leszálltak a borsóföldre és szemelgették. Mitévő légyen az ember? Törte a fejét, törte, osztán pálinkát főzött, és kivitte a földre. Ottan kitöltötte a pálinkát egy teknőbe, utána meg hazament

Megjöttek a darvak, leszálltak, csipegetni kezdték a borsót, s ittak reá papramorgót. Berúgtak tőle. Megültek ott a földön és elaludtak. Az ember odament, s a darvakat a nyakuknál fogva összekötözte az övével. Mindet összefogta, mert hogy sokan voltak, osztán fogta az öv végét, és megindult velük hazafelé. Hanem a darvak kijózanodtak, fölszálltak, és magukkal röpítették az embert is, föl az égbe. Ott aztán elengedte az övét, de nem tudta, hogy jöjjön le onnét. Törte a fejét, s a végén kifundálta, hogyan mászhat le. Nekilátott füstből meg bűdösségből kötelet fonni. Fonta, és megindult rajta lefelé, fonta tovább, és mászott lejjebb. Ereszkedett, ereszkedett lefelé, de egy kevés csak hibázott belőle a végén, hogy leérjen egészen a földre. Mitévő légyen? Ahogy ottan nézdelődik, látja ám, hogy nem messzire füstöl egy fürdőház. Befűtötték, s az emberek indulnak már befelé fürdeni. Csakhogy a füstje lassan száll fölfelé. De látja ám. hogy leghátul egy vénasszony botladozik, s közbe-közbe fingik egyet: fitty-rotty. Az ember elkapta az öregasszony bűdösségét meg a fürdőház füstjét, összesodorta, és leeriskedett rajta a földre.

A VAJÁKOS ASSZONY FIA

Élt-volt hajdanában egy igen szegény legény. Vajákos asszony volt az anyja. Egyszer fogta a kutyáját meg a rozoga flintáját, s elment az erdőbe vadászni. Igen sok mókust meg császarmadarat ejtett el. Későre járt már az idő, besötétedett. A legény csak ment a homályban. Kidöntött egy gyantás, korhadt fenyőt, s tüzet rakott mellette. Tüzet rakott, s ott aludt, amellet. Számba vette a zsákmányát is: a mókusokat, császarmadarakat. Kétszáz rubel ára volt.

Másnap továbbment az erdőben, s vadászott napestig. Megint későre járt már. Megeredt az eső is, havaseső esett, erősen. Be is sötétedett. A legény úgy elfáradt már, hogy a lábán alig tudott megállni. Hát akkor ösvényre bukkant. Azon botorkált tovább, s egyszer csak azt látja, hogy fény világlik a fák között. Arrafelé vonszolta magát. Hát egy magányos házikó állt ottan, remete lakott benne. A legény beszólt néki az ablakon keresztül:

– Jó ember, engedjél be, hadd háljak meg itten! Úgy átfagytam, oly igen átáztam – azt mondja –, hogy belepusztulok!

Azt felelte a remete:

– Beengedjelek ide, hogy megháljál? Én harminc évet töltöttem el itten imádkozással- Nem bocsáthatlak be, hogy tisztátalanná tegyed a hajlékomat. Húzódjál valamerre máshová, ne itt pusztuljál el a kunyhóm tövében!

Tovább vánszorgott a legény a fák között. Látja megint, hogy nem messzire a fák között tűz világlik. Arrafelé ment. Vígan lobog a tűz, s egy öregember hever mellette. Odament hozzá a vajákos asszony fia, az öreg leültette, és kását főzött néki. Jó nagy darab vajat rakott a tetejibe, jóllakatta a legényt. Az meg is szárítkozott a tűznél, osztán aludtak egy jót.

Másnap reggel fölkeltek, s azt mondja az öregember:

– Jer, früstököljünk meg!

Amikor befrüstököltek, azt kérdi a vajákos asszony fia:

– Merre menjünk mostan?

Azt mondja néki az öregember:

– Azon az úton megyünk, amelyiken tegnap este ideérkeztél.

Útnak eredtek. Úgy tizenöt mérföldet tettek meg, s odaértek a remetelakhoz. Hát látják ám, hogy a remete kalibájának hűlt helye. Nézi a legény, de csak víz örvénylik annak a helyén. Este, amikor bezörgetett az ablakán, a legénynek a süvege leesett a fejről, s ott maradt. Most a süveg is ott himbálódzik a víz tetején, a kunyhó helyén.

Azt mondja az öregember:

– Tudod-é, mi ment végbe itten?

– Én nem tudom, mi legyen ez – felelte a legény.

– Hát elmondom, mi történt. Tegnap este te bezörgettél, és az irgalmas Isten nevében szállást kértél. Szívedből fakadt a könyörgés, nagy ínségben voltál. A te szavad elhallatszott az égig – azt mondja. – Engemet az Isten küldött, hogy melengesselek meg. Hanem a remete, az nem bocsátott be, hogy legyen hol meghalnod, nem mentett meg tégedet. Hát megnyílt alatta a föld, és kunyhóstul a pokolba süllyedt el.

A vajákos asszony fia hazament. Az öregember pedig (Szent Miklós volt az!) felment a mennyekbe.

A legény hazaért. A zsákmányát eladta, a kétszáz rubel ára mókusbőrt meg a császarmadarat.

Azt mondja néki az anyja:

– Öreg vagyok, se dolgozni, se kenyeret sütni nem tudok én már. Házasodjál meg, fiam!

– Ugyan kit vennék el? – kérdi a fia.

– A cárnak van egy lánya – mondja az anyja. – Nasztasszja a neve. Azt veszed el.

– De hát mi nagyon szegények vagyunk – feleli a fiú. – Nem jön énhozzám a cár lánya!

– Hozzád megyen – mondja az anyja.

– Hát ha hozzám jön – feleli a fiú –, akkor eridj, anyám, kérjed meg a kezét!

Elment az anya, s mélyen meghajolva a nagy cár elébe járult

Azt kérdezi a cár:

– Már meg minek jött ide ez a vénasszony?

– Én – feleli az öregasszony – megkérem a te Nasztasszja lányod kezét a fiam számára.

Elkezdett a cár nevetni. Nevetett, nevetett, osztán azt mondotta:

– No nézzed csak: csináljál egy vashidat az én tornáclépcsőtől a te tornáclépcsődig, vas legyen a korlátja is, vas a teteje is!

Hazament az öregasszony, s mondja a fiának:

– A cár meghagyta, hogy csináljunk egy vashidat egészen az ő portájáig.

– Jól vagyon – felelte a fia.

Lenyugodott a nap. A vajákos asszony fia kiment a ház mögébe, s így kiáltott:

– Ahogyan anyámnak szót fogadtatok, amíg fiatal volt, úgy jertek most is, és engedelmeskedjete énnékem, ördögök!

Jöttek is az ördögök, igen sokan. Azt mondja nekik a vajákos asszony fia:

– Nosza hát, csináljatok énnékem egy vashidat a cár tornáclépcsőjétől az én tornáclépcsőmíg! Vas legyen a korlátja is, vas a teteje is! Ha megcsináltátok, negyven vödör pálinkával vendégellek meg titeket!

Bement a legény, s lefeküdt aludni. Az ördögök pediglen megcsinálták a vashidat. Csak úgy zengett-csattogott, olyan zaja volt. Egy éjszaka megcsinálták a hidat. Készen volt egészen.

Másnap reggel fölkelt a cár az ágyából, s megyén ki megmosakodni a tornácra. Látja ám, hogy kész a híd egészen. Gondolja magában:

„No nézd csak, a végén még egy ilyen szegény legényhez kell hozzáadnom a lányomat, a vajákos asszony fiához!”

Fölkelt a vajákos asszony fia is az ágyból, s elment a cárhoz lánykérőbe. A cár terített asztallal várta, hanem a legény azt mondotta:

– Tartsuk meg a menyegzőt, s majd azután ülünk az asztalhoz, Nasztasszja!

De a cár lányának ugyan nem volt hajlandósága, hogy hozzámenjen a vajákos asszony fiához. Jóltartották a legényt pálinkával. Be is rúgott, s egy álló napot aludott. Az ördögök meg várták tőle a negyven vödör pálinkát. A fiú fölkelt, akkor megint itatták, s megint nem tudott megállani a lábán. Átaludt még egy álló napot.

Az ördögök meg méregbe jöttek.

– Becsapott ez mibennünket! Döntsük össze a hidat!

Össze is döntötték az egészet, volt vashíd, nincs vashíd.

Fölkelt a vajákos asszony fia az ágyból. A cár galléron ragadta, ülepen rugdosta s kihajította.

– Majd én ellátom a bajodat tenéked! Boszorkánysággal akarsz ki csalni a lányomat éntőlem?!

Hazament a vajákos asszony fia. Volt odahaza egy igen jó formájú ökrük. Azt mondja a legény:

– El kéne vinni ezt az ökröt a városba, s eladni a vásárban vagy kétszáz rubelért. Több léssen a pénzem a házasodáshoz.

Befogta az ökröt, s elment a vásárba. Ott meg egy naplopó mázskált, s csapja be a népet, összeakadt a vajákos asszony fiával is.

– Hová mégy ezzel az ökörral? – kérdi tőle a naplopó.

– El akarom adni a vásárban.

Azt mondja néki az a lóköltő:

– Ne adjad még el, komám! Adjad ide énnékem, egy esztendő alatt megtanítom, hogyan kell jól húzni a szekeret. Osztán akkor nagyobb áron adhatod el!

Odaadta a legény az ökröt. A naplopó megadta néki a címét:

– Nékem ilyen s ilyen faluban van a szállásom.

Elment a naplopó az ökörral. Volt néki egy kicsinyke karámja, oda csapta az ökröt, s ott tartotta vagy egy esztendeig. Nem adott néki se szénát, se szemet. Igen nagyon lesoványkodott az ökör, csupa csont s bőr lett.

A vajákos asszony fia elment a jószágért a naplopóhoz. Az azt mondotta néki:

– Ládd-e, jól megtanítottam az ökrödet. Bele is fogyott. Hanem mostan még nem viheted el haza. Egy esztendeig tanítottam, még egy esztendeig itt kell hagynod, amíg följavítom.

És elkért a legénytől száz rubelt a tartásért.

A vajákos asszony fia elment haza. Eltelt még egy esztendő, s akkor megint elment az ökörért. Azt mondja néki a csaló:

– Nézzed csalt, bánkódik a te ökröd. Se nem eszik, se nem iszik. Még száz rubelt kell, hogy nekem adjál, amiért abrakoltam.

Adott a vajákos asszony fia a széltolónak még száz rubelt, osztán elindult az ökörral.

„Vége mind a pénzemnek, amit a vadászásból kerestem” – gondolta a legény.

Az ökör meg nem tudott járni, olyan sovány volt. Megmérgezett a legény, s beletaszította az állatot az árokba az út szélén. Az ökör belefordult, s ott maradt.

Hazament a vajákos asszony fia, s azt gondolja magában:

„Milyen módon kereshetnék pénzt? Vadászni el nem mehetek. Rossz az emlékezetem, eltévedek valamerre, s ott veszek.”

Volt a legénynek egy kosa. Azt leölte, a belit tisztára kaparta, megfonta és megszártotta. Fogott egy ágat, és csapórudat ügyeskedett belőle. A bélhúrt fölfeszítette reá. Azzal elindult egy másik faluba gyapjút csapni.

Találkozott egy menyecskével. Az megszólította:

– Mi járatban vagy, jóember?

– Én – azt mondja a legény – gyapjúcsapó vagyok.

Mondja erre a menyecske:

– Én nékem száz font gyapjam van, amit meg kéne csapni. Ide süss, ha megcsapod mindet, száz rubelt adok érte. Rubeljával fontját.

A vajákos asszony fia bement a menyecskéhez. Egy hétig csapta a gyapjút. Jó szorosan össze is göngyölte. Egyszer osztán kiment, hogy rágyújtson. Az asszonynak meg volt a polcon egy száz font súlyú fenőköve. Fogta a menyecske a követ, s a gyapjú közti dugta.

Osztán amikor a legény bejött a házba, az asszony azt mondja néki:

– Mérjük meg a gyapjút, sok lészen-e. Majd azután adom oda a fizetséget.

Megmérték a gyapjút: kétszáz fontot nyomott. A vajákos asszony fia nem szólt semmit, hanem csak azt mondotta:

– Kétszáz fontért kétszáz rubelt kell adjál énnékem.

A menyecske annyit is adott a legénynek.

A vajákos asszony fia elment haza. Az asszony meglátta a szomszédját és odahívta.

– Kerüljön beljebb minálunk, szomszéd uram! – azt mondja.

Az ember bement, a menyecske meg elmeséli néki:

– Tudja, énnékem a vajákos asszony fia száz font gyapjút megcsapott. Rubeljával fontját. Én meg jól becsaptam a legényt!

– Hogyan csaptad be? – kérdi az ember.

– Volt énnékem egy száz font súlyú fenőkövem. Amikor megmértük a gyapjút, azt közibe dugtam. Osztán lemértük a vajákos asszony fiával, s kétszáz fontot nyomott. Kétszáz rubelt fizettem érte.

Mondja néki az ember:

– Istenuccse, te aztán jól becsaptad ezt, te féleszű! Száz rubelt fizettél néki a fenőkövedért! Hát így szokták becsapni az embert, te hűdöttagyú?! Tennenmagadat csaptad be! Ha nem adod oda azt a száz rubelt a fenőkő miatt, ennyi pénz egy esztendeig elég lett volna teneked kenyérre meg sóra!

A vajákos asszony fia pediglen hazament, s igen jól megélt a kétszáz rubelből. Máiglan eszik-iszik. Vége.

A REST MEG A LUSTA

A rest meg a lusta együtt heverésztek a házban. Azt mondja a rest:

– Hát tudod, hogyha valaki egy almát lógatna a szájamba, bizony megenném!

Azt feleli a lusta:

– Hogy lehet az, hogy nem vagy rest ezen törni a fejed!

Az emberek hallgatták, amit a rest meg a lusta beszélt, odavitték a hatóságot, és rágyújtották a házat a restre meg a lustára. Kezdett is melegük lenni a tűztől.

Azt mondja a rest:

– Gyere, komám, szaladjunk, mert megégünk!

Azt feleli a lusta:

– Hogy lehet az, hogy nem vagy rest efféle beszéden törni a fejedet! És még hozzá miket beszélsz!

Már a talpukba kapott a tűz a restnek meg a lustának. A rest fölpattant, kifutott, a lusta meg ott maradt. Hanem az emberek bementek érte és kivitték. A restet dologra fogták, de a lustát máiglan a kincstár tartja el.

AZ ÖREGEMBER MEG A FELESÉGE

Volt egyszer egy öregember, a felesége meg a három fia. Éltek, éldegéltek. Egyszer a két öreg tanakodni kezdett:

– A mi három fiúnk vőlegénykorban van immáron! Menjünk el a cárhoz, kérjük meg a lánya kezét!

Az öregasszony nekiszedelőzködött, és elindult a cárhoz, hogy megkérje a lány kezét a fia számára. Az udvarban megkérdik tőle:

– Miféle mesterséghez ért a fiad?

– Mi egyszerűen élünk, parasztok vagyunk.

– Keljen útra a legény, tanuljon, s csak azután jöjjön leánykérőbe!

Hazament az anyóka, s azt mondja a fiának:

– Azt felelték a cárnál, hogy eridjél el pénzt keresni, vigyed el, amit szereztél, s azután házasodjál.

Akkor a fiú vállára vetette az iszákot, s elindult. Ment, mendegélt, s egy igen nagy házhoz érkezett. Oda érkezett s benyitott. Hát látja ám, hogy egy igen nagy darab ember fekszik ottan és aluszik. A legény az ágy végénél megbújt, hogy meg ne lássák. A nagy darab ember csak aludt, aludt, osztán fölkel. Fölkelt az ágyból, s odament a mestergerendához. Levett arról egy hasáb fát, osztán asztalhoz ült, osztán fogta és megforgatta a fahasábot a feje körül, s azt mondotta:

– Ölena, adjál ennem meg innom!

Hát a fából egy igen szép leányzó lett. Le terítette az asztalt egy kendővel, s mindenféle italt rakott elébe, osztán meg mindenféle ennivalót, pecsenyét, sült húst hozott. Derekasán beevett meg ivott az ember, osztán megforgatta a fát a feje körül. A leány megint átváltozott, esmég fahasáb lett belőle.

A hosszú ember visszafeküdt aludni, elaludt mélyen, horkolt. A legény meg az ágy végiből leskelődött, s amint az ember elaludt, fogta a hasábot, s elvitte magával.

Ment, mendegélt, s egy emberrel találkozott.

– Mire való az a fa tenéked? – kérdezte az ember.

– Az én fám táplál – felelte a legény. - Hát tenéked mire való az az ustor?

– Az én ustorum embert életre tud kelteni!

– Gyere, cseréljünk! – mondotta a legény.

Cseréltek is. Osztán ment a legény tovább az ustorral. Ment, mendegélt, s újra találkozott egy emberrel.

– Mire való az a kopja tenéked? – kérdezte a legény.

– Az én kopjám embert öl – felelte az ember.

– Gyere, cseréljünk! – mondotta a legény.

Elcserélte az ustort is, odaadta a kopjáért. Osztán fogta a legény a kopját, s azt mondotta néki:

– Eridjél csak, öljed meg mind a két embert, s hozd vissza a furkót meg az ustort!

A kopja ment, s hozta vissza. A legényé volt hát a furkó is, az ustor is meg a kopja is.

Ment, mendegélt tovább, s megint találkozott egy emberrel. Az egy tojást vitt a markában, s megkérdezte a legénytől:

– Mire való az a fa meg ustor s a kopja tenéked?

– Az én fám tápláló, az ustorum embert életre tud kelteni, a kopjám meg embert öl – felelte a legény. – Hát tenéked mire való az a tojás?

– Ezt a tojást csak föl kell dobni, s amilyen magosra dobod, olyan magos emeletes aranyház épül.

– Gyere, cseréljünk! – mondotta a legény.

Hát megkapta a tojást, odaadta érte cserébe a furkót. Osztán azt mondotta a kopjának:

– Eridjél csak, döfjed által azt az embert, s hozd el a fát!

Ládd-e, mennyi sokat összeszerzett a legény!

Indult vissza, hazafelé. Hazafelé indult, meg is érkezett, s mondja az anyjának:

– Eridjél el a cárhoz, kérjed meg a lánya kezét énnekem!

– Mit menjek? Hiszen semmink sincsen!

– Mondjad csak azt, hogy mindenünk van minekünk!

Elment az anyja leánykérőbe. Azt felelték néki a cárnál:

– Hogyan adnánk hozzá, közönséges paraszthoz a lányt?

Éjszakára lefeküdtek aludni. A legény akkor odament a cár házához, földobta a tojást a magosba. Hát egy kétemeletes ház nőtt ki, éppen a cár ablaka előtt.

Reggel fölkeltek a cárék s megijedtek.

– Nézzed csak – mondták –, milyen csoda történt itten?

Katonákat menesztettek, hogy nézzék meg, miféle emberek lakják a palotát. Eléjük jött a kopja, és mind megölte a katonákat, összeestek azok, s ott heverték az ablak alatt. Megijedtek a cárék, s még több katonát menesztettek, vagy ötvenet. Osztán a kopja megint kijött eléjük, s általverte mind az ötven katonát.

Még jobban megijedtek a cárék. Követet küldöttek, s annak azt mondotta a legény:

– Ő maga jöjjön el énhozzám!

A követ elment vissza, a legény meg közben azt mondja az ustornak:

– Eridjél, csapkodjad meg őket, hadd keljenek életre!

Mind föléledtek a katonák, ahányat csak áltáljárt a kopja.

Elcsodálkozott a cár:

– Mi történik itten? Ki kell már menjek megnézzem, miféle ember jött ide.

Osztán a cár maga ment el látogatóba. A legény elébe ment, köszöntötte őt, úgy fogadta, ahogyan illik.

– Hát hogy van ez, micsoda praktikához értel, hogy annyi embert megölsz, és megint életre keltesz?

– Semmi az egész! Jer, üljél le, s ebédeljünk meg!

Nekiültek a délebédnek. A legény fogta a furkót, s megforgatta a feje körül.

– Ölena, adjál ennünk meg innunk!

Hát egy igen takaros leány jött elő, s hozott nekik innivalót tizenöt félét, mind másfajta volt, s ételt is tizenöt fajtát.

A cár csak álmélkodik, csodálkozik:

– Honnan tettél szert efféle alkalmatosságra?

– Van énnékem mindenem: a kopja embert öl, az ustor föltámaszt, a furkó táplál, a tojást meg amilyen magosra fölhajítom, akkora ház épül!

Ettek, ittak, osztán a legény megforgatta a fát a feje körül, s azt mondotta:

– Ölena, eridjél a helyedre!

Azzal minden eltűnt az asztalról.

Álmélkodott a cár, hogy miféle alkalmatossága vagyon ennek.

– Én egy egész hadat le tudok teríteni egy óra leforgása alatt, osztán megint egy óra leforgása alatt életre keltem! – mondotta a legény.

„Ez aztán a vőlegény! – gondolta magában a cár. – Most már hozzá is lehet adni a leányt!”

Így osztán meg is egyeztek, hogy hozzá adják a cár lányát.

– Csak vigyed el innét éntőlem a házodat, messzibbre! – mondotta a cár!

– Hát én elvihetem, akár ma éjszaka, és föl húzom másfelé.

Elment a cár haza. A legény esmég földobta a tojást – arra a ház eltűnt. Elment másfelé, föl hajította a tojást még magosabbra, s egy még nagyobb ház lett, mint amilyen volt.

Készültek a lakodalomra, osztán nekiláttak enni, inni, vigadni.

Így ravaszkodta ki a legény az alkalmatosságaival a cártól a lánya kezét.

A PAPKISASSZONYOK

Élt-volt hajdanában egy pap. Három lánya volt néki. Mind a három fölserdült már, de a fejét még egyiknek se kötötték be. Mind a hárman a pap kenyerén éltek, s híztak napról napra.

Egyszer a pap elment a vásárba, s fölfogadott ott egy bérest.

Nagy betyár és borissza volt az atyafi. Akárhová küldötte a pap, két napra mindig odaveszett.

Egyszer elküldötte a pap a béresét a városba, hogy vigye be a kolompárt, s adja el a vásárban. Hát annak három napig tartott az út. Amikor hazatekergett, a pap három lánya mind odarohant hozzája. Elkezdtek kérdezősködni, hogy mit látott a városban, mit árultak a vásárban, s mit vásárolt ő, a béres.

– A városban csudajó! – mondja a béres. – A vásárban mindenfélét lehet venni. – „Hanem mit mondjak ezeknek, hogy mit vásároltam? – töri a fejét. – Bolondok ezek a paplányok! Előszedem a durungomat, s azt mondom, hogy ezt vettem a vásárban.”

Így is csinált. Kihúzta a gatyájából, s azt mondotta a pap lányainak:

– Ládd-e, új fajta kefét vettem magamnak!

A papkisasszonyok meg kérdezgették:

– Hogyan kell ezzel kefélni?

– Hogyha akarjátok, megmutatom – mondotta a béres. – Hanem hát sorjában kell azt megmutatni, egyesével!

Elébb a legnagyobbik papkisasszonyt fogja, s kivitte a csűrbe megmutatni, hogyan kell az új kefével bánni. Kefélte, kefélte, a lánynak meg igencsak tetszett az új kefe. Utána a középső leányt kefélte meg, s annak is igen jólesett. Utoljára a legkisebbik leányt vitte ki, s megkefélte, igen keményen megkefélte.

Attól kezdve a papkisasszonyok szüntelenül a nyomában voltak a béreslegénynek, olyan nagy kedvet kaptak a keféjéhez. Utóbb a legény már azt se tudta, mit csináljon.

Egyszer a legidősebbik leány azzal ment a béreshez, hogy megvenné a keféjét. A legény fölvelt tőle háromszáz rubelt előlegbe, s azt ígérte, hogy majd később odaadja a kefét. Nosza a középső

leány is hozzálátott pénzt gyűjteni, és magának akarta megvenni. A legény tőle is fölvelt háromszáz rubelt. A végén a legfiatalabbik leánynak is eladta háromszáz rubelért. Mind a hárman megvették a kefét, egymás előtt meg eltitkolták. Mindegyikük egyes-egyedül magának akarta a szerszámot.

A legény sokáig halogatta a dolgot, a papkisasszonyok pedig titokban, hogy a másik meg ne hallja, nap nap után kérték tőle a kefét. A béres végül is elunta, hogy őket hallgassa, s elhívta őket fürödni. Mindenik leánynak azt ígérte, hogy majd fürdéskor odaadja.

Odaértek a vízpartra. A béreslegény levetkezett. A papkisasszonyok meg, amint meglátták a kefét, elkezdettek kiabálni:

– Ez az én kefém! Ez az én kefém!

El akarták szedni a bérestől, nekiestek, cibálták. A legény meg méregbe jött, maga vette kezébe a szerszámát, s úgy tett, mintha eldobta volna messzire, be a vízbe. Ő is belevetette magát a vízbe, osztán kiment a fövényre s felöltözködött.

A papkisasszonyok szidták a legényt, osztán nekiláttak, hogy megkeressék a kefét a vízben. Lemerültek egészen a fenékgig, nem sok híja volt, hogy bele nem fúltak. Hanem a kefét sehogyan se tudták meglelni a vízben. Keresték, kajtatták, végül osztán mentek az apjukhoz, hogy bepanaszolják a legényt.

Hazaértek, s azt mondja a pap nékik:

– Ugyan már mit rohantok úgy, bolondok?

– Jaj, apám, édesapám, becsapott bennünket a béresed! Mind a hármunknak eladott egy kefét. Háromszáz rubelt adtunk érte fejenként. Most meg senkinek sem adja oda, hanem behajította a vízbe. Édesapám, menjünk s keressük meg, mert igen jó az a kefe! Mibennünket sokszor jól megkefélt vele.

– Ugyan már miféle drága kefét adott el tinéktek az a béres, bolondok?

A leányok magukkal cipelték a papot kefét keresni. A pap levetkezett, belement a vízbe, s nekifogott a lányaival, hogy megkeresse a béreslegény keféjét. A vízben a legnagyobbik leánynak valahogy a kezébe akadt a papnak a durungja. Elkezdett kiabálni:

– Megkerült a kefe, megkerült!

– Mi van, elment a sütnivalód vagy mi? – kérdi a pap.

Odament a másik két lány is, és mind azt mondták:

– No hát ez a béres keféje, édesapám!

Megértette a pap, miféle kefét adott el a béreslegény a leányainak, mivel kefélgette őket.

A SORS MEG A SZEGÉNY EMBER

Élt-volt hajdanában nagy szegénységben egy öreganyó. Egyszer útnak indult az erdőbe fáért. Ahogy ment, mendegélt, szembetalálkozott egy öregemberrel, aki csendben így szólt hozzá:

– Merre vetted utadat, anyóka?

– Mit is kérdezed tőlem, szegény öregasszonytól? Szerencsétlen vagyok én, nagy szegénységben élek, betevő falatom sincsen.

Az öregember akkor adott néki egy zsákot, s azt mondottat

– Amíg haza nem érsz, ki ne nyissad, meg ne nézzed!

Azzal eltűnt a fák között.

Az öregasszony hazafelé indult. Nem bírta türtőztetni magát, és fölbontotta a zsákot. Hát látja ám, hogy fehér gombával van az teli. Elkezdte szidni az erdőbéli öregembert, a gombát mind kiszórta, s azt mondotta:

– Mi hasznom van ebből énnékem? Ilyen minékünk is sok van az erdőben.

Azzal hazament.

Arra ment azon az úton egy másik öregember. Szegény volt az is nagyon. Észrevette a kiszórt gombát, s azt mondotta:

– Valaki elhányta itt az Isten gombáját.

Azzal összeszedegette, s elvitte haza. Nekifogott, hogy megfőzze. Akkor beállított hozzája az erdőbéli öregember, s azt kérdezte tőle:

– Mit művelsz?

– Nézd-e, valaki elhányta az úton ezt a gombát. Én meg összeszedtem s megfőzöm. Gombaleves lesz belőle, majd kettesben megesszük.

Főzte az öregember a gombát, főzte, hanem az csak nem akart megpuhulni. Mondja is az erdőbéli öregnek:

– Főztem a gombát, főztem, de csak nem akar megpuhulni.

– No nézzed csak meg – mondja amaz –, mi lett belőle!

Az öregember megnézte. Hát csupa aranygomba lett abból! Mondja is az erdőbéli öregnek:

– Nézzed már, milyen csoda történt! Gombát raktam a kondérba, s arany lett belőle. Téged meg mostan nem tudlak megkínálni gombalevessel!

– Sebaj – mondta amaz –, nézzed csak, itt van egy darab kenyér, gyere, együk meg!

– Hát ez a darab kenyér csak megvolna – felelte a másik –, de gombaleves kellett volna minékünk, nem pediglen arany! Magunkfajta vénembernek többet ér egy kis gombaleves az aragnál. Az aragnyal nem tudok mihez kezdeni!

Azt mondotta akkor az erdőbéli öregember:

– Eridj csak oda, hátha mégis kikerül abból egy kis gombaleves!

Az öregember odament a kondérhoz: hát olyan jóízű gombaleves kerekedett abból, hogy soha életében nem evett olyat.

Belaktak a gombalevesből, s akkor az erdőbéli öregember kiment s eltűnt.

AZ ÜSZÖK, A SZALMASZÁL MEG A HÓLYAG

Útnak eredt az üszök, a szalmaszál meg a hólyag. Sokáig mentek, mendégéltek, s egy patak partjára értek. Ott aztán elfogta őket a búbánat:

– Hogyan keljünk által ezen a patakon?

Jó sokáig törték a fejüket. Azt mondta a végén az üszök.

– Rajta, hólyag, én meg a szalmaszál fölülünk tereád és átkelünk!

A hólyag viszont azt mondotta:

– Gyere, szalmaszál, feküdjél le, mi meg az üszökkel általkelünk terajtd!

A szalmaszál rábólintott, s keresztbe feküdt a vízen. Az üszök rálépett, s elkezdett rajta általkelni. A közepéig eljutott, akkor a szalmaszál eltörött, az üszök meg a vízbe pottyant

A hólyag meg a parton nevette őket. Nevetett, nevetett, s a végén megpukkadt bele.

TOLVAJ JEMEL

Élt-volt hajdanában egy öregember meg a felesége. Három fiuk volt nekik. Élték, éldegéltek, a két öreg vénült, a fiúk meg izmosodtak. Azt mondta egy ízben az apa a fiainak:

– Megöregedtem, közel már a halálom órája. Minden titeátok marad. Tudnom kell azonban, melyiktek miféle munkával fogja megkeresni a kenyerét, kire lehet a vagyont hagyni.

Kivitte őket az apjuk az erdőbe. Vezette őket erre, arra. A legnagyobbik fiú egy helyütt megállt, egy sűrű nyírfás részen, és azt mondotta:

– Nézzed csak, apám! Ezen a helyen jó magosra megnő a gabona, ha ezt kiirtjuk, felégetjük, és szemet vetünk a helyére!

Az apja igen megdicsérte s azt mondotta:

– Tebelőled földművelő léssen!

Osztán továbbmentek. Mentek, mendegéltek az erdőben, s egy igen szép fenyvesbe jutottak, egy patak partjához. Ottan meg a második fiú állott meg, és azt mondotta:

– Nézzed csak, apám! Milyen jó errefelé a hely a vadászatra! Biztosan sok császármadár meg mókus van itten, meg vadszárnyas is bőven lehet!

Őt is megdicsérte az apja, s azt mondotta:

– Tebelőled jó vadász léssen, ebből fogsz megélni!

Esmég továbbindultak. Mentek, mendegéltek, lápokon keresztül, fenyveseken által. A legkisebbik fiú csak nem vett észre semmit sem, nem szólt az egy szót sem. Egy árterületre jutottak. Hát ottan a legkisebb fiú – Jemel volt a neve – elkezd valamit nézegetni a fák tetején. Az apja észrevette, s megkérdezte tőle:

– Mit láatsz ott a fa tetején, fiam?

– Nézzed csak, apám – mondja a gyerek –, oda nézzél, arra a fára! Mi van ottan?

Az apja meg a két bátyja odanéznek, s látják, hogy az egyik fán egy igen nagy dudor vagyon. Megkérdezte az apjuk a fiúktól:

– Mire lehet az jó?

Azt mondja a legnagyobbik fiú:

– Az jó lehet csanaknak.

Azt mondja a második fiú:

– Abból tálat lehet faragni!

A legkisebbik fiú, Jemel csak hallgatott, hallgatott, s a végén azt mondotta:

– Egyiktek se találta el. Az, ha megcsináljuk, jó lesz emberölő sulyoknak!

Az apja köpött egyet, s úgy mondotta:

– Nézzed csak, ez a megátalkodott fiú miből akar megélni!

Elmentek onnét és hazatértek. Amint megérkeztek, az apja azon nyomban elzavarta Jemel fiát, hogy pusztítsa a maga kenyerét

– Eridj – azt mondja –, ahová a kedved tartja! Éljél meg a tudományodból!

Mit volt mit tennie Jemelnek, szedhette a sátorfáját. Ment, mendegélt, s valami szöget ütött a fejébe:

„Várjunk csak! Először betérek a nagybátyámhoz, hogy nem jön-e velem.”

El is ment a nagybátyjához, és azt mondotta neki:

– Tartson velem, bátyja! Elmegyünk s megélünk, inkább mint itten kínlódjunk bakfittyért!

Az meg azt kérdezte:

– Osztán hová megyünk, s mit művelünk?

– Hát ide süss! – mondta neki Jemel. – Becsapjuk az embereket, s ahol lehet, lopunk is!

A bátyja erre elkezdett nevetni, s azt mondotta:

– Ej, te tökfilkó, alig bújtál ki a tojáshéjból, máris lopni mégy? Én hány éve már, hogy ebből élek, mégse mertem vándorútra kelni, mert félek, hogy rajtakapnak!

Tanakodtak, elvitatkoztak, osztán útnak eredtek.

Mentek, mendegéltek, egy kis patakhöz értek, s igencsak megéheztek. Azt mondotta Jemelnek a nagybátyja:

– No mit együnk?

– Nézzed csak, bátyja, amott a fa tetejiben valamilyen fészek vagyon. Másszál föl érette, én meg tüzet rakok!

A nagybátyja megnézte, levetette a cipőjét, s fölmászott a fára. Jemel meg, amíg amaz mászott, leszedte a lábravalója talpát. A másik észre se vette. A nagybácsi fölmászott a fa tetejibe, hat tojáást

talált a fészekben, azokat összeszedte, zsebre vágta és lemászott. Nem tudták, hogy milyen tojás az, de Jemel azt mondotta:

– Olyan, amilyen. Korgó gyomor nem válogatós.

Belaktak, osztán továbbálltak. Mentek, mendegéltek, s egy tocsogós helyre jutottak. A nagybátyjának valahogy kezdett átázni a lábafeje.

– Mi ez? A cipőm ép volt, a lábam meg átázik benne?!

Nézi s látja, hogy nincs ám rajta talp.

– Mi van ezzel? Hová lett? – kérdi.

Jemel pediglen elkezdett harsányan nevetni:

– Ide nézzél! – azt mondja. – Menet közben elvesztetted a cipőd talpát, én meg megtaláltam.

Kihúzta a zsebéből, mutatja neki és kérdi:

– Ez az vagy nem?

A nagybátyja elcsodálkozott rajta, hogy hogyan tudta leszedni. Jemel erre elmondotta:

– Hát így meg így. Észre se vetted! No de most varrjad föl, s megint jó lesz.

Osztán továbbindultak. Mentek, mendegéltek, hosszú ideig-e, rövid ideig-e – végül is egy országútra jutottak. Gondolkodni kezdtek ottan, hogy merre felé menjenek. Jemel azt mondotta:

– Gyerünk, menjünk jobb felé!

Elindultak az országúton. Mentek egy kis ideig, s akkor szembetalálkozott velük valami gazdag ember, aki egy igen nagy darab ökröt vezetett. Szót se váltottak egymással, csak mentek tovább. Kis idő múltán így szólt Jemel a nagybátyjához:

– Én – azt mondja – ellopom ettől azt az ökröt úgy, hogy észre sem veszi.

Azt mondja a nagybátyja:

– Ha meg tudod csinálni, lopjad el, én nem bánom.

Letértek az útról, s azt mondotta Jemel a nagybátyjának:

– Várjál meg itten, én meg elhozom attól az ökröt!

Hamarjában általrohant az erdőn, elébe vágott az ökrös embernek, osztán szaporán lerántotta a fél csizmáját, és az útra hajította. Ő meg elrejtezett.

Az ökrös ember odaért a csizmához, fölvette és megnézte:

– Hijnye – azt mondja –, milyen jó holmira akadtam, és csak fél pár! Ha páros volna!

Otthagya a páratlan csizmát, és továbbindult.

Hanem Jemel fölkapta a csizmát, s uccu neki! Megint csak elébe vágott az erdön által, osztán lehúzta a másik fél csizmáját, és az útra hajította. Az ökrös ember odaért, meglátta a fél pár csizmát, s elkezdte a fejét törni:

– Hijnye – azt mondja –, micsoda jó holmi ez, én meg nem hoztam el a másik felit! Várjunk csak, visszamegyek érte!

Nem sokat törte a fejét, az ökröt odakötötte egy fához, letette a fél pár csizmát, és elszaladt vissza a párjáért. No hiszen Jemel meg éppen ezt várta csak!

Elkötötte az ökröt íziben, a fél pár csizmáját fogta s fölhúzta, osztán egykettőre odébbállt az ökörral az erdön által. Keresztülment vele az erdön, odaért a nagybátyjához, s azt mondta neki, hogy meste el az ökör torkát. Mihelyt azzal megváltak, azt mondotta Jemel, hogy nyúzza le a bőrét. Ő maga meg fogta az ökör fejét, s azt mondta a nagybátyjának:

– Várjál csak, én ettől az embertől még a ruháját is ellopom!

Elindult visszafelé. Ment, mendegélt, s egy kicsiny tó partjára jutott. Körülnézett: sehol senki. Fogott hát íziben egy karót, az ökör fejét bevitte a tónak a közepibe, s föltűzte a karó hegyibe, mint hogyha az ökör a vízben úszna. Ő maga pediglen kigázolt a partra, elrejtőzött a fűben/ és elkezdett bögni.

A gazdag ember egyre csak kereste, kajtatta az ökrét, az meg nem volt sehol. Egyszerre csak bögést hall.

– Ahá – azt mondja –, úgy látszik, elcsavargott a tóhoz. Várjál csak, utánad megyek!

Odaért a tó partjára, s látja ám, hogy az ökör belement a víz közepibe, csak a feje látszik ki belőle. Elkezdte az ökröt szidni:

– Éppen az imént vedeltél be, most meg már megint ihatnékod van! S éppen a tó közepére kellett bemenned! Várjál csak – azt mondja –, bemegyek éretted!

A parton levetette a gúnyáját, és bement az ökörért, Jemelnek se kellett több: kapta az ingét-gatyáját, s illa berek, nádak, erek! Az ember észre se vehette. Odaért az ökörhöz, rántott egyet a kötélén –

hát az ökröknek csak a feje himbálódzik a végiben. Elbámult az ember: hát a teste hol vagyon?

Eszébe jutott, hogy erről a tórol már régóta sok mendemonda járja, s azon nyomban jócskán megijedt. Hanyatt-homlok rohant kifelé a vízből, de a lába beleakadt az ökrök kötelébe, sehogyan se tudott kikecmeregni, s ott kínlódott.

– Az ökrömet megették a víziszellemelek – azt mondja –, s engemet is elkezdtek odahúzni befelé!

Minden erejét megfeszítette, s valahogyan kikeveredett a lába a kötélből. Kikecmergett a partra. Hát ottan meg a ruháját nem leli! Ettől aztán még jobban megijedt.

– A ruhámat is – azt mondja – a víziszellemelek ragadták el!

Nyakába szedte a lábát, úgy, ahogy volt, mezítelenül, csakhogy minél előbb megmenekedjék. Futva futott pucéran, maga se tudta, hová, merre. Valahogy hazajutott a falujába. Ottan elmagyarázta, hogyan s mint történt a dolog. El is hitték néki mind. Voltak, akik azt mondogatták:

– A víziszellemelek már régóta kijárogatnak abból a tóból. Még szerencse, hogy nem tudtak magukkal rántani tégedet!

Jemel meg a nagybátyja pedig megnyúzták az ökröt, a bőrét meg fölakasztották, hadd száradjon meg. Osztán eszkábáltak ott egy kalibát, s abban kezdtek éldegélni.

Telt-múlt az idő. Egyszer osztán a húsnak kezdtek a végire járni, az ennivalójuk elfogyott. Azt mondotta Jemel a nagybátyjának:

– Most rajtad a sor, rajta, találjál ki valamit!

Egy kevés időt még ott tanyáztak, s egyszer csak látják, hogy fuvarosok hajtanak arra.

– No – mondja Jemel a nagybátyjának –, ha ezeket valahogyan lóvá tudod tenni, legény vagy a talpadon!

A nagybátyja nem sokat teketóriázott, fogta magát, és belefeküdt az árokba. Osztán ahogy a fuvarosok odaértek a közelibe, jó hangosan elkezdett nyöszörögni. Az egyik ember le is szállt a szekérről, és megkérdezte tőle, mit fekszik ott, és miért nyög. Sokan odamentek, ő meg belekezdett a mondókába:

– Hát tudjátok – azt mondja –, nemrégiben rablók mentek el erre, és engemet kiraboltak, összeverték, s idedobtak. Akár meg is halhatnék itten. Semmit se hagytak énnékem.

A fuvarosok megsajnálták, és elvitték magukkal. No hiszen ő meg erre várt éppen! Fölrakták egy szekérre, ő meg csak nyögött, nyöszörgött ottan egész napestig.

A fuvarosok estefelé egy patakhoz érkeztek. Ottan megállottak, hogy pihenjenek. Tüzet raktak, főztek, ittak is egy keveset, osztán lefeküdtek s elaludtak.

A nagybátyja le se szállt a szekérről, mintha nem is lett volna képes rá. Hanem mihelyst a fuvarosok elaludtak, nem sokat teketóriázott: az egyik szekér elé két lovat fogott, és mielőtt valaki is észrevette volna, egykettőre elhajtott visszafele. Amint a fele utat megtette, hát már jött is elébe, ottan várakozott reá az ő Jemelje. A nagybátyja rábízta a szekeret, ő maga meg visszatért a fuvarosokhoz. Amint a közelükbe ért, teli torokból elkiáltotta magát:

– Keljetek föl, keljetek föl gyorsan! Jönnek a rablók, mindeteket legyilkolnak!

Azok nyomban fölugráltak, befogták a lovakat, osztán föl a szekérre, durr a lovak közé, s gyerünk neki, vágattak, ahogy csak tudtak. Eszükbe se jutott, hogy az egyik szekerük nincsen meg.

A nagybátyja meg nyomban visszament onnan Jemelhez. Fölültek a szekérre, s gyerünk neki, ők is elvágattak – a másik irányba. Vágattak, vágattak, valahára egy városba érkeztek. Ott eladták az árut meg a lovakat, osztán megint továbbálltak. Valahonnan majd csak csurran-cseppen valami!

Ahogy így tekeregtek, egy járásba jutottak. Abban a járásban az a szóbeszéd járta volt, hogy a templomban igen nagy kincsek vannak. Ők se mentek tovább, hanem azon kezdték a fejüket törni, hogy s mint lehetne azt megkaparintani.

Ott tanyáztak egy hétig, kettőig. Mindennap följártak a templomba, s igen nagyon imádkoztak. Az emberek csak ámultak: kik ezek, honnan jöttek, mit imádkoznak ilyen nagyon?

Hanem ők csak mind többet és többet jártak a templomba, és jól körülnéztek, hogy merre lehet kijutni meg bejutni.

Végre valahára Jemel észre is vett az egyik oldalt az ablakban egy kicsinyke nyílást, amelyiken éjszaka be lehet bújni.

A nagybátyjának nem szólt semmit, hanem egyik éjszaka belopakodott a templomba. De nem talált többet, csak negyven kopejkát. Visszament s a nagybátyjának el se mondotta.

Hanem attól fogva Jemel elkezdett éjszakánként belopózkodni a templomba. Lassacskán kihurcolászta, amit talált. Egyszer osztán, jó idő elteltével rájött a dolog nyitjára, és kivitte a templom minden kincsét, anélkül hogy valaki észrevette volna.

Másnap elterjedt a híre, hogy a templom kincsei eltűntek. Találgatni kezdték, ki lehetett, kártyát vetettek, víztükörbe néztek, de a kincsek nem kerültek elő sehonnan sem. Mitévők légyenek? Összezsűdítették az embereket, és elkezdtek tanakodni, hogy mi módon csípjék el a tolvajt. Meghányták-vetették a dolgot, de senki se tudott jó tanácsot adni. Akkor az jutott a bíró eszibe:

– Híjátok csak ide Jemelt, ő világot látott ember, sokat tud, és igencsak istenfélő. Talán majd ő el tud igazítani bennünket.

Megkeresték Jemelt, elmagyarázták néki, hogy a kincsek elvesztek, és megkérdezték tőle, nem tudná-e valamilyen módon kiókumlálni, hogy ki lopta el a drágaságokat.

Jemel azt mondotta nékik:

– Adjatok énnékem három napot, hadd gondolkodjam. Akkor majd elmondok néktek mindent, hogy mi módon keressétek. De hát így nem tudhatom, kinél vagyon a pénz.

Örült mindenik, s elszéledtek haza. Jemel három napig törte a fejét rajta, hogy most mitévő légyen. Azon gondolkodott:

– Ami pénzem van énnékem – azt mondja –, el kell felezzem a nagybátyámmal. Nékem kevés jut csak. Megálljunk csak, bemártom a pácba a nagybátyámat, s akkor mind az enyimé marad a pénz!

Így is lett. Elment a bíróhoz, s mondta néki, hogy kerüljék körbe a templomot. Meg is mutatta néki a lyukat

– Tudod, ránéztem a víz tükrére, s abból világos lett, hogy ezen keresztül közlekedik a tolvaj, amelyik minden éjjel bejárt, és senki se látta. Ládd-e, ide ez elé egy hordó szurkot kell tenni, hogy amikor kijön és leugrik, ebbe a hordóba pottyanjon bele!

Így is lett. A nyílás elé a falhoz odaraktak éjszakára egy hordót. Várták, hogy ki esik bele.

Jemel meg odament a nagybátyjához, és azt mondotta néki:

– Kisütöttem, hogyan lehet megint bejutni a templomba. Gyerünk el ma éjszaka kettesben, cipeljük ki, ami a horogra akad, osztán usgyé!

Késő este volt már, amikor a templomhoz értek. Jemel azt mondta a nagybátyjának, hogy várjon, ő meg bebújt a lyukon, osztán őutána bebújt amaz is. Beosontak, és elvitték, amit csak találtak. A nagybácsi egy kevéske pénzt vitt, a többit Jemel. Aztán Jemel leejtett valamit, hogy csak úgy zengett tőle az üres templom. A nagybátyja úgy megrémült, majd hogy el nem ájult, osztán neki a lyuknak, mint a nyúl, ugrott lefelé, és puff bele a szurokba! Jemel is lehuppant utána a földre, és nyakába szedte a lábát. Máig se tudja senki, hogy merre, meddig szaladt, és merrefelé jár mostanság. Hanem a nagybátyját kihúzták a szurkoshordóból. A lelek is csak hálni járt bele, nem sok idő múltán meg is holt, s akkor osztán megmenekedtek a tolvajtól.

HOGYAN HERÉLTE KI A PARASZT AZ ÖRDÖGÖT?

Élt-volt egy ember meg a felesége. Egyszer az ember elment fáért. Odaért a farakáshoz, azon meg ott ült az ördög, és nem akarta odaadni az embernek a fát.

– Gyere – azt mondja az ördög –, kiheréllek, osztán majd adok fát.

Azt mondotta neki a paraszt:

– Gyere, elébb én heréllek ki tégedet, aztán majd te is kiherélhetsz engemet!

Az ördög belement az egyességbe, és egy tuskóra rakta a monyát. A paraszt meg fogott egy fejszét, és levágta. Akkor azt mondotta az ördög:

– No most én heréllek ki!

Hanem a paraszt nem hagyta magát, és azt mondotta:

– Heréljél ki holnap!

Hazavitte az ember a fát, és búnak erisztette a fejét. Reggel fölébredt, de nem mert kimenni fáért. Elmondotta a dolgot az asszonynak:

– Tegnap én a farakás mellett kiheréltem az ördögöt, ma meg ő herél ki engemet.

– Bolond vagy te, bolond! – mondja az asszony. – Milyen férfi vagy, hogy az inadba szállott a bátorság? Add ide nékem a ruhádat meg a csizmádat! Fölveszem, és én megyek el.

Fölhúzta az asszony az ura gúnyáját meg csizmáját, és elindult. Odaért a farakáshoz, hát annak ott ül a tetején az ördög. Neki is fogott volna, hogy kiherélje az embert.

Az „ember” meg azt mondotta:

– Mutissad csak meg, kiheréltelek-é vagy sem?

– Nézzed csak meg! – mondja az ördög. – Tiszta vér az egész!

– Ejnye, hiszen csak tegnap heréltelek ki, és máris begyógyult volna? Ide süss, nézzél csak meg engemet! – azzal leerisztette a

gatyáját s megmutatta. – Engemet már harminc éve kiheréltek, s még mindig ott a vágás a helyén!

Az ördög megijedt, s el is iszkolt íziben.

A PARASZT MEG A CÁR

Élt-volt egyszer egy cár. Egy ízben elindult a szolgálai kíséretében az erdőbe. A szolgákat odahagyta az úton, maga pedig letért az ösvényről és elkószált. Bolyongott erre, arra, s egyszer csak lát egy parasztot, amint fát vág. Úgy forgatta a paraszt a fejszét, mint hogyha csak gyerekjáték volna: tenyéryi darab forgácsok röpködtek jobbra-balra.

– Adjisten, Iván! – köszöntött rája a cár.

Eltátotta az ember a száját:

– Hunnan tudod – azt mondja –, hogy Iván a nevem?

Azt feleli a cár:

– Hát persze, hogy Iván: hiszen minden parasztot Ivánnak hínak.

Ha Iván, hát legyen Iván; az ember nem szólt rá semmit se, csak vágta a fát.

A cár meg elnézte és álmélgodott:

– Jól áll a kezekben a munka, te Iván! Úgy dolgozol, mint hogyha csak játszanál. Hát osztán – azt mondja – sokat keresel-e meg egy nap? Így biztosan sokat megkeresel!

– Ezer rubelt mindennap – mondja a paraszt.

– Hát osztán hová teszed azt a rengeteg pénzt? Vagy hogy olyan sok családod van?

– A családom – azt mondja –, az nem éppen kevés: két fiú meg két leány. A keresetemet négyfelé osztom el. Az egyik részivel adósságomat fizetem meg. A másikat én adom kölcsönbe. Harmadikát vízbe hajítom, a negyedikkel meg a pokol torkát tömöm bé.

A cár nem értette meg a dolgot, s újból megkérdezte a paraszttól.

– Adósságomat fizetem meg: apámat s anyámat tartom el öregségükben, míg csak élnek. Magam is kölcsön adok: nevelem a fiaimat. Vízbe hajítom a pénzem: nevelem a két lányom. A pokol torkát tömöm be: eltartom a cárt meg a szolgálóit.

Megharagudott a cár, s azt gondolta magában:

„Mindjárt megmutatom én tenéked, mikor szidjad a cárt, csak akadjak rá az útra!”

Osztán azt mondta a parasztnak:

– Mutassad csak meg szaporán, merre az út! Nincsen énnékem időm arra, hogy itt sétifikáljak az erdőben!

Hanem az ember azt felelte:

– Énnékem meg nem futja az időmből, hogy itt akárkinek az utat mutogassam. Minden óra drága énnékem. Ha értő ember vagy, magad is megleled. Eridj elébb jobb kéz felé, azután meg balra, osztán fordulj megint jobb felé, utána esmég balra, s megtalálod az utat.

– Én az ilyesmit nem tanultam – mondja a cár –, nem talállok én rá az útra sehogyan sem. Vezessél el engemet az útig, adok érte néked huszonöt aranyrubelt.

Ígért a cár a parasztnak huszonöt aranyrubelt, az meg elindult vele, hogy megmutassa, merre vezet az út.

Az ösvényen osztán megkérdezte a cár a paraszttól:

– Te Iván, láttad-e valaha a cárt? Nem akarod-é látni?

– Látni nem láttam. Megnézni éppen megnézhetem.

Azt mondja néki a cár:

– No ha nem láttad még, mostan megláthatod. Amint kiérünk az útra, azon nyomban meglátjuk a cárt.

– Hát osztán hogyan ismerem meg? – kérdi Iván.

– Amint kiérünk az útra, igen sok néppel találkozunk. Mindenik lekapja a süvegét a fejről, úgy áll ottan, csak egyedül a cárnak lesz a fejiben a süvegje. Hát akkor majd meglátod.

Ki is értek az útra, s látják ám, hogy igen sok nép vagon ottan. Mindenik lekapta a süvegét, s elkezdettek integetni az erdőből érkezők felé.

Megkérdezte a paraszt:

– Hát hol vagon a cár?

– Nézzél körül. Mindenki hajadonfőtt áll, csak mi ketten vagyunk süvegben. Hát kettőnk közül az egyik a cár.

A paraszt menten megértette az egészet, s azon nyomban rávágta:

– Hát akkor én vagyok a cár!

A cár még hozzátette:

– Terajtd kívül az én fejemen is van süveg. Hát én vagyok igazában a cár.

A paraszt vitába szállott:

– Hogyan lennél te a cár? Az erdő útját nem ösméred, fát vágni sem tudsz, én meg minden dologhoz értek. Hát én vagyok a cár-e? Nincsen néked ráírva a homlokodra, hogy te vagy a cár!

Való igaz is, termetre is, ábrázatra is szakasztott egyformák voltak. Vitatkoztak, vitatkoztak, osztán megkérdezték a szolgálakat:

– Mondjátok hát meg, melyik miközülünk a cár?

Azok meg nézték őket, nézegették, körbe járták őket, úgy is megnézték, a ruhát is levetették róluk, hogy megvizsgálják – hát mind a ketten szakasztott egyformák! Végül is odavitték őket a cárné elejébe, s hát a cárné se ismerte ki magát, hogy melyik is kettejük közül a cár.

A nagy zenebonára arra jött egy öregember.

– Tudjátok-é, mi miatt támadt a kavarodás? – mondotta. – A cárt nem az ábrázata szerint lehet fölismerni, hanem abból, hogy mekkora az esze. Én tüstént megmondom, hogy melyik a cár, és melyik a közönséges paraszt – azt mondja –, csak feleljetek meg három kérdésemre!

Előállt az öregember az első kérdésével:

– Mennyi fa nő a földkerekségen?

A cár csak nézett rá, nem tudta megmondani, hány fa mi a földkerekségen. Bezzeg Iván nem sokáig törte a fejét:

– Háromszázharmincmillió erdeifenyő, ugyanannyi lucfenyő, nyírfa s jegenyefenyő meg egymillióval kevesebb. Ha nem hiszed, járjál utána, s számold meg magad!

– Úgy vagyon – mondotta az öregember. – Hát a túlvilág messzire vagyon-é?

– A túlvilág nincs is közel – mondja Iván. - Az öregapám igen régen már, hogy elindult a túlvilágra, s még mindig nem érkezett vissza.

– Jól vagyon – mondotta az öregember. – Hát a föld legalja messzire vagyon-é?

– A föld legalja, az bizony messzire vagyon – mondotta Iván. – Az öregapám testvérbátyja egyszerre halt meg az öregapámmal. Beraktuk a földbe, s a mai napig sem érkezett még vissza.

– Úgy vagyon – mondotta az öregember. – Hát ez itten a ti cárotok.

Megtették Ivánt cárnak, a régi cárnak meg fejszét nyomtak a markába, s elzavarták az erdőbe, hadd vágja ott a fát.

URASÁG ERDEJE, URASÁG VADJA

Egyszer Szidör bátyónak az erdőben akadt dolga. Az erdő a gazdag uraságé volt. Ment, mendegélt Szidör bátyó, s egy fenyő alatt egyszer csak egy nyulat pillantott meg. Ott ült a nyúl, s ijedt szemet meregetett reá. Szidör bátyúnál meg ott volt vele a puskája, sohasem ment fegyvertelenül az erdőbe. Megállt egy szempillantásra, és lepuffantotta a nyulat.

Az egyet-kettőt rángott, osztán elterült.

„Ez az egy megvolna!” – gondolta magában Szidör bátyó, és fölemelte a nyulat a földről.

Ezzel akár véget is ért volna a história; Szidör bátyó elment volna haza, megsütötte volna a nyulat, s jóízűen be is kebelezte volna. De nagy bajára ott volt a közelben az uraság. Nekiment Szidör bátyónak, és azt ordította:

– Koszos parasztja, hogyan merészelsz te itten vadat löni? Az uraságé itt az erdő is, a vad is, az enyimé! Börtönbe vettetlek!

Ha egymaga lett volna az uraság, Szidör bátyó el is inalt volna. De az úr mögött ott állt két szolgálattévő, karddal, fegyverrel. Ha úgy adódik, azok értik a módját, hogyan kell a parasztembert nyakon csípni.

– Bocsássál meg, nagy jó uram! – rimánkodott Szidör bátyó. – Hiszen nem medve az a fia nyúl, alig ér valamit!

– No hiszen ha medvét lőttél volna, Szibériába küldenélek egész életedre! – förmedt rája az úr. – Medvét löni még álmodban se legyen bátorságod!

– Dehogyan léssen, nagy jó uram, dehogyis léssen! Ha meglátnék egy medvét, akkor se merészelném lelőni, még hogyha a tulajdon tehenemet marcangolná is széjjel! Csak ezért az egy vétkemért könyörüljél meg énrajtam!

– Nincs irgalom! – szikrázott az uraság szeme. – Vigyétek a fickót a városba, törvény elejbe!

A két szolgálattévő megragadta Szidör bátyút, jól nyakon vágták, s elvitték a városba.

A bíróság megvizsgálta a dolgot, s hoztak ítéletet, ahogy a cár törvénye rendelkezett: a Szidör nevű paraszt csukattassék két esztendőre börtönbe, mivelhogy nyulat lőtt az uraság erdejében.

Leült Szidör bátyó két esztendőt, osztán végre-valahára hazakerült. Egy kevés időt a családjával töltött, örvendezett, hogy megszabadult a börtönből, osztán meg fogta a puskát, s elment vadászni. Persze arra még gondolni se mert, hogy az uraság erdejében lőjön valamit, de az útja mégis csak az uradalmi erdőn vezetett által: arra rövidebb volt.

Battyogott az erdőben, s hát egyszer csak hallja ám, hogy valaki kiabál, ahogy a torkán kifér. Szaladt arrafelé, amerről a kiáltás hallatszott, s mit lát: az uraságot egy medve szorongatja, s tépi le a bőrt róla.

Megpillantotta az uraság Szidör bátyót, s odakiabált néki a vadállat alól:

– Lődd le, drága egy cselédem! Lőjed le a medvét! Lőjél hát szaporán! Siessél! Mentsél meg engemet a csúfos haláltól!

– Nem merem! – felelte Szidör bátyó. – Ha lelövöm a medvét, te engemet Szibériába küldesz!

– Dehogy küldetek, drága egy cselédem, dehogyis küldetek! Lőjed hát le szaporán!

– Már hogyan lőném le? – tárta szét Szidör bátyó a két kezét. – Az uraságé itten az erdő is, a vad is, a tiedé. Semmiképpen nem bánthatom én a te erdődet, a te vadadat!

Ekképpen felelt meg Szidör bátyó, s ment tovább. A medve meg egykettőre leszedte az uraság bőrét.

A HÜVELYKUJJNYI ÖREGEMBER

Élt-volt egy öregember meg a felesége. Két lányuk volt nékik: az egyik édes, a másik meg mostoha. A vénasszony nem szívelte a mostohalányát, s mindenképpen igyekezett megszabadulni tőle.

– Vidd el a lányodat az erdőbe – mondja az öregembernek –, és hagyd ottan!

Az öregember sajnálta ugyan, de mitévő legyen? Fogta a lányát, vele együtt egy macskát, egy kakast meg egy egeret, elvitte őket az erdei kunyhóba s otthagya.

A leány ott maradt az erdei házikóban, kitakarította, felmosta. Osztán tüzet gyújtott a kemencében, süttött-főzött, megetette a macskát, a kakast meg az egeret, s kezdte várni az apját:

– Gyere, apám, gyere, apám! Megsült a meleg cipó, megfőtt az eledel!

– Jövök, lányom, jövök! – hallatszott az ajtó mögül egy hang. – Magam hüvelykujjnyi vagyok, a szakállam olyan, mint a vesszőnyaláb, a tarisznyám olyan, mint egy fürdőház!

Benyitott a házba egy hüvelykujjnyi öregember, s azt mondja:

– Hát hová rakhatom le a tarisznyámat?

– Rakjad a pincébe.

Leülnek enni az asztal köré. A leány jóllakatta a hüvelykujjnyi öregembert, megetette a macskát, a kakast és az egeret, nekicihelődtek, hogy nyugovóra térjenek. A leány a kemencepadkára feküdt, a hüvelykujjnyi öregember meg az ágyba.

Éjszaka előszaladt az egér, s azt mondja:

– Köpj egyet a helyedre, s eridj szaporán máshová! Ha nem mégy, a hüvelykujjnyi öregember megesz tégedet.

A leány köpött egyet a helyére, s bebújt a kemence mögé. A hüvelykujjnyi öregember meg éjjel fölkel, s elkezdte keresni a lányt. Kereste, kereste, s a macskába botlott. A macska nosza, belekapott a kézibe. A hüvelykujjnyi öregember tárgult a macskától, s azzal nekiment a kakasnak. A kakas meg elrikkantotta magát:

– Kukurikú!

Az öregember megijedt s elszaladt. Másnap reggel a leány benéz a pincébe – hát az meg dugig van pénzzel! Osztán eljött a leálynak az apja, kocsira rakta a pénzt, s hazavitte a leányt.

A vénasszony majd szétszakadt az irigységtől. Noszogatja az öregembert:

– Eridj, vigyed el rögvest a lányomat az erdei kunyhóba! Az én lányom két kocsi pénzt hoz onnan!

Elvitte az öregember a másik lányt az erdei házikóba. Vitte vele is a kakast, a macskát meg az egeret. A leány nem kezdett várni senkit sem, süttött-főzött, ő maga evett, hanem a kakasnak, a macskának meg az egérnek egy morzsát sem adott.

Éjszaka megint eljött a hüvelykujjnyi öregember. A leány nem kínálta meg étellel-itallal, nem ültette az asztalhoz. Lefeküdtek aludni: a leány a kemencepadkára, a hüvelykujjnyi öregember meg az ágyba. Éjjel az öregember odament a lányhoz, megette szőröstől-bőröstől, a csontjait meg odarakta egy kupacba az ablakba, s elment.

Másnap reggel az apja eljött a leányért, fölrakta a halom csontot, s hazaindult. A kutyájuk már messziről észrevette az öregember érkezését, s elkezdett csaholni:

– Vau, vau! Az öregember a vénasszonynak teli szekér csontot hoz!

A vénasszony megharagudott a kutyára, s elkezdte ütni egy bottal:

– Mihaszna kutya, te mihaszna kutya! Azt kell mondanod: az öregasszony kedves leánya érkezik, kocsira való hozománnyal!

Belenéz a vénasszony a szekérbe, s való igaz, a kedves lányának csak a csontja rakása látszik abban.

A MALOMKŐ

Élt-volt hajdanában egy ember meg a felesége. Két családjuk volt: egy fiú meg egy leány. Egyszer az öregek megholtak, s a két testvér egymaga maradt. A kenyerek meg elfogyott. Kerestek, kutattak, de semmi enivalót nem találtak a házban, csak egy borsószemet leltek a pincében. Ezt a borsószemet eltörték kétfelé, és meg akarták enni, de a fiúnak a fél borsója leesett a pince földjére és eltűnt. Nem volt mit tenni, éhesen kellett lefeküdniük.

Reggel fölkeltek, s látják, hogy a pincébe esett fél borsó a mennyezetig nőtt. A következő nap meg akkorára nyúlt, hogy a teteje már nem is látszott. A leányka megvárta, amíg a bátyja elalszik, s nekiindult fölfelé kapaszkodni a borsószáron.

Mászott, mászott, egyre csak mászott, míg egy kis házikóhoz nem ért. Benyitott a házba, hát ott meg egy gonosz varázsló búzát őröl. Nincs is ott búza, hanem a malomkő szem nélkül, magától őrli a búzalisztet.

„No hát ha egy ilyen malomkövünk lenne minékünk, sohase koplalnánk, se én, se a testvérem!” – gondolta a leányka, s enni kezdte a megőrölt búzalisztet. A vak vénember meg egyre csak őröl és őröl, nem lát semmit sem. A kislány jóllakott búzaliszttel, s a testvérének is vitt le egy keveset.

Amikor a bátyjának mindezt elmesélte, annak rögvest indulhatnékja támadt, hogy felruccanjon a vénemberhez lisztet enni.

– Te elneveted ott magad – azt mondja a húga –, a vénember meghallja, s azzal mindent elrontasz.

– Nem nevetek – mondja a fiú.

Hát mind a ketten fölmásztak a malomkövet forgató vénemberhez, s nekiláttak a búzalisztet enni. A fiú egy ideig visszatartotta, de nem bírta sokáig, s hangosan felkacagott.

A vak vénember meghallotta, hogy idegenek kerültek a házba, s kajtatni kezdett utánuk. Amint fölkel a malomkő mellől, a fiú megmarkolta a kézimalmot, és kiszaladt, a húga utána, és hazamentek. Ennek utána a két testvérnek gyöngy lett az élete. Hanem hát egyszer a cár meghallotta, hogy a birodalmában él egy

testvérpár, s annak olyan malomköve van, amelyik magától őrli a búzalisztet. A cár a malomkőért küldött, de a két testvér nem adta. Akkor a cár méregre gerjedt, s erővel elvétette tőlük.

A testvérek bánatnak adták a fejüket, eleredt a könnyük. Hogyan fognak élni ők a malmuk nélkül? Odament hozzájuk a kakas és megkérdi:

– Hát ti mit sírtok, testvérek? Nem segíthetnék-e néktek?

– Ugyan hogyan segíthetnél, kiskakas? Volt minékünk egy magától őrülő malomkövünk, de a cár elvitette.

– No csak gyertek énvelem – mondja a kakas –, én tinéktek visszaszerzem azt a malmot.

Útnak eredtek hármásban: elől megy a kakas, mögötte a fiú meg a leány. Szembejön velük a farkas.

– Hová mégy, kakas öcsém?

– Megyek megkeresni a malomkövet – mondja a kakas.

– Vigyél magaddal engemet is!

– Bújjál belém! – mondta a kakas, és lenyelte a farkast.

Mennek tovább, hát szembejön velük a medve.

– Hová mégy, kakas öcsém?

– Megyek megkeresni a malomkövet – mondja a kakas.

– Vigyél magaddal engemet is!

– Bújjál belem! – mondja a kakas, és lenyelte a medvét.

Mentek, mentek, s a folyóhoz értek. Hogyan keljenek át rajta? Se híd, se csónak nincs sehol. Hát a kakas nem sokat gondolkodott: fogta s az összes vizet kiitta a folyóból. Hát valahára odaértek a cár portájához. A kakas felröpült a szénapadlás tetejére, s kierisztette, ami hangja csak volt:

– Kukurikú! Nosza, cár, adjad vissza a malomkövet, mert különben rosszul jársz!

A cár meghallotta s elképedt:

– Miféle vakmerő jött ide?

Parancsot adott, hogy csípjék el a kakast, és zárják be az istállóba a tehenek közé, hadd ökleljék fel, s tapossák agyon.

Az meg, amint bezárták az istállóba, böffentett egyet, s kiengedte a bögyéből a farkast, és megparancsolta neki, hogy veszejtse el mind a teheneket.

A szolgák reggel jelentést tettek a cárnak, hogy az istállóban az összes tehén elpusztult, egyedül a kakas ép.

Parancsot adott a cár, hogy zárják be a kakast a lovak közé, hadd rúgják föl, s tapossák halálra. Az meg, amint bezárták az istállóba, megint böffentett egyet, s kiengedte a bögyéből a medvét, és megparancsolta neki, hogy szaggasson széjjel minden lovat az istállóban.

Reggel a szolgák megint jelentést tettek a cárnak, hogy az összes ló az istállóban széjjel van tépve, egyedül csak a kakas ép ottan.

A cár igen nagy haragra gyulladt. Parancsot adott, hogy nagy tüzet rakjanak, és vessék belé a kakast. Fel is gyújtották az egész házat, igen nagy tűz lett, s belevetették a kakast a tűz közepibe.

A kakas meg a bögyéből kiengedte az összes vizet, amit jövet magába szedett, s a tűz azon nyomban elaludt. A kakas uccu fölrepült a szénapadlás tetejire, s kierisztette, ami hangja csak volt:

– Kukurikú! Nosza, cár, adjad vissza a malomkövet, mert különben rosszul jársz!

A cár megijedt, s végtére azt mondja:

– Ugyan már mihez kezdjek evvel? Semmilyen erő nem fog ezen! Dobjátok ki neki a malomkövet, hátha békiben marad!

A szolgák kivetették a malomkövet az ablak alá. A kakasnak meg ez kellett éppen. Odaszólt a farkasnak és a medvének, hogy fogják, vigyék el a két testvérnek, s adják oda nekik az elveszett malomkövet.

A MEDVE MEG A HÁROM NŐVÉR

Élt-volt hajdanában egy öregember meg a felesége. Három eladó lányuk volt nekik. Hát egyszer az anyjuk nekifogott sütni, s kiküldte a legnagyobbik lányát a kertbe káposztalevéért.

Kiment a leány a kertbe, s látja, hogy az ágyás hosszában egy selyemmatring gömbölyödik. A leány meg akarta fogni a gombolyagot, az meg tovább s tovább, keresztülhuppant a kerítésen, és az úton gurult tovább. A leány szaladt, szaladt a gombolyag nyomában, s egyszer csak egy medve állt elébe.

– Üljlél fel – azt mondja – a hátamra, mert ha nem, fölfallak!

Fölült a leány a medve hátára, az meg elvitte az erdei házába, feleségnek.

Kiküldte az anyja a középső lányát, hogy szedjen káposztalevelet, s keresse meg a nővérét. Kiment a leány a kertbe, s látja, hogy az ágyás mentén egy selyemmatring gombolyodik.

Meg akarta fogni a gombolyagot, az meg tovább s tovább, átalhuppant a kerítésen, és az úton gurult tovább. A leány szaladt, szaladt a gombolyag nyomában, s egyszer csak egy medve állt elébe.

– Üljlél fel – azt mondja – a hátamra, mert ha nem fölfallak!

Fölült a középső leány a medvének a hátára, az meg elvitte őt az erdei házába, feleségnek.

Kiküldte az anyjuk a legkisebbik lányát a kertbe, hogy szedjen káposztalevelet, s kerítse meg a nővéreit. Kiment a leány a kertbe, s látja, hogy az ágyás mentén egy selyemmatring gombolydik. Meg akarta volna fogni, de a gombolyag tovább s tovább, keresztülhuppant a kerítésen, s az úton gurult tovább. Futott a lány, futott a gombolyag után, s egyszer csak egy medve állt neki elébe.

– Üljlél fel – azt mondja – a hátamra, mert ha nem, fölfallak!

Fölült a leány a medvének a hátára, az meg elvitte őt az erdei házába, feleségnek.

Éltek, éldegéltek, s egyszer osztán a nővérek meghagyták a medvének, hogy készítsen hozományos ládákat, amiben ajándékot küldjenek a szüleiknek. Csinált a medve három ládát, igen nagyot,

mind a három nővérnek akkorát, mint egy ember. Azok mindenféle holmit tettek a ládába, belerakták abba a legnagyobbik nővérültet, s azt mondják a medvének:

– No, teli van a láda a szüleinknek ajándékkal. Hanem az úton nem szabad ám kinyitni! Mi a ház tetejéről fogunk teutánad nézni.

A medve a hátára vette a ládát, s nekilódult vele az öregekhez. Hanem a láda ugyancsak súlyos.

– Valami biz igen nehéz! – mondja a medve. – Mindjárt megnézem, mit raktak bele olyan nehezet!

Ahogy le akarja állítani a ládát a földre, egyszer csak egy hangot hall:

*Le ne merjed rakni,
ki ne merjed nyitni,
látom én azt,
meglátom,
messziről is meglátom!*

– Nézd csak – azt mondja –, milyen éles a szeme az én feleségemnek! Ilyen messziről is lát még mindig!

Elvitte a medve a ládát az öregek portájára, odapuffantotta a tornácukra s bekiabált:

– A nagylányotoktól hoztam ajándékot!

Az öregember meg a felesége bevitték a ládát a házba, fölnyitották a tetejét: hát ott ül benne a legnagyobbik lányuk. Nagyon megörültek az öregek, hogy a lányuk visszaérkezett.

Hazaért a medve, de a középső lány még azt se hagyja, hogy kiszuszogja magát:

– Rögtön-rögvest vidd el az én ajándékos ládámat!

Mit tehetett volna, fölhasználódott a medve, hogy elcipelje az öregekhez a második ládát.

Közben meg a középső nővér belebújt a ládába, s magára csukta.

A medve a hátára kapta a ládát, s nekiindult vele az öregekhez. Hanem a láda felettébb súlyos.

– Valami ugyancsak nehéz! – mondja a medve. – Mindjárt megnézem, mit raktak bele olyan nehezet!

Amint le akarja tenni a ládát a földre, egyszer csak egy hang hallatszik a ládából:

*Le ne merjed rakni,
ki ne merjed nyitni,
látom én azt,
meglátom,
messziről is meglátom!*

– Ejnye – azt mondja –, milyen éles a szeme az én feleségemnek! Ilyen messziről is lát még mindig!

Elvitte a medve a ládát az öregek házáig, lelódította a tornácukra s bekiabált:

– A középső lányotoktól hoztam ajándékot!

Az öregember meg a felesége bevitték a ládát a házba, kinyitották a fedelit: hát ott ül benne a középső lányuk. Nagyon megörültek az öregek, hogy a második lányuk is előkerült.

A medve hazaért, hanem a legkisebbik nővér meg azt se hagyta, hogy kifújja magát:

– Tüstént vigyed el az én ajándékos ládámat is!

Mit volt mit tennie, nekikázmálódott a medve, hogy a harmadik ládával is elcaplasson az öregekhez. Amíg cihelődött, a leány föl vitt a ház tetejire három mozsarat, lányruhát húzott reájuk, s azt mondja a medvének:

– Vigyed az ajándékos ládámat, az úton föl ne nyissad, s bele ne kukkantsál! Mi hárman, nővérek, a ház tetejéről fogunk teutánad nézni.

Osztán a legkisebbik nővér belebújt a ládába, s erősen magára csukta a tetejét.

A medve fölnyalabolta a ládát a hátára, s megindult vele az öregekhez.

Hanem a láda súlyos nagyon.

– Hát ez bizony ugyancsak nehéz! – mondja –, tüstént megnézem, mit raktak bele olyan nehezet!

Még csak készült, hogy letegyje a ládát a földre, amint egyszer csak hang hallatszott a belsejéből:

*Le ne merjed rakni,
ki ne merjed nyitni,*

*látom én azt,
meglátom,
messziről is meglátom!*

– Nohát – azt mondja –, milyen éles a szeme az én feleségemnek! Ilyen messziről is lát még mindig!

Elvitte a medve a ládát az öregek házáig, odalódította a tornácukra s bekiáltott:

– A legkisebbik lányotoktól hoztam ajándékot!

Az öregember meg az asszony bevitték a ládát a házba, felnyitották a tetejét, hát ott ül benne a legkisebbik lányuk. Nagyon megörültek az öregek, hogy a harmadik lányuk is hazatért.

Megérkezett a medve haza, s látja, hogy a három nővér kiöltözködött, s még mindig a ház tetején állnak. Odakiált nekik a medve:

– Nyertek le szaporán a ház tetejéről, s adjatok enni nékem

Azok meg ott egy szót se felelnek, s eszükben sincs lejönni. Kiabált, kiabált a medve, végtére osztán méregbe jött: fogta a hosszú kampósrudat, s utánuk bökődött vele. A felöltöztetett mozsarak meg legurultak, a fejére zuhantak a medvének s agyonütötték.

A három nővér pedig hazaért, s tán még most is élnek, megvannak a szüleikkel.

SZEMMEL LÁTHATATLAN

Élt-volt egy katona. Leszolgált huszonöt esztendő, s hazabocsátották. Megérkezett haza, s látja: senkije se maradt az atyafiságból, mindnyájan megholtak, amíg ő odajárt. Leült a katona az út szélire, s bűnak eresztette a fejét: ugyan merre menjen, hová legyen? Altkor odament hozzá valamilyen öreganyó, s azt mondja:

– Mit búsulsz, vitéz?

Elmondta neki a katona, hogy így meg úgy: nincsen merre menjen, hová legyen.

– Ne búsuljál, vitéz! – azt mondja. – Eridj el a Fekete folyóhoz, s ottan megleled a szerencsédet. Ehol van e egy selyemgombolyag, ez a motring elvezet tégedet a Fekete folyóhoz.

Elvette a katona a vénasszonytól a selyemgombolyagot, megköszönte néki, s útnak indult. A motring gurult őelőtte, ő meg ment a nyomában.

Mentek és mentek, mentek és mentek, valahára el is érkeztek a Fekete folyóhoz. Ottan a motring nem gurult tovább, felgombolyodott egy part menti fűzfára. A katona is fölment a fűzfára, s kezdte kívárni, mi leszen tovább. Leszállt ottan a partra három hattyú, bukfencet vetettek, s három szépséges leányzó lett belőlük. Osztán levetkeztek mind a hárman, s bémentek a Fekete folyóba feredőzni. A katona legott elcsente az egyik leányzó ruháját, s elrejtette.

A leányzók megfürdöttek, kijöttek a partra. Ketten felöltözködtek, ismét bukfencet vetettek, hattyúvá lettek s elröpültek, hanem a harmadik leányzó ott maradt a parton, s elkezdte kérdezni:

– Ki csente el az én ruhámat? Ha ifjú ember – férjem leszen, ha meglett korú ember – bátyám leszen, ha idős ember – apám helyett apám leszen.

– Én fiatal ember vagyok – szólalt meg a katona.

– Úgy hát dobjad ide a ruhámat, legott odamegyek tehozzád – mondja a leány.

Odadobta a katona a leányzónak a ruháját. Az felöltözködött, odament hozzája, s azt mondja:

– Eridj, vitéz, vásároljál a városban egy házat, tárjad ki annak a háznak mind az ablakját. Én az ablakon bémegyek tehozzád, s akkor osztán a feleséged lészek tenéked.

A katona szakasztott úgy csinált, ahogyan a hattyú meghagyta: vásárolt a városban egy házat, kitárta mind az ablakját. Legott az ablakon által berepült a házba a hattyú, bukfencet vetett, s szépséges leányzó lett belőle. Egybekeltek, s nagyon szépen élt az ifjú pár.

Gyorsan telt-múlt az idő. Egyszer csak a cárnak megholt a felesége. A cár özvegyen maradt, s búnak adta a fejét. Üldögél a cár egyedül az ablakában s gyászol. Éppen akkor arra ment volt el az ablaka alatt egy csonka lábú barát, s az megkérdezte tőle:

– Ugyan mitől búsulsz, cár atyuska?

– Hogy is ne búsulnék! Az én katonám szépséges szép feleségre talált, én meg cár vagyok, még sincsen feleségem!

– Hát te vegyed el a katonádtól a feleségét!

– Ugyan hogyan venném el én őtőle?

– Fogjad a katonát – azt mondja –, és küldjed el a Fekete folyóra, ahonnan a feleségét hozta. Ott lakozik a Gundir. Hozza el a katonád a Gundirnak a szívét. Onnan a katonád elevenen ugyan nem tér vissza.

Hallgatott a cár a csonka lábú barát tanácsára, s maga elé rendelte a katonát.

– No, vitéz – mondja –, dolog van a számodra! Eridj el a Fekete folyóhoz, öljed meg ottan a Gundirt, a szívét meg hozzad el nékem orvosságnak! Ha megteszed – kitüntetlek, de ha meg nem teszed – fejedet vetetem.

Bánatnak eresztette a katona a fejét. Hazament, s elmondja a feleségének, miféle szolgálatot bíztak orcája.

– Ez – azt mondja a felesége – nem szolgálat, hanem játék. Az igazi szolgálat még csak ezután vár tereád.

Osztán a vitéznek adott a felesége egy selyemgombolyagot, egy aranygyűrűt, egy acélkést, s azt mondja:

– A selyemgombolyag elvezet tégedet a Gundir portájához. Ezt a gyűrűt húzzad föl a jobb kezed mutatóujjára, amikor a Gundirral szemközt kerülsz. Ezzel a késsel meg a szívét hasítsad ki.

Útnak indult a katona. A selyemgombolyag gurul őelőtte, mutatja az utat, a vitéz meg halad a nyomában.

Amint a katona elment hazulról, a cár átküldte a szolgálait, hogy ragadják el a vitéz feleségét. De alighogy azok odaértek a házhoz, a vitéz felesége kihajított az ablakon által egy hattyútojást, s az egész házat kívülről hüvelyk vastag vasfal vette körül. A cár szolgálai erőlködtek, erőlködtek, hanem a házba beljebb kerülni nem tudtak. Úgy is kellett a cárhoz menjenek, puszta kézzel.

A katona meg ment, ment a motring után, valahára osztán megérkezett a Gundir portájához. Kijött eléje a Gundir, s azt mondja:

– A magad lábán hozod, vitéz, a fejedet! Énnékem érkezétl harapnivalónak!

Rárohant Gundir a katonára, de a vitéz akkoron előhúzta a zsebéből a feleségétől való gyűrűt, fölhúzta a jobb keze mutatóujjára – s a Gundir holtan terült el a földön. A vitéz kihalította az acélkéssel a szívét, és megindult vissza, hazafelé. Meg is érkezett, s általadta a cárnak a megölt Gundir szívét.

Nem örült a cár a katona megjöttének, sem a Gundir szívének. Megint csak rossz kedve kerekedett, s töprengett, hogyan ragadhatná el a vitéztől a szépséges feleségét. Újra odament a cárhoz a csonka lábú barát, s azt mondja neki:

– Van valamerre a világon három rémséges fitestvér. Azok mindég kártyáznak, öntöttvas kártyával. Küldjed el a katonát azért a vaskártyáért. Onnan nem tér vissza elevenen.

Megint magához rendelte a cár a katonát.

– No, vitéz – mondja –, dolog van a számodra. Valahol a világon lakik három fitestvér, három dalia. Mindég öntöttvas kártyával kártyáznak. Hozzad el őtőlük a vaskártyát énnékem. Ha megteszed – kitüntetek, de ha meg nem teszed – fejedet vétetem.

Bánatnak adta a katona a fejét. Hazament, s elmondja a feleségének, miféle szolgálatot bíztak őreája. A felesége meg azt mondja nékie:

– Ez nem szolgálat, hanem játék. Az igazi szolgálat még csak ezután lesz majd.

Osztán adott néki egy selyemgombolyagot meg egy selyemtörülközöt, s azt mondja:

– A selyemgombolyag elvezet tégedet, ahová kelletik. A selyemtörülközöt pediglen mindig a tarsolyodban őrizzed, csak akkor húzzad elő, amikor bajba kerülnél.

Egyedül maradt a vitéznek a felesége, a cár meg ismét elküldötte a szolgálait, hogy ragadják el őt. De az körülkerítette a házát két hüvelyk vastag vassal, s a cári szolgák megint pusztá kézzel kellett elmenjenek.

A katona meg ment és ment a selyemgombolyag nyomában.

Valahára érkezett egy kicsiny házikóhoz, a házikó pediglen kakaslábon forog. Benyitott a katona a házba, s látja: egy rútságos rút fehérnép ül ottan, a fogai egy hüvelyknyire kiállanak néki. Azt mondja a katonának:

– Egy kanálra való vér, egy harapásra való hús érkezett énnékem! Nyomban meg is eszlek tégedet!

Az meg azt mondja neki:

– Előbb adjál ennie s innia az úti vándornak, majd utána, ha éppen akarod, faljál föl!

A katona nekilátott, hogy megmosakodjék, a rút fehérnép meg harapnivalót készített nékie. Megmosdott a katona, a rút fehérnép pedig törülközöt hoz neki, hogy megtörülközzék.

– Van énnékem – azt mondja a katona – selyemtörülközőm, tulajdon feleségemtől való!

Előszedte a tarsolyából a selyemtörülközöt, azzal kezdett törülközni. A fehérnép pediglen megismerte ezt a törülközöt, s azt mondja:

– Ej, te vitéz: hát mért is nem mondtad hamarább? Hiszen te a sógorom vagy énnékem, a kisebbik húgomnak az ura!

Éppen csak hogy kimondta ezeket a szavakat, s szépséges leányzóvá lett, amilyenek a Fekete folyó partján látta őt a vitéz, amikor a hattyúk feredöztek. Osztán jóltartotta a katonát étellel, itallal, kínálta őt, amivel csak tudta.

Osztán elindult a vitéz tovább. Ment és ment, ment és ment, s egy kicsiny házikóhoz érkezett, a házikó tyúklábon forog. Benyitott a katona a házba, hát ottan ül egy fehérnép, a fogai két hüvelyk hosszúak, s azt mondja:

– Egy kanálra való vér, egy harapásra való hús érkezett énnékem! Nyomban meg is eszlek téged!

A katona meg azt feleli nékie:

– Előbb adjál ennie s innia az úti vándornak, osztán utána, ha akarod, faljál föl!

Nekilátott a fehércseléd étket készíteni, a katona meg odaállott a mosdódézsához. Megmosakodott a katona, a csúf vászoncseléd meg a tulajdon törülközőjét hozza elő néki.

– Van énnékem – mondja a katona – selyemtörülközőm, tulajdon feleségemtől való.

Előhúzta a tarsolyából a selyemtörülközőt, azzal kezdett törülközni. A fehérnép pediglen megismerte ezt a törülközőt, s ezt mondja:

– Ej, te vitéz! Hét mért is nem mondtad hamarább! Hiszen te a sógorom vagy énnékem, a kishúgomnak az ura!

És egyszeriben szépséges leányzóvá lett, amilyennek a Fekete-folyó partján látta őt a vitéz, amikor a hattyúk feredöztek. Osztán jóltartotta a katonát étellel, itallal, kínálta őt, amivel csak tudta.

Osztán továbbindult a vitéz. Ment és ment, ment és ment, valahára is egy erdei házhoz érkezett. Benyitott oda, hát ott három szép szál fitestvér üldögél, s öntöttvas kártyával kártyáznak. Amint meglátták a katonát, mind a hárman nekiugrottak: az egyik tányérral, a másik késsel, a harmadik villával, s azt mondják:

– Egy kanálra való vér, egy harapásra való hús érkezett minékünk a tulajdon lábán! Meg is eszünk tégedet íziben!

– Ne még! – mondja a katona. – Nem szaladok el én titőletek sehová sem. Hagyjatok énnékem félóra időt, hadd kártyázzak tivéletek!

Leült a katona kártyázni a három fitestvérral, de unos-untalan elbóbiskolt ott az asztal mellett. Letelt a félóra, s a testvérek fölrázták.

– Hagyjatok még énnékem öt perc időt, hadd kártyázzam tivéletek! S hogy el ne szunnyadjak, megmosom a fejemet, arcomat.

– No – azt mondja a bátyjuk – jól van! Adunk időt, mosakodjál meg, s még öt percet kártyázunk.

Megmosódott a katona, s elkezdett törülközni a selyemtörülközőjével. A három fitestvér pediglen legott megismerte azt a törülközőt, s azt mondják:

– Ej, te katona! Hát te meg mért nem mondtad elébb minékünk? Hiszen te a sógorunk vagy, a kishúgunknak az ura!

A testvérek jóltartották a katonát étellel, itallal, jól megvendégelték, s megkérdezték, mi járatban van a vitéz errefelé! Az elmondott mindent, hogyan s mint.

Azt mondják néki a testvérek:

– Tenéked, vitéz, van még időd, hogy holnap virradatig aludjál, megpihenjél itten. Holnap délebédre odahaza leszel, s odaadhatod a cárnak a vaskártyát.

Jól aludt, megpihent a katona a három fitestvérnél.

Másnap virradatkor az egyik testvér bukfencet vetett, sassá változott, hátára vette a vitézt, s délebédre hazaröpítette.

Elvitte a katona a cárnak a vaskártyapaklit, hanem a cár nem örült a vitéz megjöttének s a vaskártyának. Ette a méreg, hogy ezúttal se vezett oda sehol sem. Odaült a cár az ablakhoz, s törte a fejét, hogyan pusztítsa el a vitézt. A csonka lábú barát meg ott termett, s megkérdi a cártól:

– Miért búsulsz már megint, cár atyuska?

– Hogy is ne búsulnék! Egyre csak meg akarok szabadulni a katonától, de azon nem fog semmiféle halál!

– Küldjed el a vitézt a Szemmel Láthatatlanért. Azt ugyan meg nem keresi!

Magához rendelte a cár a katonát.

– No, vitéz – dolog van a számodra. Valamerre a világon van a Szemmel Láthatatlan. Keressed azt meg, s hozdad ide énnékem szolgálatra! Ha meghozod – jutalmat kapsz, de ha nem – fejedet vétetem!

Búnak erisztette a katona a fejét. Elment haza, s mondja a feleségének, milyen szolgálatot bíztak orcája.

A felesége azt mondja nékie:

– No hát ezt én se tudom. Eridj el a bátyáimhoz, s kérdezzed meg őtőlük. Én adok tenéked az útra egy pálcát, egy fenőkövet meg egy dobozt teli szurokkal. Ha nagy bajba jutsz, ezek segítenek rajtad.

Útnak indult a katona. Az előző úton haladt: betért a felesége nővéreihez, s elérkezett a három deli fitestvérhez. Azok azt mondják neki:

– Lám, ezt bizony még mi sem tudjuk. Amott a rengeteg erdőben lakik egy vénember. Igen rút és gonosz, de talán majd mond valamit.

Ment a katona, amerre a fivérek küldték, megpillantotta az erdei házat, s benyitott oda. Hát ott meg egy olyan rémséges vénember üldögél, hogy ránézni is félős. Azt mondja a vénember:

– Egy kanálra való vér, egy falásra való hús érkezett énhozzám. Nyomban meg is eszlek tégedet!

Elkapta a katonát, s egyenest a kemencébe akarta dugni, hogy megsüsse.

Az meg az mondja neki:

– Ugyan már hogyan akarsz te megsütni engemet, úti vándort? Engedjél elébb megmosakodnom, s majd azután megeszel. Mostan már úgyse megyek el tetőled sehová sem.

Nekilátott a katona megmosakodni, a vénember meg áll mögötte egy törülközővel.

– Énnékem – mondja a katona – nem kell a te törülőkendőd. Van énnékem selyem törülközőm, tulajdon feleségem adta.

Törülközni kezdett a katona a selyemtörülközővel, a vénember meg azt mondja neki:

– Ej, te vitéz! Hát te meg mért nem mondtad elébb énnékem? Hiszen te a vejem vagy, az én legkisebbik lányomnak az ura!

Osztán jóltartotta a katonát étellel-itallal, s megkérdezte, mi járatban van ezen a vidéken. Az elmondott mindent, hogyan s mint. Az öregember meg azt mondja:

– A Szemmel Láthatatlan felől én se hallottam sohasem. No, hagyd el, valamit majd megtudunk!

Aznap éjjel az öreg magához hívta mind a madarakat, s megkérdi tőlük:

– A Szemmel Láthatatlan felől nem hallottatok valamit, nem tudjátok-e, merre vagyon?

– Nem hallottunk, nem tudjuk – mondják a madarak.

Másnap éjjel az öreg magához hívta mind a vadakat, s megkérdezi tőlük:

– A Szemmel Láthatatlan felől nem hallottatok valamit, nem tudjátok-e, merre vagyon?

– Nem hallottunk, nem tudjuk – mondják a vadak.

Harmadnap éjjel az öreg magához hívta mind a halakat, békákat, gyíkokat, minden csúszó-mászó bogarat, s megkérdi tőlük:

– A Szemmel Láthatatlan felől nem hallottatok-e, nem tudjátok-e, merre vagyon?

– Nem hallottunk, nem tudjuk – felelték mindnyájan.

Egyszerre csak előjött akkor valahonnan egy féllábú öreg béka, s azt mondja a vénembernek:

– Én tudom, merre keressétek a Szemmel Láthatatlant. Csak én tudom megmutatni, merre lakik.

Hát magával vitte a katona a békát, elindultak megkeresni a Szemmel Láthatatlant. Mentek és mentek, legvégtére egy házhoz értek. Azt mondja a béka a katonának:

– Eridj, menj be ebbe a házba, bújjál el a szekrény mögé, s figyeljél ki titokban, hogy mi történik odabent.

Bement a katona a házba, elrejtezett a szekrény mögé, és várt. Egyszer csak benyitott a házba az ördög, s igen hangosan azt mondotta:

– Szemmel Láthatatlan! Hozzál nékem tizenkét flaskó pálinkát meg tizenkét flaskó sört!

Legott azon nyomban az asztalon termett tizenkét flaskó pálinka meg tizenkét flaskó sör. Az ördög ivott, ivott, elhevert és elaludt. Akkor előjött a szekrény mögül a katona, s azt mondja:

– Szemmel Láthatatlan, hozzál énnékem valami harapnivalót, innivalót meg füstölínivalót!

Abban a minutumban az asztalon termett az ennivaló, innivaló meg a dohányféle. Befalatozott a katona, s azt mondja:

– Szemmel Láthatatlan, nem jössz-e el énhozzám szolgálni? Eleget szolgáltál az ördögnek!

– Elmegyek én – mondja –, ha megszabadítasz az ördög szolgálatából.

Hát nekiindult a katona a Szemmel Láthatatlannal, hogy elfussanak az ördögtől. Szaladtak, szaladtak, de az ördög egyszer csak fölébredt, s utánuk iramodott. Meghallotta a Szemmel Láthatatlan, hogy az ördög a nyomukban van, s mondja a katonának:

– Dobjad el, vitéz, magad mögé a pálcádat, mert különben bizony utolér bennünket az ördög!

Eldobta a katona a pálcát, s olyan sűrű erdő nőtt mögötte, hogy azon nem lehet átaljutni. Tovább futottak. Az ördög meg időközben kitorpte a fákat, utat vágott magának, s megint a katona nyomában volt. Azt mondja a Szemmel Láthatatlan:

– Dobjad el, vitéz, magad mögé a fenőkövedet, mert különben bizony utolér berniünket az ördög!

Eldobta a vitéz a fenőkövet, és igen magas kőhegy emelkedett mögötte. Szaladtak tovább. Az ördög meg időközben széttörte-hasogatta a hegyet, utat vágott magának, s megint a katona nyomában volt. Azt mondja a Szemmel Láthatatlan:

– Dobjad, vitéz, magad mögé a szurkos dobozodat, mert különben utolér minket az ördög!

Kihajította a katona a tarsolyából a szurokkal megtöltött dobozt, s azon nyomban egy igen széles szurokfolyó lett mögöttük. Odaért az ördög a szurokfolyóhoz, megpróbált volna átvádolni rajta, de sehogyan sem sikerült, és visszafordult.

A katona visszaérkezett a maga földjére, körülnéz: hát a háza mind széjjel van rontva, nem maradt meg sem a gazdaság, sem a felesége. A szomszédoktól kezdett kérdezősködni, hová lett az asszonya, ki dúlta szét a házat. Azok elmondották, hogy a cár rontotta össze a házat, az asszonyt elvitette, hogy legyen a felesége. Éppen ma ülik a lakodalmat.

– Jó sokáig eljártam – mondja a katona –, tovább is, mint kellett volna. Gyere hát, Szemmel Láthatatlan, menjünk el a feleségem lagzijára!

Elment a katona a cárhoz, hanem a szolgák oda nem engedték az udvarba: a cár úgy parancsolta, ne engedjék a katonát be a palotába. Megmérgeződött a katona, s azt mondja:

– Szemmel Láthatatlan, vágjad fültövön az egyik órallót az egyik oldalán, a másikat a másik oldalán, de csak úgy, hogy bele ne pusztuljanak!

Megvágta a Szemmel Láthatatlan a két órallót egyenként – azok úgy eldőltek jobbra-balra, akár a zabostarisznya. Bement a katona a cári palotába, ott meg éppen akkor csapták a lagzit: elveszi a cár a vitéz feleségét. Meglátja a cár a katonát, s azt mondja nékie:

– No mi az, katona, elhoztad a Szemmel Láthatatlant?

– Elhoztam.

– Milyen munkát tud az csinálni?

Azt mondja neki a katona:

– A Szemmel Láthatatlan mindenfélét meg tud csinálni. Ha kell, megmutatom, miket tud művelni.

– Mutassad meg! – mondja a cár.

– Hé, Szemmel Láthatatlan, vágjad csak egyszeriben fültövön azt, aki elragadta a feleségemet!

A Szemmel Láthatatlan egyszeriben fültövön vágta a cárt. Leesett a cár azon a helyen s kinyuvadt.

A vitéz visszavette a feleségét, s azontúl még jobban éltek, mint annak előtte.

MIHASZNA IVÁN

Élt-volt egy ember meg a felesége. Volt nekik egy lányuk meg egy fiúk. Éltek, éldegéltek; egyszer meghalt az apjuk. Eltemették, s hárman maradtak. A fiú ugyancsak mihaszna volt, az anya öreg, a leány még kicsinyke. A fiú olyan naplopó volt, hogy föl se kelt a kemencepadkáról, mindig csak ott hevert. Éltek, éldegéltek. A leányka megholt, ketten maradtak csak: az anya meg a mihaszna fiú. A fiúnak Iván volt a neve, az anyja meg Mihaszna Ivánnak szólította. Mihaszna Iván mindegyre a kemencepadkán heverészett, az anyja meg szidta erősen:

– Mit heversz ott! Dolgozzál már valamit!

Éltek, éldegéltek, s egyszer azt mondja Mihaszna Iván az anyjának:

– Anyám, sodorj huroknak való fonalat, elmegyek nyulászni!

Azt mondja az anya:

– Be örülök néki! Sodrok hát, sodrok!

Az anya megsodorta. Mihaszna Iván lekászálódott a kemencepadkáról, nekilátott a hurokcsinálásnak. Hat hurkot ügyeskedett össze, osztán elindult az erdőbe, hogy lerakja a hurkokat. Elment az erdőbe, lerakta a burkokat, mind a hatot. Amint hazaérkezett, megint fülkászálódott a kemencepadkára, lefeküdt, nem szólt az anyjának semmit sem, hogy lerakta-e a hurkokat vagy sem. Mindegyre csak heverészett, úgylehet már két hete folyton csak hevert, semmit se szólt az anyjának. Azt mondja mar az anyja:

– Eridj már, eridj, nézzed meg azokat a hurkokat, akadt-e valami beléjük vagy sem!

Nagy nehezen felöltözködött Mihaszna Iván, elindult az erdőbe, hogy megnézzé a hurkokat. Ment, s egyszer osztán odaért a hurkokhoz. Fogja az egyiket – nem akadt bele semmi sem. Nézi a másikat: abba se. Megnézte a harmadikat, negyediket, ötödiket: sehol semmi. Megmérgeedett, dühbe jött Mihaszna Iván, köpött jobbra-balra, osztán az utolsó hurok felé tartott. Úgy látta, mintha abba akadt volna valami. Jó kedve kerekedett, odament az utolsó hurokhoz, hát egy róka akadt belé! Megszólal a róka:

– Iván, engedjél el engemet! Nagyon nagyon jót teszek veled! Engedjél el, jó ember, emberke, engedjél el, Mihaszna Iván!

Mihaszna Iván hallgatott a rókára és elengedte. Az meg sirr-surr elillant, éppen csak a farka látszott.

Hazament Iván, igencsak lógatta az orrát. Nagy búsan benyitott.

– Minek is erisztettem el bolond fejjel azt a rókát!

Megint fölkázmálódott a kemencepadkára. Az anyjának nem szólt semmit, se bút, se bát. Aludtak. Másnap az anyja megkérdezte Mihaszna Ivántól:

– Akadt-e hát valami a hurokba vagy sem?

Azt mondja Mihaszna Iván:

– Hagyd el már, anyám, kedves édesanyám! Akadt volt egy róka, csakhogy igen nagyon rimánkodott énnékem: engedj el, azt mondja, jó ember! Én meg a bolond fejemmel fogtam és elerisztettem.

– Bolond beszéd! Minek engedted el, Mihaszna Iván?

Azt mondja Iván:

– Azt ígérte, hogy igen nagy jót tesz énvélem.

– Ne beszélj már! Tán csak nem egy rókától akarsz jótéteményt kapni?! – szidta, átkozta az anyja Mihaszna Ivánt.

– Anyám, ha szidol, ha nem, már én elerisztettem.

Éltek, éldegéltek, hát egy este valaki kopogtat.

– Anyám, nyiss ajtót, hátha a róka jön!

Az anyja egykettőre kiment, kinyitotta az ajtót, s látja: a róka az.

– Megígértem, eljöttem!

Az anya nagyon megörült. A fia meg azt mondja neki:

– Szidtál volt, oszt mégiscsak eljött. Most csinálj valamit, ha tudsz!

Megszólalt a róka:

– Ivánom, ma aludjunk. Holnap aztán elküldjük anyádat a cár úrhoz pénzes katulyáért!

– Jól van – mondja Mihaszna Iván.

Aludtak. Másnap osztán elküldték az anyát a cár úrhoz, vaspántos katulyáért. Azt mondja az anya:

– Ne beszéljetek már, ugyan hogyan megyek én, koldus, a cár úrnak elébe a katulyáért?

Azt mondja a róka:

– Menjél csak, ahová küldenek! Menjél be, s azt mondd: Cár úr, atyuska, tiéd a kés, enyém a fej. A pénzes katulyádat kérem. Adjad ide, az Isten is megáldjon!

– Megyek már – mondja az anya.

Elment az anya, s eljutott a cár úr elébe. Ahogyan a róka tanította, úgy is beszélt. Azt mondja a cár úr:

– Ládd-e, milyen hamar meggazdagodott ez az Iván. Örömet adom, hogye adnám a pénzes katulyádat!

Odaadta a cár úr:

– Fogjad, eridj, vigyed!

Az anya fogta a ládikát, nehezen tudta csak elvinni. Hazaért s lecsapta:

– Netek.

Azt mondja a róka:

– Nincs-e valahol három egykopejkás?

– Van – mondja az anya.

– Nosza, hozd csak ide!

Az anya odavitte a három egykopejkását. A róka a pántok közé dugta a pénzeket.

– No, anyóka, most osztán vigyed vissza, menjél be a cár elébe, csapjad oda erősen, s mondd: ejnye, hogy kipotyog az öreg ember kezéből, hogy leesett – hogy a pénz kihulljon a pántok közül.

Elment az anyó. Ahogyan a róka tanította, úgy is cselekedett. Bement, odavágta. Azt mondja a cár úr:

– Nédd a, hogy meggazdagodott, még ide is hozott, nézd csak, kipotyogott a pénz! Iván hamar meggazdagodott, hívassák Hamar Meggazdagodó Ivánnak!

Az anyja azt mondta, jól vagyon, elment s hazaérkezett.

– Anyóka, hát mit szólt a cár úr?

– Hamar meggazdagodott – mondja az anyó.

Azt mondja a róka:

– Holnap megint eridj el a cár elébe, lánykérőbe.

Elment az anyó a cár elébe:

– Cár, jó atyuskám, jószágos emberem, eljöttem a lányod kezét megkérni.

Azt mondja a cár:

– Jól vagyon, jól, elrendezzük a dolgot. Hogyne adnám Hamar Meggazdagodó Ivánhoz a lányom!

Elrendezték, hogy egyik nap megjönnek a nász néppel.

– Eridj csak haza, anyó – mondja a cár –, hívjad meg a vendégeket, hogy aztán elgyertek ám!

Az anya hazaérkezett; nagyon tetszett neki a dolog, az anyának. Elmondja az egészet a rókanak.

– Jól vagyon, jól – mondja a róka –, hát megígérte, hogy Hamar Meggazdagodó Ivánhoz adja a lányát!

Elérkezett az idő, az a nap, amelyikben megállapodtak. Felöltözködtek, s elindultak a cárhoz menyegzőre: az anya, Mihaszna Iván meg a róka.

Mielőtt a cárhoz jutottak volna, át kellett volt kelniük egy folyón.

Csónakba ültek mind a hárman, utána a keresztanyának, keresztapának kellett volt beülnie, általkelnie. Amikor a folyónak vagy a feléig jutottak, a róka reáhágott a ladik szélire, és a csónak fölfordult a folyó közepén. Mind egy szálig csuromvizesek lettek, ügyel-bajjal tudtak csak kievickélni a vízből. Amikor kikecmeregtek, a ruhája mindőjüknek merő víz volt. Megérkeztek a cárhoz, bementek. Azt mondja a róka:

– Jó atyuskám, cárom, tiéd a kés, miénk a fej! Lám amikor nekivágtunk a folyónak, a csónak likas volt, mind a vízbe estünk. Alig tudtunk kivergődni, a ruhánk, a holmink, mind aminket magunkkal hoztunk, elúszott.

Azt mondja a cár:

– Nincs mit tegyünk: adok ruhát, lábravalót, ezért már ugyan haza ne menjete! Messzi lenne ruha végett odamenni!

A cár felöltöztette mindnyájukat tetőtől talpig. Mihaszna Ivánnak nagyon tetszett a dolog, ott ül szép ruhában, és csak bazsalyog. Egy idő múlva osztán leültek gyűrűt váltani. A jegyváltás után azt mondja gyorsan a róka:

– No, én elindulok haza, sütök-főzök az ifjú párnak, ti meg esküdjete meg a templomban. Elgyertek mindnyájan, könyörgök, meghívlak benneteket, tegyetek meg ezt a jót, emberek – asszonyok! Gyertek el mihozzánk mulatni, lakomázni!

A róka kitanította Mihaszna Ivánt, merre menjen a nász nép, osztán kiment, útnak eredt. Ment, ment, találkozott egy birkanyájjal.

Megkérdi a róka a juhásztól:

– Kinek a birkáját őrized?

– Én a Szulan cárét!

– Ne azt mondd, hogy Szulan cár, hanem azt, hogy Hamar Meggazdagodó Iván! Sok nép jön erre, s ha nem így mondd, mind megölnek benneteket

– Jól vagy, jól – mondja a juhász. – Legyen Iván, Hamar Meggazdagodó.

– No hát így mondd!

Megint ment a róka tovább. Ment, ment, s találkozott egy kondával.

– Kanász, kanász, kinek a disznaját őrized? – mondja a róka a kondásnak.

– A Szulan cárét – feleli a kondás.

– Ne úgy mondd, hanem így: a Hamar Meggazdagodó Ivánét!

– Úgy mondom, ahogyan tanítasz – feleli a kondás.

Megint ment a róka tovább. Ment, ment, s találkozott egy ménessel.

– Csikós, csikós, kinek a lovát őrzöd?

– A Szulan cárét.

– Ne így mondd, hanem úgy: a Hamar Meggazdagodó Ivánét – mondja a róka. – Sok nép jön erre, s ha nem így mondjátok, mindeteket megölnek.

– Jól van, jól – mondja a csikós –, úgy légyen, ahogy mondd.

Megint ment a róka tovább. Ment, ment, s egy igen nagy, emeletes házhoz ért. A kerítése mentén katonák állanak. Azt mondja nekik a róka:

– No hát, igen sok nép jön erre tifelétek, s mindeteket megölnek, ha nem azt mondjátok: ez a ház a Hamar Meggazdagodó Iváné.

Igen megijedtek mindnyájan. Azt mondja a róka:

– Gyertek, ha kell, elrejtelek benneteket

Szulan cár meg a felesége íziben felöltözködtek, a róka meg elvezette őket. Mentek, mentek, egy igen nagy szalmakazalhoz értek. A róka felgyújtotta, Szulan cár meg a felesége odaégtek.

Visszament a róka az emeletes házba, sütöttek-főztek Hamar Meggazdagodó Ivánnak. Várták a násznépet, a rókáék, a kukták, a szakácsok.

Hamar Meggazdagodó Iván s a párja megesküdtek a templomban, osztán elindultak a násznéppel Ivánékhoz. Mennyi fogat!

Mentek, csak mentek. Találkoztak a birkanyájjal. A cár megkérdi a juhásztól:

– Kinek a birkáját őrized?

– Én a Hamar Meggazdagodó Iván birkáját őrizem!

– Nédd e, mennyi birkája van az én vőmnek! – mondja a cár.

Megint mennek tovább a násznéppel. Mennek, mennek, s találkoznak a kondával. Megkérdi a cár a kanásztól:

– Kinek a disznáját őrized?

– A Hamar Meggazdagodó Ivánét! – feleli a kanász.

– Nédd e, mennyi disznaja van az én vőmnek! – mondja a cár.

Megint mennek tovább a násznéppel. Mennek, mennek, s találkoznak a ménessel. Megkérdi a cár:

– Csikós, kinek a lovát őrzöd?

– Ivánét, a Hamar Meggazdagodóét! – feleli a csikós.

– Nédd e, mennyi lova van az én vőmnek!

Megint mentek tovább a násznéppel. Mentek, mentek, az emeltes házhoz értek. Mind aranyos karóból van a kerítése. A róka kiment elébük, bebocsátotta, bevezette a násznépet.

Bementek a vendégek az emeletes házba, az ifjú pár is asztalhoz ült, ettek, ittak, mulattak, Ivánnak olyan jó kedve kerekedett, hogy alig fért a bőrébe. Volt ott pálinka meg sör annyi, hogy akár megmártózhattak volna benne!

Mind berúgtak. Én ott voltam: micsoda mulatság volt! Ettem, ittam, vigadtam, odaadták nékem a legjobb lovat csak úgy. Hazajöttem, hanem hát ők még most is igen jól vannak.

GRISA

Élt hajdanában egy paraszt. Három fia volt nékie. Jól éltek, és öröme telt benne az apjuknak, hogy a fiai dolgoznak, s a pénzt haza adják. Hanem a fiúk felserdültek, az apa megöregedett, s nem hallgattak már reá. A legkisebbik fiú lett a leghetykébb s lustább. Olykor egész nap a kemencepadkán heverészett volt, s ha elküldték valahová, csak azt hajtogatta:

– Nem megyek én sehová! Majd szerzek én pénzt valahonnét, egész halommal!

Az apja és a bátyjai megsokallták és elzavarták: éljen a maga kenyere. Az anyjának igen fájt a szíve a legkisebbik fiáért. Varrt egy zsákot, rakott bele száraz kenyeret, és elkísérte a fiút az útig. A legkisebbik fiút Grisának hívták volt.

Útnak eredt Grisa, s az járt az eszében:

„Ha énnekem valahonnan száz rubelem kerülne, az bizony igen csak jó lenne!”

Ment egy napot, kettőt, a kenyérnek már csak az utolja maradt, dologhoz meg nem fűlt a foga. Házban meghálni nem tudott bemenni, a kéregetésre meg nem vitte rá a lélek. Mitévő légyen? Maga se tudta. A gyomra is korogni kezdett. Megy s nézdelődik: ház nem látszik, ember nem jár semerre sem. Csak egy kicsiny folyó folyik, mellette meg egy malom áll, a víz fele dűl, majd hogy össze nem roskad. Igen megörült Grisa, s azt mondja:

– Ide bemegyek, itt sok lisztpor van, abból megvacsorálok, osztán alszom egyet. Holnap megyek tovább.

Benyitott a malomba. Hát ottan sehol semmi, csak a széjjelhányt liszteskádak, meg két malomkő, az is négyfelé törve. Grisa fogta a seprűt, a kádak aljáról összeseperte a lisztport, s abból megvacsorált. Osztán belefeküdt a legnagyobb kádba, hogy majd abban meghál.

– Lesz, ami lesz! – azt mondja.– Ha fölfalnak, se bánom!

A fáradságtól hamarosan elnyomta az álom. Aludt egy keveset, osztán egyszerre csak igen nagy lármára ébred. Felocsúdott, s hallja, hogy odafönt a padláson valaki beszél. Hallgatózni kezdett, és

ki is vette a beszédet. Valaki nagyon vastag hangon azt kérdi egy másiktól:

– Te kit tudtál megkavarni? – azt mondja.

– Én – azt mondja – három éve járatom már a bolondját egy hídépítő mesterrel. Ottan építi a hidat, által a folyón. Már egészen egyenesben lenne a dolga, hanem én – azt mondja – elbolondítom őt pálinkázni, ő meg otthagyja felében-harmadában, a munkások elszökösnek, a híd pedig összedől. Máskor meg a munkásokat bolondítom el, a tartó oszlopokat kiráncigálom, s a híd megint összedől. Sok pénzt elköltött már ott az a hídverő, sokat is káromkodott, de semmi haszna nem volt, a híd egyre csalt összeroskad. Pedig hát csak keresztet kellene állítani az egyik végébe meg a másikba.

Az öreg ördög megdicsérte, még pénzt is adott néki. Osztán a másikat kezdte kérdezni:

– Te kit kavartál meg? – azt mondja.

– Én – azt feleli a másik ördög – már régen elcsórtam egy paptól a matrikulát. Most nincsen meg neki, és nélküle testvéreket adna össze. Az emberek meg mondják, hogy azt nem lehet, ezek testvérek, s hát nagy a kavarodás meg a lárma, még pörösködnek is, egy álló esztendeje már ezzel bajmolódnak, de csak nem mennek semmire. A pap matrikulája meg ott van a templomban a szekrény mögött, s nem találják.

Ezt is megdicsérte az öreg ördög, pénzt is adott neki. Osztán a harmadikat kezdte kérdezni:

– Te – azt mondja – kit tudtál megkavarni?

Az meg azt mondja:

– Én akkora pörpatvart csináltam egy házban, hogy se vége, se hossza a veszekedésnek. Szóval – azt mondja –, abban a házban három fiú lakik meg az anyjuk. Az apjuk megholt az idén, és sok pénze maradt. A halála előtt azt mondotta: ennyi s ennyi pénzt hagyok rátok, s megmondta a helyet is, ahol van. Hanem én elvettem onnét, s másfelé raktam, a padló alá. Ők meg kapták magukat, s hát nincsen azon a helyen! Egyik mondja a másiknak, hogy te vitted el, az anyjuknak is odamondják, hogy te vetted el. Lett is náluk veszekedés, lárma. Huszadik napja immár, hogy mindegyre

csak pörlekednek, lármáznak, és keresik a pénzt. De az ugyan elő nem kerül, míg én meg nem mutatom!

Hát azt mondja az öreg ördög:

– Ne mutassad meg – azt mondja –, hadd veszekedjenek, dongjanak! Én meg sok pénzt adok néked, s ráadásnak egy medáliát is.

Osztán azt mondja az öreg ördög:

– Mára elég a kérdezésből. Hanem tíz nap múltán megint találkozunk.

Osztán az ördögfiak gyorsan szétszéledtek, ki-ki a maga helyére, és akkora lármát csaptak, hogy zengett tőle a malom.

Grisa meg a kádban hallotta mind, amit az ördögök beszéltek, azoknak eszükbe sem jutott, hogy körülnézzenek. Amikor az ördögök mind elszéledtek, ő nagy vigyázva kibújt a kádból, körülfürkészett, hogy nincsenek-e még valahol ördögök, és azután nekivágott, a bal felé eső úton. Délig megtett vagy tizenöt mérföldet. Látja, hogy egy kis folyón sok-sok ember építi a hidat. Odaért, s azt mondja a hídverőknek:

– Isten segítsen tinéktek!

Hanem azok nem szóltak semmit sem, csak káromkodtak, szitkozódtak, ahogy tudtak, s az ördögöt hitták segítségül. Grisa közelebb került s megkérdezte:

– Ki a fő tinálatok? Jöjjen ide énhozzám! – azt mondja.

A munkások azt felelik:

– Minek? Nem jön az tehozzád. Van annak tenélküled is elég dolga. Három esztendeje már, hogy ezt a hidat is építi, de úgy lehet, az ördög akarattal lerombolja. Most megáll egy kis ideig, osztán megint összeomlik. Ő is kínlódik, minket is kínoz, de a híd csak nem áll meg. Mennyi pénzt beleölt már, osztán semmi haszna.

Grisa meg azt feleli:

– Ha megígéri – azt mondja –, hogy ad énnékem száz rubelt, megépítem néki a hidat tüstént, s nem omlik az el soha többé.

A hídverők mentek, s elmondták a főembernek, hogy jött egy ilyen s ilyen ember, és ajánlkozik, hogy fölépíti a hidat. Az odament Griséhez és megkérdezte, hogy igazán föl tudod építeni? Ha meg tudod építem ezt a hidat, nem sajnálok tőled kétszázat sem! Nosza, írást szereztek, hogy az egyiknek pénzt kell adnia, a másiknak meg

fölépítenie a hidat, és aláírták. Utána Grisa odament a hídhöz, csinált fából két keresztet, fölállította, s azt mondta:

– No, amíg ez a kereszt ki nem dűl, addig állni fog a híd. Ha meg kidűl, állítsátok föl újra. Tíz nap múltán pedig eljövök.

Osztán kezeltek egymással, és továbbment.

Ment, amíg be nem esteledett. Egy templomhoz érkezett, s hallja, hogy bévül igen nagyon lármáznak. Benyitott. Hát ottan a pap meg a káplán ugyancsak porolnék, s valamit keresnek. Megkérdezte az őrállótól:

– Mit csinálnak ezek, s minek veszekednek?

Az őrálló meg azt mondja:

– Ezek itten elvesztették a matrikulát, s nem találják, merre van. Pedig holnap esketni kellene, s a könyv nélkül nem tudnak.

Odament Grisa a paphoz, s azt mondja neki:

– Mit adsz énnékem – azt mondja –, ha megmutatom néked a matrikulát?

– Nem bánom, akármit – mondja a pap –, csak mutassad meg!

Azok összetanakohtak a káplánnal, és adtak neki száz rubelt. Grisa meg odavitte őket a szekrényhez, megmondta, hogy húzzák el, s a szekrény mögött meglelte a könyvet.

– Itt van e! – mondotta.

Megnézték, hát az volt az. Ki is derült a könyvből, hogy a házasulandók, való igaz, testvérek. Legott igen megörültek a papok, és még adtak neki egy huszonötöst ráadásnak. Ő megköszönte, és ment megint tovább.

Másnapra eljutott egy másik faluba, és hallja: az egyik házban igen nagyon káromkodnak, szitkozódnak, verekszenek. Bement oda, hát azoknak már a vérük is eleredt, az anyjuk a küszöbön sír. Kérdi az egyiktől, miért verekszenek úgy, s min osztozkodnak? Az anya sírva nekikezdett:

– Hát ezekre az apjuk sok pénzt hagyott, megmondta a helyét is, hogy hol, de ott nincsen, eltűnt a pénz. Ezek meg mostan az egyik mondja a másikáról, hogy az lopta el, az meg tagadja. Ha valaki megmutatná, merre van, bizony nagyon jó lenne!

Azt mondja Grisa:

– Hogyha ideadják énnékem az ötödrészét, előkeresem és meglelem. Csak ígérjék meg a fiaid!

Az anya odahívta a fiait és elmondotta:

– Ez az ember itten azt beszéli, hogy megleli az apátok pénzét, és az ötödrészét kéri érte.

Azok igen megörültek, s azt mondják:

– Keressed csak meg, a felét se bánjuk érte, csak érjen véget a veszekedés minálunk!

Grisa meghagyta, hogy rakjanak tüzet, aztán gyűjtsanak meg egy nagy gyertyát, s menjenek le a pincébe. Úgy is tettek. Grisa is a pincébe ment, és mondta nekik, hogy emeljék meg a padlógerendát, s előszedett onnét egy nagy halom pénzt. Visszamentek a pincéből, osztán asztalhoz ültek, és nekifogtak megszámolni a pénzt. Annyi pénz volt ottan, hogy Grisának ötödrészül teljes háromszáz rubel jutott. Még dicsérték is, de hogyan! Meg is vendégelték étellel-itallal, úgy engedték útnak.

Gazdag most már Grisa! Hazafelé indult, s az járt az eszében:

„Lám, milyen szerencsés volt ez az út! Tíz nap múlva megint elmegyek oda, hátha mondanak még valamit az ördögök! Mostan pedig megyek haza, apámnak odaadom az egyik százast, nekem megmarad még háromszáz, s a hídépítő is ad még százat.

Hazaérkezett, ugyanabban a gúnyában, amelyikben elindult. Az apja meg a bátyjai nem szívesen fogadták, nem is örültek jöttének, míg oda nem adta az apjának a száz rubelt. Hanem amikor odaadta! Mindannyian nagy szemeket meresztettek, és csak néztek, hogyan tudott ez ilyen gyorsan meggazdagodni. Elkezdtek kérdezni. Ő meg nosza elmondta nekik:

– Szóval egy ilyen s ilyen helyen – azt mondja – van egy malom. Abban ördögök lakoznak. Amelyik ember odakerül, s meg tud ottan hálni, száz rubelt adnak néki.

A fivérek összetanakodtak, hogy elmennek oda, azon a napon, amikor ő mondja. Hát elérkezett a tizedik nap. A három fivér elindult, hogy kihallgassák az ördögök beszédét. Megérkeztek a malomba. Azt mondja Grisa:

– Én bebúvok ebbe a kádba, ti meg amoda. Meg ne mozduljatok, s ügyeljete mindenre, amit majd csinálnak.

No hát tizenegy órakor az ördögök kezdtek összegyülekezni. Mind egybegyűltek, s akkor az öreg ördög hozzáfogott a kérdéshez. Az a három ördögfi, akik a múltkor beszéltek, oldalt

álltak, hallgattak, és törték a fejüket, hogy velük mi lesz, mert hogy a munkájukat valamilyen süvölvény mind elrontotta, most meg rájuk került a sor.

Az öreg ördög meg elkezdte kérdezni:

– No mi az, ti még mindig a bolondját járatjátok velük?

Azok elmondották, hogy valamilyen siheder megzavarta őket, s nem ismerik. No a főördög megharagudott reájuk, és megparancsolta a többi ördögnek, hogy üssék, vágják őket, azzal, ami csak a kezük ügyébe kerül Lett ott ricsaj, verekedés, ki akit ért, azt ütötte, egymáshoz vagdosták, ami csak akadt.

Grisának több esze volt, s amint elkezdtek a lármázást, nyomban elszelelt. Hanem a két bátyja ott maradt. Az egyik ördög nagyon méregbe jött, s fölkapta azt a kádat, amelyikben a nagyobbik fivér kuksolt. Odavágta egy másikhoz, s a legidősebbik testvér kibukfencezett a földre. Amint a három ördögfi meglátta, hogy ott ember van, tüstént nekiestek, s odacipelték a főördöghöz. Egy másik ördög meg a másik testvért lelte föl, s azt is odacibálták. Azok meg ott kiabálnak s mentegetőznek:

– Nem mi voltunk akkor itten!

Hát osztán az ördögök fogták őket, elkezdtek ütni-verní, a hajukat tépni, osztán megfogták, és kicipelték a malomból, s vízbe vetették őket, maguk meg elmentek onnét. A két testvér kapkodott, kapálózott, aztán belefulladtak.

Grisa meg elment a hídverők főemberéhez. Megkapta tőle a száz rubelt, még meg is toldotta ötvennel, s megköszönte, hogy ha Grisa nem lett volna, a híd nem állna.

Osztán hazament Grisa. Kérdik tőle, merre hagyta a bátyjait. Elmondotta:

– A malomban az ördögök agyonverték őket, de énnékem sikerült elszelelnem.

Osztán az emberek elmentek a malomba, keresték őket, de csak a hajuk csomói meg a vérük volt ott a padlón. Osztán a vízben kezdték keresni őket. Meg is lelték mindkettőt. Malomkő volt a nyakukba kötve. Osztán eltemették őket.

Grisa pedig megélt az eszéből, s most is jól megy dolga.

A KATONA MEG A KIRÁLY

Élt-volt egy király. Nagy volt a birodalma: sok föld, erdő, folyók, rétek, falvak, városok. Nagy volt a hadserege is.

Az egyik katonája huszonöt esztendő-t szolgált (régén sokáig katonáskodtak). Amikor letelt a szolgálat, a király még öt esztendőre ott marasztotta. Egy teli zsák pénzt ígért érte. A katona meghányta-vetette a dolgot, s úgy határozott, hogy marad. A szolgálat ugyan nehéz volt nagyon, meg odahaza is régóta várta már az anyja, meg is kéne házasodni. Aztán az öreg házuk is egészen megroskadt, újat kell építeni. Sajnálta nagyon a legény a szülejét, de gondolta, több pénzt keres meg így.

A katonát úgy hívták, hogy Iván. A ház körül tette a szolgálatát: fát hasogatott, őrizte a jószágot, eljárt a királlyal vadászni.

Hamar letelt az öt esztendő. Iván már vette is az iszákját, hogy menne hazafelé, hanem a király csak nem szólt semmit, hogy mikor bocsátja útnak. A király igen nagyon gazdag volt. A palotája egy hegyen állt, hét emelete volt, a teteje vassal borítva. Bévül annyi a szoba, hogy se szeri, se száma, a padolatuk s mennyezetük szintúgy vasból való. Az edény az ebédlőben arany meg ezüst. A királyasszony ruhái megtöltöttek egy egész szobát. A palota körül nagy kert volt, körülkerítve árokkal, azon meg egy széles híd.

Hanem a király zsugori volt nagyon, sajnált annyi pénzt adni. Egyszer teletöltötte volt már a zsákot, de azután visszászórta. Utána egy-két napig törte a fejét, hogy miképpen csaphatná be Ivánt. Ültek, üldögéltek a feleségével, de semmire se jutottak. A királynak már a feje is kezdett belefájdulni a töprengésbe. Akkor megmérgekedett, és haragjában elkergette a katonát, semmit sem is fizetett néki.

Kérlelte a katona, kérlelte, de mégiscsak üres kézzel ment el. Nagy sokára elhagyta Iván a királyi földeket. Hosszú volt az út, erdőkön, mezőkön meg lápokon által. Lassacskán mendegélt Iván, lehorgasztotta a fejét, és töprengett, hogy mitévő legyen. Nagyon boldogtalannak látszott. Oly igen emésztette magát, a könnye majd hogy már ki nem fakadt.

Leszállt az este is, a nap se fénylett, ő meg egyre csak ment és ment tovább. Amikor már egészen elfáradott, letelepedett egy fenyő alá, eszegetett valamicskét, és nekikészülődött, hogy lefeküdjék aludni, de még várt egy keveset. Egyszer csak észrevette, hogy az egyik közeli fenyő alatt ott ül egy ember, és a sapkája az egyik fülén lóg. Könnyebb lett a szíve Ivánnak. Megkérdezte az embertől, hová tart, és mért lóg a sapkája a fülén. Az ember hangosan fölnevetett, és azt mondta, hogy ha ő a feje búbjára teszi a sipkáját, akkor olyan hideg lesz, hogy még a madarak is megfagynak röptükben, ha meg oldalt csapja, akkor nem lesz hideg. Iván először megszeppent, amikor eszébe ötlött, hogy hát ez az ember egy óriás. De az szépen beszélt vele, s megkérdezte, mitől olyan búbánatos. Iván elmondott mindent, hogy s mint szolgált a királynál, s miként csapta be őt a király. Osztán sokáig elüldögéltek kettesben, nem szóltak egy szót sem, elgondolkodtak. Idő múltán az óriás ajánlkozott Ivánnak, hogy elmegy vele. Jó szolgálatot teszek, azt mondja. Aludtak egy keveset, osztán amikor fölkelt a nap, s fölébredtek a madarak, útnak eredtek kettesben.

Hosszú ideig-e, rövid ideig-e – mentek és mentek. Beköszöntött a dél, kezdett korogni a gyomruk. Akkor az óriás meginvitálta Ivánt, hogy térjenek be az ő középső fivéréhez. Az egy tisztáson lakott és a háza tetején üldögélt. Iván meg az öregebbik óriás odaérkeztek a házhoz, köszöntötték őt, és megkérdezték, mivel foglalatосkodik, hogy megy a sora. A középső fivér lehuppant a tetőről, és tessékelte őket beljebb, osztán elmondotta, mit csinál.

– Én most segítek lisztet örölni: fúvóm a szélalmokat.

Azután érdeklődött, hogy hová valósi a barátja. Amikor elmesélték, a középső fivér – maga is óriás – eltökélte, hogy velük tart. Biztatta a katonát, hogy térjenek vissza.

– Útközben meg – azt mondja – betérünk az öcsénkhez!

Nála üldögéltek estig, megaludtak, másnap osztán napfölkelte előtt útnak indultak. Egész nap úton voltak, hármásban, osztán alkonyattájt megérkeztek a legfiatalabbik óriáshoz, aki bocskorokat kötött volt. Iván nyomban észrevette, hogy az óriások legifjabb testvérének nincsen lába, a fél lába hiányzik. De csakhamar föl pattant, a lóca alól előhúzta a másik lábát, felkötötte, és kifutott, pálinkát hozott, és jóltartotta a vendégeit, akik elmesélték, hová

mennek. A harmadik óriás is eltökélte, hogy velük tart. Ott aludtak, osztán kora reggel útnak eredtek. Szép napjuk volt, meleg és napos. Ettől hamar eltikkadtak és megszomjaztak. Leültek az árnyékba megpihenni, a legfiatalabbik fivér meg hozott vizet.

Késő este, amikor már teljesen besötétedett, megérkeztek a királyi palotához. Bementek a kapun, és kopogtattak a tornácon. A mérges kutyák azon nyomban nekiestek, de csakhamar megismerték Ivánt, és abbahagyták a csaholást.

Elsőnek a király középső lányával találkoztak. Az örömet szaladt az apjához-anyjához. Tüstént előjött maga a király is, és Ivánra meg a barátaira szegezte a szemét. Sokáig nem szólt semmit sem, mint hogyha visszaemlékezne. Mérgében elvörösödött a két füle, és reszketett a szakálla. Osztán amúgy foghegyről azt mondotta, hogy örül a vendégeknek, és invitálta őket, hogy kerüljenek beljebb. A vendégek lerakták a cókmókjukat, és bementek a szobába. Még megfordulni sem volt idejük, a szolgák máris telerakták az asztalt mindenféle eledellel. Gyorsan bejött a király is, és asztalhoz tessékelte őket.

Falatozás közben a király kínálta őket itallal egészen a lerészegedésig, nem sajnálta tőlük a pálinkát. Amikor a vendégek berúgtak, mint a csap, és kezdtek mindenfélét összevissza fecsegni, ami csak a nyelvük hegyire jött, a király kilopakodott, és rájuk csukta a szobát. Zárta. Osztán meghagyta, hogy fűtsenek be a vendégszoba alá, de úgy, hogy még a vaspadolatja is vörösre izzék. Így akarta a király megsütni a hívatlan vendégeket.

Azok meg jókedvűen üldögéltek, ettek meg ittak, nagyokat nevettek, és nem gondoltak semmire sem. Egy idő múltán valahogy meleg lett. Iván látta, hogy nincsen rendjén a dolog, és nekiesett az ajtónak, de kinyitni nem tudta, mivelhogy be volt zárva. Nem tudta, hogy mostan hová legyenek. Hanem a legnagyobbik óriás azt mondja:

– Ne bánd, Iván, azért se lesz velünk semmi baj se! Ide nézzél, mit csinállok!

Azzal a feje búbjára lökte a sapkáját, és a szobában meg a palotában olyan hideg lett, de olyan, hogy az ételek megfagytak az asztalon, vastag jég lepte be mindet. A király pediglen oly igen megijedt, s didergett, hogy a fogai is összekocódtak. De

elszenvedett mindent, csakhogy a vendégei elpusztuljanak. Egész éjszaka bezárva tartotta őket. Reggel lábujjhegyen odalopakodott az ajtóhoz, és hallgatózott, hogy van-e lélek valamelyikben. Hanem a vendégek már rég az asztalnál ültek, és ittak tovább. Mit volt mit tennie a királynak? Megparancsolta, hogy nyissák ki a szobát, maga meg elment aludni egyet. Csak déltájt kelt föl. Eztán megebédeltette a vendégeket, és meghívta mindnyájukat, hogy sétáljanak egyet a folyóparton. Velük ment a legkisebbik lánya is, amelyik igen gyorsan tudott futni. Egy halomhoz értek, s leültek megpihenni. Ekkor osztán a király azt mondta a fiatalabbik óriásnak, amelyik bicebóca volt, hogy versenyezzék a lányával, ki előzi meg a másikat, hogy egy bögre vizet hozzon a partról. A király abban bizakodott, hogy a lánya lesz az első, ő meg majd – a király – megtagadja Ivántól a pénzt, amiért az megdolgozott.

A bicebóca meg a leány futottak. A kislány messzire hagyta a féllábút. Akkor az óriás felkötötte a másik lábát, és hamarosan elébe vágott a leánynak. Egy pohárba vizet vett, és visszafordult. Hátrapillantott, s hát a leányka nem is látszott sehol sem. Akkor fogta magát, leheveredett a fűbe s elaludt. A kislány utolérte, és kiöntötte a vizet, maga pedig futott tovább. A féllábú fölébredt, és észrevette, hogy víz sehol. Nosza felszökött, visszarohtant a partra, merített vizet, futott a domb fele, akár a kilőtt nyíl, és megelőzte a királykisasszonyt.

Hamarosan visszafordultak, hazafelé. A királyt a nagynál is nagyobb bánat fogta el. Nem maradt más hátra, fogott egy zsákot, teleszedte pénzzel, és odaadta a katonának. Iván a boldognál is boldogabb volt.

Estefelé négyesben útnak indultak. A király meg a családja elkísérték a vendégeiket a hegy lábáig.

A vendégek csöndesen ballagtak. Egyre csak arról beszélgettek, hogyan sikerült megszeppenteniük a királyt, és megkapniok a pénzt. Eközben a király fogott egy puskát, fölmászott a palota tetejire, és célzott, hogy lőne. Meglátta ezt az óriások középső fivére, levegőt vett, és fújt egyet, akkorát, hogy a király leröpült a tetőről, akár a madár.

Iván szépen köszönetét mondott az óriásoknak a segítségért, és elindult hazafelé. Hosszú ideig-e, rövid ideig-e – ment az erdőkön,

mezőkön által, s megérkezett az öreg szülejéhez. Az anyja. azt se tudta, hogy hová legyen örömeiben. Hamarosan asszonyt is kerített a fiának. Iván rögvest az első esztendőben épített egy új, tágas házat és most is jól él, gazdagságban.

Kész, vége.

MARPIDA CÁRKISASSZONY

Élt-volt hajdanában egy cár meg a felesége. Három fiuk volt nékik. Az első Vaszilej cárevics, a másik Pedör cárevics és aztán Iván cárevics. Nőttek, növekedtek. Amikor felnőttek már, egyszer azt mondja nékik a cár:

– No már itt az ideje, hogy megházasodjatok. Hát én az áldásomat adom rátok, s adok néktek egy-egy levelet. Keressetek vele asszonyt magatoknak!

A legnagyobbik fiának, Vaszilej cárevicsnek adta az első levelet.

– Eridjél és keressél menyasszonyt!

Az elindult asszonyt keresni a levéllel, s a széllel útjára bocsátotta a levelet. Elindult a nyomában, és vitt magával egy söröspoharat meg egy pálinkáspoharat. Ment, keresett, és talált is menyasszonyt, szép formájú leányt. Szerzett magának asszonyt a levéllel.

Pedör cárevicsnek szintúgy adott az apja egy levelet. Ő is fogta a levelet, és a széllel útjára bocsátotta. Osztán ő is rakott egy tálcára egy söröspoharat meg egy pálinkáspoharat, s csakúgy elindult menyasszonyt keresni. Ment, ment, és ő is talált egy leányt. Megcsókolta, hazavitte, s az apja elé bevezette. Külön szobát készítettek nekik mindüknek.

Iván cárevics is kapott az apjától egy levelet. Elindult ő is, ment a levél után, keresett, igen nagyon keresett, hanem a levél nem vezette senkihez sem. Vissza is fordult, meg is érkezett. A kiskonyhában mert egy pohárral a serből, ivott egyet, osztán bément az apja elé, és azt mondotta néki:

– Én igen nagyon kerestem, s lám hát mégsem akadt menyasszony sehonnan sem!

– No, a magad boldogságát meg kell keressed! – mondja néki az apja. – Okvetlenül meg kell keressed!

Elindult másodízben is, harmadízben is elment, de csak nem talált magának senkit sem.

Jött vissza az apjához. Az meg egyre azt mondja néki:

– Meg kell keressed magadnak!

– Rögvest elmegyek tovább keresni.

Azzal fogta a levelet, s kiment. Betért a kiskonyhába, a serfőző helyre (a sert ott főzik a kiskonyhában). Hát ottan egy béka a szájába kapta a levelet, elvette őtőle.

– Ejnye, te! – megpróbálta erővel kiszedni a szájából.

Hanem a béka csak nem adta oda, nem eresztette semmiképpen sem.

– Nézzed csak, tisztátalan lélek, elvetted tőlem a levelet, és nem adod ide!

Kapta magát, bement, és elmondotta az apjának:

– Apám, édesapám, nékem a béka szájában van a levelem!

Az apja elnevette magát:

– No hát... teneked kell meglelned a boldogságodat! Ha a béka szájába került a levél, hozd be elibém a békát!

– Ugyan már hogyan hozzam be azt a békát?

– Hozd csak be! Be kell hozni!

Bevezette hát az apja elé a békát. Az külön szobát adott nekik mindüknek. Külön szobát kaptak mind, s benne persze külön nyoszolyát.

Azután lakzira kezdtek el készülni, nekiláttak sütni, főzni. A két idősebbik fiúnak a menyasszonya nagyon szorgosan süttött, sütögetett.

– Mindjárt bemegyünk – azt mondják –, s megnézzük a békát, hogyan süt ő!

Bemennek, megnézik, s hát a béka gyúr, osztán tüzet rak a kemencébe, megrakja fával, s oda a parázsra rakja rá a kenyértésztát.

Iván cárevics meg az ágyon fekszik. Őt egy varázstüvel megsúrta, hadd aludjék.

A béka meg a kemence háta mögött, a kemence meg a fal között fészkelte be magát, ott sutyorgott, oda se ment Iván cárevicshez. Az meg, Iván cárevics, igen nagyon szidja:

– Te tisztátalan lélek, elvetted éntőlem a leveletem, osztán énnékem egymagamnak kell élnem meg hálnom!

– A többiek, a másik két menyecske ott nyájaskodik a férjükkal, ő meg egyedül hál.

Osztán be kellett hordani, amit süttöttek, mivelhogy készülődtek már, hogy megtartsák a lakzit. A menyecskék be is hordották a

maguk süttötte kenyeret. A béka meg kimegy a házból, elővesz egy fehér törülközőt, legyint vele egyet, és azt mondja:

– Kedves nővéreim, ne feledjete el engemet!

Hát őneki kocsival-lóval hordják a kenyeret, de olyan szépeket ám, amilyeneket gondolatban sem láttál, és mindenféle mást is, ami csak kell. Mindent hoznak, ami csak kell a lakzira, a béka pedig szépen az, asztalra rakod mindent.

Ő maga visszaöltözik a békaruhába, osztán odamegy Iván cárevicshez, és kiveszi belőle a varázstűt:

– Nosza, keljél föl, hordjad te is az eledelt meg az innivalót!

Felkelt Iván cárevics, és csak álmélkodik:

– Nicsak, milyen szép kenyerek!

Behordja a kenyereket. Nézi az apja, a cár is, nézi, osztán azt mondja:

– Ez a tiéd nem olyan akármilyen közönséges fajta béka! Ládd-e, a többinek milyen a kenyere, milyent süttött, mit főzött – a te feleséged meg milyen szépeket süttött!

– Az, a tisztátalan lélek – bosszankodott Iván cárevics – nem is süttött olyan nagyon jót!

– No, osztán ideje lesz a menyegzőre összekészíteni a holmikat tinéktek – mondja a cár.

Fogta magát Iván cárevics, bement a szobába, s azt mondotta a békának:

– Lám, az emberek esküvőre készülődnek. Nekem is össze kell készítenem a holmimat. Hát te mit mívelsz, hogyan készülsz?

A béka – mert még mindig béka! – megint csak kuruttyol egyet, s azt mondja:

– Ha az emberek készülődnek, hadd készülődjenek. Ne búsuljál, mi is elkészülünk!

Iván cárevics megint lefeküdt az ágyra, a béka pedig megint belesúrta a varázstűt, nehogy valamiképpen felébredjen.

A cárevics aludt az ágyon, ő meg a kemence mögé ment. Osztán esmég legyintett egyet a kendővel, a fehér kendővel, s azt mondotta hozzá:

– Ne feledjete el, kedves nővéreim!

Hoztak néki szép ruhát, újfent kocsival, ragyogott mindenik. Nagyon szép ruhát hoztak néki, öltözéket és mindent, ami csak kell.

Ő meg mindent felaggatott, kirakosgatott Iván cárevics köré. Felaggatott minden ruhát, osztán ő maga meg a békagúnyát levetette, és egy csapásra csudaszép leányzóvá változott. Nagyon szemrevaló, nagyon szép lett!

Osztán elveszi Iván cárevicstől a varázstűt, és ébresztgetni kezdi:

– Keljél föl, keljél föl! Az emberek már öltözködnek a lakzira!
Megyünk az esküvőre!

Fölbred álmából Iván cárevics, hanem osztán a szemét alig meri kinyitni. Mind vakítja a szemét, olyan szépen felöltözködött a menyecske. Az meg csak biztatja:

– Keljél föl!

Iván cárevics szinte hogy nem mert fölkelni. Végtére is fölállt, a menyecske pedig törülközőt nyomott a kezébe:

– Mosakodjál meg!

Megmosakodott.

– Öltözködjél fel!

Felöltözködött.

– No mostan eridj, menjél be apád elejbé! Siessél, kétszer nem hínak menyegzőre, esküvést tenni!

Bemegy Iván cárevics az apjához. A két másik házaspár már bementek, ott állanak. Azt kérdi tőle az apja:

– Hat te mit jöttél egymagad?

– Nem én, nem veszem el a békát!

– Pedig okvetlenül el kell vegyed! – mondotta az apja.

Rábólintott Iván cárevics, s indult visszafelé, örült magában, örvendezett. Osztán elindultak az asszonnyal, mentek kifelé.

Akkor otthagya egy kicsikét:

– Menjél csak be egymagad! Én keveset itt maradok, azután rögvést jövök!

Osztán az asszony utána egymaga elindult befelé. Ment fölfelé a lépcsőn, s hát az egész ház csupa ragyogás lett tőle, ahogy bement.

– Ámen, ámen! – mondotta a cár. – De hát ez meg micsoda, mi történt itten?

Belepett a menyecske, megállt előttük, azok meg csak álmélkodtak: olyan szép leányzó volt!

No, osztán megesküdtek, mind a három pár, és összeültek a lakzihoz. Leültek az asztalhoz, teát ittak. Hát az ifjú menyecske meg

fogta a teaüledéket, és a jobb ruhaujjába dugta. Osztán enni kezdettek, s ő meg a halszálkát a bal ruhaujjába dugta. A másik két menyecske nézte, s legottan ugyanúgy csinálták, azon nyomban ők is a ruhaujjukba dugták mind a ketten.

– No hát a lakzi megvolt, játékokat kell csinálni – mondotta a cár.

– Mulatni kell, játszani valamit! Hát kitől kezdjük a játékot: a legkisebbtől vagy a legnagyobbiktól? – kérdezi a menyeitől.

– A legkisebbiktől! – mondotta a két nagyobbik.

Iván cárevicsnek az asszonya megrázta a jobb karját, a ruhaujját, s hát iziben tenger lett a padló közepén. Osztán megrázta a balt, s abból meg hajó lett. Nótázni kezdtek s utaztak, utazgattak a hajóval jó sokáig, amíg csak meg nem unták. Jó is az! Osztán amikor megelégték, azt mondotta a cár:

– Nosza, most a másik két menyem találjon ki valamilyen játékot, hadd játsszunk, mulassunk!

A másik két menyecske is rázná magát ugyanúgy, de csak szálkák potyogtak ki a ruhájuk ujjából, nem jött abból semmi más, hanem csak víz meg száka hullott széjjel. Nem tudtak azok semmit sem előgyeskedni.

Hát aztán a lakzi végeztével szétszéledtek, mindenik pár a maga szobájába, nyugovóhelyére, s mindenik pár lefeküdt. Iván cárevics azt mondja akkor a feleségének:

– Hová raktad volt a békaruhádat? Nosza, mondjad meg!

– Nem én, nem mondom meg, nem én!

– Ugyan mondjad hát meg!

Végül osztán csak megmondotta:

– Az én ruhám a kemence mögött van.

Iván cárevics megvárta, amíg elalszik a felesége. Végére csak elaludott. Akkor ő fölkel, tüzet rakott a kemencében, s belévetette, beléhajította a békagúnyát, békabőrt. Elégette a kemencében.

Másnap reggel fölkelnek, s a menyecske látja ám, hogy nincsen sehol a békaruha. Azt mondja a férjének:

– Ha te elégetted azt a ruhát, én nem élhetek tevéled. Elmegyek. Elmegyek én a három-kilenc vízen túlra, meg a három-kilenc földön túlra meg a tüzes tengeren túlra, meg a Pesztovka tengeren is túlra meg a Joma legelőjén is túlra. Ha utánam jössz, nagyon sok, nagyon erős fáradságot kell tenéked kiállanod!

No lett is nagy jaj meg baj! Búnak eresztette a fejét Iván cárevics. A menyecske pedig elment, eltűnt, észre se vették, úgy elment.

Iván cárevicset pedig emésztette a bánat.

– Nem várok én, hanem tüstént utána eredek!

Fogott három pár vascsizmát. Vasból volt a talpa mindnek. Fonalat is szedett elő, három motringot, három gombolyag selyemfonalat. Vett még három tűt is magához. Osztán nekiindult, útnak eredt. Elindult, hogy utolérje feleségét.

Ment és ment, s egyszer valamikor mit látnak szemei: kakaslábon forog ottan egy kicsinyke házikó.

„Ide biz be kéne térni!” – gondolja magában.

Be is nyitott. Belép a házikóba, s hát látja ám, hogy egy vénséges vén öregasszony üldögél ottan, s azzal fogadja őt:

– Merre vetted utadat?

– Én a feleségem után megyek.

– Ejha! Az bizony már messzire jutott! Oda te nem tudsz utána menni, ha én ki nem tanítalak!

Osztán az öregasszony adott néki még egy gombolyag selyemfonalat, s azt mondotta:

– Amerre ez a gombolyag selyemfonál vezet, arra menjél, a nyomában!

Fogta Iván cárevics a matringot, és útnak eredt. Ment és ment a selyemfonál után, és hát megint egy házikóhoz érkezett. Oda betért. Bement oda, s hát ott ugyancsak egy öregasszony lakozott. Azt kérdi tőle az anyó:

– Merre vetted utadat?

– Én a feleségem után járok.

– Ejha! A nyomában jársz, de nem tudhatod, lesz-e erőd elegendő végigjárni az utadat, ha én ki nem tanítalak.

– Tanítsál hát ki!

– Hát a te feleséged az én nővéremnek a lánya, rokonom énnekem.

Megint írtnak eredt Iván cárevics. Ment, ment, s elérkezett a Joma legelőjéhez. Hegyes tű nőtt azon a réten. Iván cárevics elővette a csizmát, a vastalpú csizmát, fölhúzta, mind a három párat, s általhaladt azzal a legelőréten. Azután a tengerhez érkezett, s átkelt a tengeren is. Ment, ment tovább, és megint egy házikóhoz

jutott. Kakaslábon forog emez is. Bement oda Iván cárevics, és megint csak egy öregasszonyt talált bévül.

– Merre vetted utadat? – kérdi tőle az anyó.

– Én a szép Marpidát megyek megkeresni.

– A szép Marpida el szokott járni mihozzánk. Nékem a keresztlányom ő. Hanem neked nehéz lesz őt visszaszerezned, ha én valahogyan meg nem tudom csendesíteni. Őnéki mostan nagyon kemény ám a szíve. Ha meglát tégedet, tüstént meg is esz. Nem tudom, eljön-e ma, nem-e, de holnap, úgylehet, eljön. El szokott jönni mindig, gyakorta el szokott jönni.

Azután a pincének a csapóajtaja alatt elbújtatta Iván cárevicset.

Idő múltán zörgetni kezdenek az ajtón. Három leány érkezett. Beljebb kerültek a házba, s az egyik így szólal meg:

– Püha, orosz szag van itten, igen nagyon orosz szag van! Orosz földről érkezett valaki! – mondja Marpida.

– Magad jártál az orosz földön, hát attól van olyan szag – mondja néki a keresztanya.

Osztán rántottát készített, azzal kínálja, és megkérdezi tőle:

– Ha mostan meglátnád Iván cárevicset, hát akkor mit tennél?

– Hát mit tennék? Én, ha viszontlátnám, háromszor megcsókolnám őt! – feleli a menyecske.

Az öregasszony legott előhozta Iván cárevicset a pince csapóajtaja alól. A felesége, ahogy meglátta, háromszor megcsókolta. Osztán persze asztalhoz ültek, ettek, ittak, lakomát csaptak.

Osztán elindulták hazafelé, visszamentek a cárhoz. Meg is érkeztek. S a békaruhát egészen elhagyta Marpida, sohasem vette föl eztán.

Hát ilyen volt ő. Mindent meg tudott csinálni. Bűbájos volt, varázsló.

A cár gyermekei osztán szépen éltek, jól ment soruk. Mind fészket raktak, lett családjuk. Most is élnek, megvannak.

Ez hát a mese. Vége.

HOGYAN ÉPÍTETT A PARASZT TEPLOMOT?

Körtkeröszben hajdanában nagyon kevés ház volt. De ha kevés volt is, egyikben-másikban igen népes család lakott. Adót meg igen nagyokat szedtek a cárnak. Osztán ha fölakasztotta is magát az ember, nem volt honnan egy kopejkát vegyen.

Élt a faluban egy paraszt, Ojvom volt a neve néki. Nagy volt a családja, hanem a pénze, az kevés. Nem tudott mitévő lenni:

– Egy kopejkát nem tudok honnan vegyek! Mitévők legyünk?

Azt mondja a felesége is:

– Mitévők legyünk? Mindent elárvereznek! Egy tehenünk van, az is dobra kerül!

Elfogta az embert a keserűség:

– Lemegyek a folyóra, nyomban a víznek megyek.

Tavaszi volt az időben, tavasz. Lement Ojvom a vízpartra:

– A folyónak megyek. Egy kopejkát nincs honnan vegyek. Mindegy már, hogy engemet visznek el vagy a tehenet kötik el. Nincsen hová legyek!

Lement bánatában a folyópartra Ojvom. A víz mély volt, igen mély. Lement Ojvom a partjára.

– Hajaj, mitévő legyek? Be kell ugorjak a vízbe. Hogy az a pokolbeli ördög!...

Az ördög azon nyomban előjött ottan a vízből, s azt mormogja:

– Hát teneked mi kéne?

– Én egy kopejkáért elszegődnék tehozzád szolgálattevőnek! – feleli néki az ember.

– Szegődjél csak el. Nékem kell ember.

– No, akkor mindjárt fölmegek elbúcsúzni a feleségemtől. Az asszony még azt mondaná: hová lett, tán a vízbe ugrott?

Fölment a folyópartról, s elmondotta a feleségének:

– Én – mit is? – elszegődtem szolgálattevőnek az ördöghöz.

– Ejha, már ilyet! Az ördöghöz azért mégse szegődjél el!

– Mindegy már. Odalent a parton megjelent, én meg elszegődtem. Megyek vissza.

Elbúcsúzott a gyerekeitől, osztán lement. Tavaszodott az idő tájt. Mímellettünk ottan volt egy mezsgye, egy ösvény, s ahogy ott mendegélt, szembetalálkozott egy ősz szakállú, fehér hajú öregemberrel. Az adott néki egy pálcát. A ceruzánál hosszabb volt egy kevéssel. Én ugyan nem láttam, de úgy mondják, hogy hosszabb volt a’.

– El ne veszítsed! A mellső zsebedbe dugjad! Abból nem vész el – mondotta néki.

Osztán lement Ojvom, és leült megint a vízparton.

– Eljöttél! – érkezett oda az ördög is. -- No ha megjöttél, gyere, kapaszkodjál belém!

Beléje kapaszkodott, osztán mentek befelé a vízbe. Bementek s egy házhoz érkeztek.

– Hát mi munkát adsz? – kérdi az ember.

Az ördög elébb adott néki enni meg inni. Volt ott tea meg minden. Igen. Csak kenyér nem volt enniük. Más volt minden. Beevett Ojvom.

– A munka? – mondotta az ördög. – Majd sort kerítünk arra is. Most ideje az ágyba térni.

Ágy! A parasztházban, érted, még hogy ágy lett volna! Vacok volt, dikó! Fölmászott Ojvom az ágyba, belefeküdt. Hanem csak éppen hogy szendergett. Hogyan is tudott volna elaludni? Szomorú volt: még ha nagy pénzért szegődött volna el! De egy kopejkáért!...

Éjszaka egyszer csak két kemény kötésű legény érkezett. Az ördög fiai voltak azok. Nagyon erősek, az öklük éppen mint a borjú feje, igen nagy, ekkora ni! Osztán elkezdettek dicsekedni:

– Hej, ma is akkora hadat vertünk széjjel! Néhány száz embert!

Ojvom ugyancsak félt az ágyban:

– Ezek akkor agyonlapítanak engemet! Tán még meg is ölnek.

Osztán másodnap is megint jött haza a két ördögfi, s megint hetvenkedtek:

– Annyit megöltünk ma is, de mindegyre csak jön és jön a had!

Az apjuk, az csak üldögél a karosszékben, s hallgatja őket, jól érzi magát a székben.

Harmadnapra osztán, amikor az ördögfiak útra készülődtek, azt mondja a szolgálattévő az ördögnek:

– Nosza, gazda, engedjél el engemet is ővélük, megnézem, mit művelnek ottan!

Elindultak. Megy velük az ember is. Osztán ahogy mennek, egyszer csak egy igen nagy haddal találkoznak szembe. Nekigyürkőzik a két ördögfi, s bele a közepibe! Ő, ahogy azok elkezdték aprítani a népet! Ahogyan a furkóval elkezdtek csépelni, csak úgy hullott az ember!

„Várjál csak, mit is adott az az öregember? – morfondírozott Ojvom. – Hogyha csávába kerülök, mit is csináljak?”

Azzal belülről, a mellső zsebéből előhúzta a pálcát. Csak egyetlen szót szólt, azt, hogy „huss!” – s hát elesett előtte néhány katona. Osztán csak megy előre, megy és megy, és hullott előtte a nép, mint a rend. Osztán mezítelen emberek jönnek vele szembe, ő meg csak hiss-huss, suhogat a pálcával, s azok mind szerteszaladnak, nem maradt belőlük egy sem.

Visszafordul, hogy hazafelé menjen. A két legény elmaradt valamerre. Az utat is nehezen találta visszafelé! Valahogyan csak hazajutott. Amint megérkezett, azzal fordult az ördöghöz, a házigazdához:

– Korog a gyomrom, megéheztem!

Az nem szólt semmit sem, félt őtőle. Adott néki ennie, innia, s azt mondotta:

– No, pihenjél le a szobában!

Osztán megjön a két ördögfi nagy lihegve:

– Lám, lám, hazaérkezett ez az ember! Apám, küldjed el ezt, hadd menjen isten hírvél oda, ahonnan jött! Adjad oda néki a kopejkáját! – úgy megszeppentek tőle.

Megtanácskozták a dolgot, osztán előhívták Ojvomot, s mondják néki. Az meg azt feleli:

– De hiszen én esztendőre szegődtem el, s még csak egy hetem telt le. Nem megyek én el! Hová mennék? Egyezséget kötöttünk!

(Most ugyan papirosra vetik, aláírással, de hajdanában szóban kötötték meg az egyezséget.)

Amazok meg félnek, s szabadulnának tőle:

– Menjél, menjél csak el! Száz rubelt adok! – mondja az öreg ördög. – Száz rubellel azután jó módban élheted le az életedet!

– Nem a! Nem is tudsz elküldeni! – válaszolta az ember.

– Letelik az esztendő, fogom a kopejkát, s megyek el.

Hanem azok féltek tőle mind a hárman. Egyenesen remegtek, reszkettek.

– Menj el! – kérték. – Apám, rajta, adjad már a pénzt! – rimázkodott a két ördögfi az apjának. – Adjad oda, apám, mind, ami van, az aranyadat! Mi majd csak újra összekaparjuk valahonnan, akad még minekünk!

Az öreg ördög is kérlelőre fogta a dolgot:

– Ott a serfőző üst, telerakjuk arannyal, vigyed az egészet!

Az ember meg már kapiskálta, hogyan áll a bál. Egy darabig tetette, kérette magát, osztán a végén ráállt az alkura :

– No hát elmegyek Már hadd legyen úgy, ahogyan ti akarjátok Csak meg ne haragudjatok énreám! De hát én ezt az üstöt nem bírom elvinni!

– Mi magunk elvisszük! – ugrott a két ördögfi. – Hová rakjuk?

Egy tele üst aranyat visz magával az ember. A két keménykötésű legény kiviszi, s a kerítés tövibe lerakják. Oda ment ki az öreg is, a főördög, az is kiment velük

– No hát a viszontlátásra!

– Csak meg ne haragudjatok reám! Hiszen semmi rosszat nem tettem tinétek – mondotta búcsúzóba az a bátyó, a körtkeröszi. – Ne haragudjatok!

Vette az üstöt, elindult, és kikeveredett onnét vissza a folyó partjára.

Amint kiért, körülnéz, s látja, hogy a gyerekei, ahányan csak vannak, mind ott sűrögnek a vízparton. Ki feredőzik, ki – mit is csinál? – pálcával csapkodja a vizet, mert hogy az apróbbak nem mernek a vízbe belemenni. Odszólt nekik az apjuk:

– Eridjél gyorsan, menjél föl, s szóljál anyádnak, fogja be a lovat és jöjjön!

– Megyünk tüstént s megmondjuk! – rohantak azok, ahogy láttak.

Az anyjuk csak sírdogált odahaza: az apjuk egy esztendőre elment, elszegődött, azt se tudják, hová, merre.

– Anyám, hínak a lóval! – rohantak haza a gyerekek. – Anyám, hínak a lóval!

Az anyjuk befogta a lovat, s ment le vele a vízpartra. Hát ott az ura egy serfőző üst arannyal!

– Ni csak, nézzétek már, hol a mi életünk! – csapta össze a két kezét. – Te vagy az?

– Én hát!

Osztán valahogyan nagy nehezen fölrakták a kocsira az üstöt. Belegörnyedtek: nehéz volt az a serfőző üst, teli arannyal.

Erre gyerünk föl, az úton!

Hát ahogy ott mennek a szekérrel az úton, egyszer csak megint jön velük szembe egyenest az az öregember, az ősz hajú, ősz szakállú.

– No – azt mondja –, hogyan érkeztél meg? Hiszen igen hamar visszajöttél!

– Hát én úgy s úgy jöttem meg. Meg is szedtem magam jócskán – válaszolja az ember.

– Ha megszeded magadat, tudod mit? Adjad vissza azt a pálcát, azt, amelyiket adtam néked – mondja az ősz hajú öregember. – Hát te mit adsz ebből a kincsből énnékem? Építsed föl belőle a Miklós-templomot!

Mivelhogy ő maga volt a Szent Miklós.

Ládd, osztán ide építették a Szent Miklós templomot. Még egészen új volt, nem volt még az régi. Mostan már persze nincsen meg az a templom.

Hát vége.

A SZEGÉNY FIVÉR MEG A GAZDAG FIVÉR

Élt-volt hajdanában egy szegény fivér meg egy gazdag fivér. A szegénynek Kirö volt a neve, a gazdagé meg Jarö.

Egyszer osztán közelgett az ünnep napja. Azt mondja a szegény fivérnek a felesége:

– Jön az ünnep, s egy darab húsunk sincsen. Eridj, menjél el Jaröhöz, a gazdag bátyádhoz, kérjél tőle egy darab húst az ünnepre!

Osztán a szegény fivér elment a gazdaghoz.

– No meg már mit akarsz? – mordult rá amaz. A gazdag ember, az mindig mérgesebb.

– Én egy darabka húst kérnék, mivelhogy közeledik az ünnep.

No a gazdag ad neki egy darab húst, milyent, nagyot-e, nem tudom.

– Ne, vidd, egye az ördög! – mondja.

A szegény fivér meg fogja, s elviszi a húst az ördögnek. Az ördögöknek viszi. Ahogy odaér a pokol kapujába, ott ül egy nagyon ősz hajú aggastyán, nagy fehér szakáiba.

– Hó, tégedet már régóta várnak itten! – mondja a szegény embernek (hiszen azok csak tudhatják, azért ördögök az ördögök). – Vigyed be ezt a húst, s kérjél érte egy tyúkot! Meg fogják odabent kérdezni, hogy mi kell néked érte. Hát egy tyúkot kérjél!

No, oszt' az ember beviszi a húst az ördögöknek.

– Mi kell néked ezért cserébe? – kérdik az ördögök.

– Nékem egy tyúk kell – mondja az ember.

Adnak néki az ördögök egy tyúkot. Fogja az ember, s megyen el vele. Ahogy kiér a kapun, megint megállítja az öregember, s azt mondja néki:

– Ezt vigyed haza, s otthon rázzad meg a tyúkot, és aranypéNZ hull majd belőle, egész marékra való.

No az ember osztán megyen a tyúkkal hazafelé, s betér egy kocsmába. Pálinkát iszik, osztán megzavarodik tőle, hetvenkedni kezd, és kifecsegi a dolgot. A kocsmáros meg csak itatta őt, amíg el

nem dőlt részegségében. Ott is aludt a padolaton. Közben meg a kocsmáros fogta a tyúkot, s kicserélte: a maga hitvány tyúkját adta oda, emezt pedig megtartotta saját magának.

Hazaér az ember, s mondja a feleségének:

– No, asszony, megszedtem magamat! A húsért adtak egy tyúkot. De nem akármilyet ám! Megrázod, s az asztal lapjára csupa aranypénz hullik.

Fogják a tyúkot s megrázzák. Hanem annak csak a tolla hullik, semmi sem potyog belőle. No osztán az asszony szidja az urát:

– Mihaszna nagyszájú vagy te! Csak hazudozol, bolondokat beszélsz!

Következő éjszaka megint elmegy a szegény ember az ördögökhöz.

Megint ott ül a kapuban az öregember:

– Eridjél be, s kérjél abroszt tőlük! – mondja neki.

Bemegy az ember, s kérdik tőle az ördögök:

– Már meg mi köll néked?

– Énnékem egy abrosz köll – feleli.

Adnak nékie egy abroszt, s megyen kifelé. Amint kiér a kapun, az öreg figyelmezteti:

– Ezt vigyed el, és odahaza rázzad meg. Az asztal legott teli de teli lesz étellel meg itallal. Hanem ma osztán már be ne térjél a kocsmába!

Megyen, megyen hazafelé, és csak betért megint a kocsmába. Pálinkát ivott, és persze megint elkezdett hetvenkedni, és kifecsegte a dolgot. A kocsmáros pedig itatta, addig, amíg el nem dűlt a részegségtől, osztán akkor kicserélte az abroszát.

Másnap hazaért, és – ejnye, mit is csinált? – az asztal köré gyűjtötte a gyerekeit. Sok gyereke volt, öt-hat.

– Ha ezt az abroszt megrázod – magyarázza nékik –, az asztal teli lesz étellel meg itallal. Azt eheted-ihatod, amit csak szemed-szád megkíván!

A gyerekek körbeülték az asztalt, és várták, hogy az apjuk rázza meg az abroszt. Hát az megrázta, de csak port kavart vele.

A kocsmáros megint kicserélte neki, ő meg nem is látta, hiszen hát aludt.

No, volt esmét haddelhadd, pörölt az asszony.

Következő nap megint elmegy az ember az ördögökhöz. Odaért a kapuhoz, s hát ott ül mostan is az öregember. Azt mondja néki:

– Eridjél be, és kérjél tőlük egy aranyszarvat!

Bemegy az ember.

– No meg már mi köll néked? – kérdezik tőle.

– Ennékem egy aranyszarv köll – feleli.

Adnak néki egy aranyszarvat.

Fogja a szegény ember, s indul vele hazafelé. Kiér a kapun, s az öregember azt mondja néki:

– Osztán már be ne térdjél a kocsmába! Ezt már egyenesen haza vigyed! Vigyed haza az aranyszarvat, s hogyha megrázod, harminc dalia jön elő ebből a szarvból.

Indul a szegény ember hazafelé. Megyen, megyen, osztán valamerre egy nyírfa alatt megáll, s megrázza az aranyszarvat.

Hát való igaz: harminc dalia jött elő abból.

– No, gazda, mi köll tenéked? – kérdezik tőle.

– No nékem először is az köll, hogy a kocsmárost, aki engemet igen nagyon becsapott, verjétek el!

Azok fogták, s eldöngölték a kocsmárost. Úgy elverték, hogy a lélek majd hogy ki nem szállott belőle.

Akkor fogta az ember a szarvat, megint zsebre dugta s hazament. Hazaérkezett, elővette a szarvat, megrázta, és esmég előjött a harminc levante:

– Mi köll tenéked? – kérdik.

– Hát nékem az köll, hogy ide egy palotát építsetek. Legyen körülötte kert, daloljanak benne a madarak, legyenek ott szökőkutak, mindenféle szagos – mik is? – virágok, minden legyen benne!

– Feküdjél le s aludjál! Minden készen lesz.

Lefeküszik az ember s aluszik. Hát amint főikéi – egy palota tornyosodik ottan, egész erdő van körülötte, kert, minden, madarak dalolnak benne. Azontúl abban lakozott, s jól ment a sora.

Idő múltán osztán hallja ám a gazdag fivér, hogy mi történt az öccsével. Törte is a fejét:

– Hát ez a Kirő ugyan miből gazdagodott meg? Igen nagy kastély épült fel ottan egy éjszaka!

Elmegy hozzá, hogy megkérdezze.

– Hát te meg, Kirö, honnét – hogy is mondjam? – ráztad így ki mindezt, ilyen hirtelen?

– Hát te adtál nékem egy darab húst, s azt mondtad, hogy egye az ördög. Az ördögnek küldötted, én meg elvittem nékie. Hát ezt meg az ördögök építették énnekem.

Nosza gyorsan hazamegyen Jarö, a gazdag fivér. Volt nékie jószága sok: előhozta a legnagyobb ökrét s levágta. Lovat fogott be, hogy elviszi az ördögöknek az egész húst.

Megyen, s viszi a húst az ördögöknek. Odaér a kapuhoz, hát ott ül megint az ősz öregember, s azt mondja őnéki:

– Ezért te kérjél cserébe egy vasabroncsot!

Bemegy a gazdag fivér, viszi be a húst az ördögöknek.

Azok megkérdezik tőle:

– Mi köll néked ezért?

– Énnékem? Egy vasabroncs köll! – feleli.

Megkapja s indul kifelé, viszi el a vasabroncsot. A kapuban megint szól hozzá az öregember:

– Ezt hazafelé menet a nyakadba rakjad, ezt a vasabroncsot!

Megyen a gazdag ember hazafelé. Felül a lovasfogatra, az abroncsot a nyakába rakja. Osztán hazafelé menet megfullad: a vasabroncs megfujtotta. Hazaért, s a felesége látja, hogy halott. Meghajtotta a vasabroncs.

A szegény fivér pedig még most is ott él a palotában, jómódban, boldogságban.

Vége.

AZ ÖREGEMBER MEG A HÁROM VEJE

Élt-volt egy öregember meg a felesége. Három lányuk volt nekik. Éltek, éldegéltek, s eljött az ideje, hogy a legnagyobbik leány férjhez menjen. A két öreg szüle férjhez adta őt a naphoz. Eltelt egy esztendő, eltelt kettő, s eljött az ideje, hogy a középső leányukat is férjhez adják, őt a holdhoz adták hozzá. Egyszer azután elérkezett az az idő, hogy a legkisebbik leánynak is bekössék a fejét. Őt a hollóhoz adták az apjáék. Mind a három leány jó helyre került, és szépen éltek az urukkal.

Egyszer osztán az öregember látni szerette volna már a lányait, s útnak indult, hogy meglátogassa őket. Elsőnek a nap-vejéhez ment vendégségbe. A nap igen szívesen fogadta az ipát, s meghagyta az asszonynak, hogy keverjen palacsintát. Az hozzáfogott tésztát keverni, és tüzet rakott a kemencében.

Azt mondja akkor a nap:

– Nem kell tüzet rakni a kemencében! Én leülök, te meg öntsed csak énreám a palacsintatésztát, nagyon szépen megsül majd!

Így is cselekedtek. A nap leült a padló közepére, a felesége meg kanállal a fejére öntötte a tésztát. Mindegyik palacsinta nagyon szépen megsült a nap fején.

Osztán az öregember hazament, s mondotta a feleségének, hogy keverjen palacsintatésztát. Az asszony megcsinálta, azután hozzálátott, hogy tüzet rákion a kemencében. Azt mondja az öregember:

– Nem kell befűteni semmiféle kemencét! Hiszen a vejem a fejin süti meg a palacsintát. Én is úgy csinállok. Én leülök, te pediglen öntsed a fejemre!

Leült az öregember, az asszony meg elkezdte reá folytatni a tésztát. A palacsinta persze nem sült meg, hanem az öregember csupa tészta lett. Nem is tudták ekképpen megsütni a palacsintát!

Az öreg megmosakodott, megferedőzött, leszedte magáról a tésztát, osztán valamikor elindult a másik vejéhez. A hold nagyon

szívesen fogadta az ipát, és leküldte a feleségét a pincébe sörért. Azt mondja az asszony:

– A pincében sötét van, szilácsot kell vinni!

– Nem kell semmiféle gyertya! – felelte az ura. – Kimegyek veled én is, és világítok tenéked.

Fogta az asszony a kancsót és lement. A hold meg a pince küszöbére tette az ujját, s lett olyan világosság a pincében, mint nappal. Az asszony lement, és hozta föl a sört. Kínálták vele az öreget.

Ott vendégeskedett náluk az öregember, osztán idő múltán elindult haza. Megérkezett, és küldi le az öregasszonyt a pincébe sörért. Az nem megy ki világ nélkül, azt mondja:

– Sötét van a pincében, elesem valamerre, s kitöröm a lábomat.

Azt mondja az öregember:

– Eridj, menjél csak, majd én világítok tenéked! Hiszen a hold-vejem az ujjával világít!

Kiment az öregasszony, az ura utána. Odarakta az ujját a küszöbre, csak hogy semmiféle világosság nem jött ám belőle. Nem látott az öregasszony semmit sem. A lépcsőről leesett a pincébe, s kezét-lábát törte.

Nagy sokára valahogy felgyógyult, az öregember pedig útnak indult, hogy meglátogassa a harmadik leányát, elment vendégségbe a holló-vejéhez. Ott töltött egy napot, és beesteledett. Azt mondja a holló:

~ Nagyon meleg van a házban, és sok a poloska. Gyerünk ki, aludjunk a pajtában!

Kiment a pajtába, s magával vitte az ipát. Ráültek egy rúdra. A holló egyik szárnyával általkarolta a feleségét, másik szárnyával az ipát, s nagyon jól aludtak.

Egy ideig ott volt náluk vendégségben, osztán hazatért az öregember. Azt mondja a feleségének:

– Nem alhatom, nagy a meleg a házban. Gyerünk ki, háljunk ma a pajtában!

Beesteledett, és a két öreg kiment a pajtába. Azt mondja az ember:

– A holló-vőm rúdon hál. Másszunk föl, üljünk meg mi is egy rúdon!

Fölmásztak, reaguggoltak egy rúdra, s valahogy elszunnyadtak. Hanem aztán leestek róla mind a ketten, s úgy megütötték magukat, hogy behaltak.

A vejeik meg a lányaik eltemettek a két öreget, és úgy éltek azután is, mint annak előtte.

SOMVUKVA

Élt-volt hajdanában egy öregember meg a felesége. Tizenegy fiuk volt. Egyszer fogták a tarisznyájukat, megtömték, és elindultak Somvukvába. A cókókjukat csónakba rakták.

Azt mondja az apjuk a feleségének:

– Ha leány születik: ott a kemence mögött a guzsaly. Ha fiú születik: ott a mestergerendán az íj.

És útnak eredtek a ladikon, Somvukvába, vadászni. Eveztek egy napot, eveztek kettőt, hármát, talán egy hetet is. Megérkeztek, hozzáfogtak házat építeni. Nekiláttak a favágásnak. Naphosszat építették a házat: az egyik a fát döntötte ki, a másik elgörgette, kinek mi jutott. Fészert is ácsoltak a ház mellé.

No hát osztán, amikor nyugovóra tértek, azt mondja az apjuk:

– Amit először álmodtok az új házban, fiaim, az az álom be is teljesedik.

Elaludtak, s az egyik egyfelét álmodott, a másik másfelét. Hát a legkisebbik fiú meg azt álmodta, hogy ők kétfelé oszoltak, s az egyik részük elment halászni, a másik részük meg vadászni indult az erdőbe. Osztán akik halászni mentek a folyóra, a víziszörnyeteg megleste és fölfalta őket. A másik részük meg vadászni ment az erdőbe. Egyszer csak megrendült a föld, megáradt a víz, egy hatalmas nagy medve jött feljükk tüzet okádva. Mind a hatukat fölfalta a fenevad, egy se menekült meg.

Reggelre felébredtek, fölkeltek, s kérdi az apjuk:

– Amit az új házban először álmodtatok, fiaim, be is teljesedik!

Az egyik fiú egyet mond, a másik mást, de amolyan fájintosat semmit nem tudtak mesélni. A legkisebbik fiú meg elmondja: hát, azt mondja, kétfelé váltunk, s az egyik részünk lement a folyóra halászni, a másik meg be az erdőbe, vadászni. Hatan lementek a folyóra. A vízen tajtékos hullám háborgott. Kiemelkedett belőle a fene víziszörnyeteg, és mindnyájunkat fölfalt. A másik részünk meg az erdőbe ment vadászni. Osztán egyszer csak rengett a föld, zúgott a víz, csak nézünk, s hát egy hatalmas nagy medve jön. Mind a hatunkat megevett, nem maradt meg egy sem.

Az apjuk meg azt mondja:

– Rá se hederítsetek, fiaim, erre az álomra, üres beszéd az egész, locsogás.

No osztán megfröstököltek mind a tizenketten, az apa meg a fiai, és meghányták-vetették: tizenketten vagyunk, azt mondja, elegen leszünk halászni is, vadászni is. Kétfelé oszlunk, s egyik részünk lemegy a folyóra, a másik meg be az erdőbe.

Lementek halászni a folyóra. Hullámozott a víz, tajtékot vetett. Megjelent a habokon a fene víziszörnyeteg, lenyelte csónakostul mind a hatot.

A másik hat testvér az erdőbe ment. Rengett a föld, zúgott a víz, jött a hatalmas nagy medve. Fölfalta mind a hatukat. Egyet se hagyott meg.

Otthon meg az anyának fia született. Elkeresztelték Ivánnak. Iván nőtt percről percre, óráról órára. Egy óra múltán egyesztendős forma lett, kettő múltán kétesztendős, három múltán háromesztendős, négy múltán négyesztendős, öt múltán ötesztendős, hat múltán hatesztendős.

Hát jöttek hozzájuk öt-hatéves gyerekek, játszani, labdázni.

– Anyám, édesanyám – azt mondja –, kimegyek én is játszani.

– Csiba te – mondja az anyja –, hová mennél? Hisz még csak éppen hogy a világra jöttél!

– Anyám, ha engedsz, ha nem, már én kimegyek.

A gyerek kiment, és megállt a ház sarkában. A gyerekek hozzávágtak egy labdát, utána egy másikat: nézzed csak, az imént született, osztán már kijött!

Megorrolt a gyerek. Fogta a labdát, s odavágta hozzájuk. Az egyiknek az ujját érte, a másiknak a lábát. Megszeppent a gyerek, és visszaosont a házba. A többi gyerek meg rítt, s ment haza az apjához, anyjához. A szüleik meg odamentek az ablak alá, s elkezdték szidni:

– Az apa meg a fiai tizenketten voltak, s elmentek valamerre Somvukvába, te meg miféle mihasznának nevelkedel!

A gyerek meg kérdi az anyjától:

– Anyám, édesanyám, az apám meg a bátyáim tizenketten voltak?

– Nem fiam, nem volt senki sem.

Másnap összebeszélnek a sihederek, tizenöt évesek: csak jöjjön ki ma, viszünk egy kemény labdát!

Odajöttek a tizenöt esztendősek, kemény labdával. A gyerek megint észrevette, hogy játszanak.

- Anyám, édesanyám, én kimegyek!
- Csitt, kisfiam! Elég galibát csináltál tegnap!
- Ha engedsz, ha nem, anyám, én kimegyek.

Kiment a gyerek, odaállt a sarokba. Ottan gurigáztak a labdával.

Fogták a labdát, s a gyerekhez csapták. Az indulatba jött, megint a kezébe kapta a labdát, és hozzájuk vágta. Kinek az ujját találta, kinek a lábát. A gyerek megijedt, s bement vissza a házba. A szülék meg odajöttek, és kezdték megint szidni, szitkozni. Az apa meg a fiai tizenketten. voltak, elmentek valamerre, s odavesztek Somvukvában. Hogy te mért nem mégy el, s veszel oda! Miféle semmirekellőnek nevelkedel!

– Anyám, édesanyám, az apám meg a bátyáim tizenketten voltak?

– Nem, kisfiam – mondja az anyja. – Semmi se volt, ne higgyed el!

Harmadnap reggelre amolyan huszonöt éves legények jöttek: kőből faragunk labdát!

Megint játszanak, gurigáinak. Iván az ablakból nézte.

- Anyám, édesanyám, kimegyek!
- Maradj nyugton, fiacskám – mondja neki az anyja –, tegnap is bajt csináltál, ma már nem mégy ki!
- Anyám, ha kiengedsz, ha nem, én bizony kimegyek!

A gyerek kiment, megint odaállt a sarokra. Az egyik fogja a labdát, s odavágja hozzá, a gyerekhez a másik is fogja és odavágja. Mondják is: ma megtanítunk móresre, nem úgy, mint tegnap!

A gyereket elfogta a méreg, kezébe kapta a labdát, odahajította, s akinek a kezét érte, az ujjá törött tőle, kinek a lábát találta, a szára repedt bele.

Megijedt a gyerek s bement. A szülék meg odajöttek, újra csak zajt csaptak, kiabáltak, szidták: miféle zsvány lesz ebből! Az apja meg a fiai tizenketten voltak, elmentek Somvukvába, s odavesztek, hogy te meg nem tudtál oda menni, s ott pusztulni el!

– No de már anyám, édesanyám, volt-e nekem apám meg bátyáim, tizenketten? Mit kiabálnak ezek itt harmadízben? Mondjad el!

Eleredt a szava az anyjának:

– Voltak bizony, fiam, tizenketten voltak az apád meg a bátyáid, s odavesztek valamerre. Somvukvába mentek el.

– Anyám – azt mondja –, készítsél nékem elemózsiát!

Az anyja süttött neki kenyeret, a fiú meg kiment az erdőbe, csónaknak való fáért. Kidöntött az erdőben egy csónaknak való fát, hazavitte a vállán. Osztán megint kiment, hozott ülésnek való fát, hozzálátott csónakot készíteni. Meg kell keresni, azt mondja, hová lettek az apja meg a bátyjai tizenketten.

Elkészült a csónak, egy nap alatt megcsinálta. Úgy bizony, elkészítette a csónakot, és vízre bocsátotta. Belerakta a cókmojkját, vitt magával kutyát, vitt magával puskát. Elbúcsúzott az anyjától, és nekifeküdt az evezőnek.

Evezett egy nap, evezett kettőt, harmadnap is evezett, negyedik napot. Valahára odaért, ahol az apjáéknak a háza állt. Megroggyant ugyan egy keveset, de látszik, hogy ház. Hát ő meg hozzálátott, hogy újat építsen fel a helyébe. Nagy fundamentumot rakott: van ereje gerendát cipelni! Egy nap alatt meg is építette a házat. Aztán fészert ácsolt, igen nagyot. No osztán az új házban nyugovóra tért. Alszik, s álmot lát: elmegy az erdőbe, és bőven akad vad, lemegy a folyóra – csak úgy hemzseg a hal. Ezt álmodta. Egyszer osztán fölébredt. Főzött magának, befrüstökölt. Mára, azt mondja, elmegyek az erdőbe vadászni.

Kiment az erdőbe – bőviben került elébe a vad. Holnap, azt mondja, lemegyek a folyóra halászni.

Lement halászni, csónakkal, hát csak úgy hemzsegett a hal. Teli lett vele a csónak, annyit fogott, alig tudta hazacipelni.

Így ment ott a sora. Ha az erdőbe ment, bőven terült elébe vad, ha lement a folyóra, volt hal szakadásig.

Ott élt – hogy rövidre fogjam a beszédet – egy évig, kettőig, háromig, s a kamrája mindig telis-tele volt hallal meg vadhússal. Hanem egyszer valahogyan észrevette, hogy valaki hozzányúl az elemózsiájához, az csak fogy és fogy. Várjál csak, azt mondja, ma meglesem, ki jár ide a házamba – mérgeződött.

Úgy tett, mintha elment volna vadászni, de nem ment el, hanem az ablak mellől figyelt kifelé. Ki a csoda bántja, ami az enyém, azt mondja.

Nyílt az ajtó, s egy leány lépte át a küszöböt. Szőke a haja, leér a derekáig. Osztán hozzálátott, tüzet rakott a kemencében, sütött-főzött. Iván nagy csöndesen odalopakodott az ajtóhoz. Hirtelenjében előugrott, elkapta a lányt a hajánál fogva.

– No csak, hát hová tetted az apámat meg a bátyáimat, tizenkettejüket? Előhozod-e vagy sem?

– Hát én honnan adjam elő? Apám s anyám megették őket. Hanem hát gyerekeket szülni tudok tenéked. Háromszor tizenkét fiút, a talpuk a hold lészen, fejük búbja a nap.

Együtt kezdtek hát élni mint férj-feleség. Iván az erdőt járta, az asszony a házban serénykedett. Egy éve is elmúlt már, hogy együtt éltek. Az asszony meg teherbe esett, kigömbölyödött. Egyszer osztán elérkezett a szülés ideje.

– Mára – azt mondja – ne menjél az erdőbe, Iván, ma nehéz lesz énnékem.

Osztán fiat hozott a világra, a talpa – a hold, a feje búbja – a nap. Hármát szült még ilyen, mind a három egyazon forma.

Iván kijárogatott az erdőbe vadat fogni, le a folyóra halászni. A kamra teli volt, újat is épített.

No de hogy osztán rövidre fogjam a beszédet, végéhez ért a második esztendejük is. A második esztendőben az asszony megint lebetegedett. A vajúdas napján Iván nem ment ki az erdőbe. Megint fiút szült. Egyet, kettőt, hármát, négyet. Mindüknek hold a talpa, nap a feje búbja.

Megint kiment Iván az erdőbe. Megy az erdőben, s mindenféle jó vadra akad, lemegy a folyóra, alig tudja hazavinni a legislegjobb halakat. Teli vót az egész kamra hallal meg vadhússal.

A harmadik esztendőben megint csak elérkezett az asszonynak a szülés ideje. Aznap nem ment el Iván az erdőbe. Megint szült egy ugyanolyan gyereket: talpa a hold, feje búbja a nap, osztán szült egy másodikat, harmadikat, negyediket.

Nagyon szépen éldegéltek ők ottan. Az évek teltek-múltak, a fiúk felcseperedtek

Egyszer valamikor Ivánnak eszébe jutott az anyja.

– Hallod-e, asszony, elnézek haza. Az anyám tán már nincs is az élők sorában.

Az asszony meg azt mondja:

– Iván, ha elmégy haza, ne beszéljél róla, hogy mi itt hogy élünk. Ne dicsekedjél el, mert ha eldicsekedel, nem sokáig maradunk itten: elbújdosom egy szigetre a tenger közepiben. A fiainkat hattyúvá változtatom, magam egy kicsiny szarvassá változom.

Hazatért Iván: él az anyja. A szüle igen megörült, hogy eljött a fia. Osztán úgy lehet egy hétig otthon lakott, vagy kettőig. Rokonai is voltak ottan néki, unokafivérei. Az egyik házasodni készült, s meghívta őket, az anyját meg a fiát a lagzira. El is mentek a menyegzőre. Ottan persze kínálták őket sörrel, pálinkával. Mindnyájan jókedvre kerekedtek, hanem Iván nem rúgott be még. Neki, ilyen keménykötésű legénynek, egy vödör pálinka kell. Osztán még adtak néki pálinkát, s egy kicsit magos lett a kedve, megrészegedett tőle. Hát az ittas népek meg elkezdtek ottan dicsekedni: énnékem, azt mondja, milyen derék asszonyom van, énnékem meg milyen jó lovam. Iván nem tűrhette. Ugyan mit dicsekedtek ti? Hát ha én elkezdek dicsekedni, az lesz ám csak a dicsekedés. Ládd-e, azt mondja, én Somvukvában lakom. A kamráim énnékem teli vannak hallal meg vadhússal, van mindenből elég. Hát még az asszonyom milyen takaros! Nincs olyan több a földkerekségen! No meg a fiaim is milyenek: talpuk a hold, fejük búbja a nap!

Az asszony meghallotta ezt a dicsekedést, egy tojás héjába pödörintette a házuk táját, a fiúkat tizenkét hattyúvá változtatta, ő maga átváltozott szarvassá.

Ivánnak melege lett, s hát kiment, hogy kiszellőzködjék. Látja: tizenkét hattyú röpül el ottan, a földön meg egy szarvas mégyen.

– Hej, fiaim, fiaim, itt vagy az apátok, e!

Azok, a fiúk csak szállanak, csupán madárnyelven szólnak valamit.

Az apjuk osztán utánuk eredt hajadonfőtt. Azok meg, a tizenkét hattyú és a szarvas, elmentek egy szigetre a tenger közepiben. Ottan megtelepedtek. A szarvas előgurította a tojást: az egész somvukvai házuk tája ott termett. Elkezdtek ottan élni, igen jól.

Iván egy álló esztendőt ment gyalogszerrel. Valahára odaért, és látja: a szigeten, a tenger közepiben lakoznak a fiai. Feredőznek, s egy szarvas jár ottan. Kiabálni kezdett:

– Fiaim, vigyétek által az apátokat!

Azok meg csak feredőznek, mintha nem is hallanák. Az anyjuk szólt nekik:

– Hé, fiacskáim, fogjátok ezt a kendőt, s hozzátok által azt a kétlábú kutyát!

Hát azok meg vízre szálltak, és általvitték az apjukat az anyjuk elejbé!

– Hej, te kutya, te kutya, merre úztél te mibennünket? Minek dicsekedtél, hajtottál el minket otthonról!

– Hát mitévő legyek – azt mondja –, ittas fejjel eljár a szám!

Az asszony meg szidta keményen, de ütni azért nem ütötte.

Ottan éltek egy hétig tán, kettőig tán, meglehet, hogy háromig. Persze nem jó ott lakni: körös-körül víz, közepiben a sziget – milyen élet az?

– Gyerünk, visszamegyünk, haza – mondja az ember.

Előgurították a tojást, a héjába belepöndörítették az egész házuk táját. Az asszony átváltozott szarvassá, a férjét is szarvassá változtatta, a fiait meg hattyúvá. Osztán elindultak hazafelé! Nem Somvukvába mentek, hanem az ember falujába. Előgurították a tojást: ott termett az egész somvukvai tanyájuk, a sok hús meg hal. Az anya élt még odahaza, nem holt még meg. Ők átváltoztak emberré.

Egyszer osztán megholt az anyja. Eltemették, elhantolták. Ottan éltek, éldegéltek, még mostan is jól megy dolguk.

AJNYE

Élt-volt hajdanában egy ember meg a felesége. Volt nekik egy fiuk
Egyszer az apja megkérdezte a fiától:

– Milyen mesterséget akarsz kitanulni: csizmadiának, szabónak
vagy pedig lenasztalosnak mégy-e?

– Én – azt mondja a fiú – olyat szeretnék kitanulni, hogy
mindenhez értsek.

Hát elindult az öregember, vitte a fiát kitaníttatni, hogy
mindenfélét megtanuljon. Mentek, mentek, s egy patakhöz értek.
Átgázoltak rajta, hanem a kaptató nagyon meredek volt. Az öreg
megcsúszott rajta s elesett.

– Ajnye! – azt mondja az öregember.

Egyszeriben, akárha a földből nőtt volna ki, megáll az öreggel
szemben egy emberke.

– Minek híttad Ajnyét? – kérdi az emberke. – Lám, idejöttem
elejbéd. Mi módon találtál el énhozzám? Hová indultál?

– Én – azt mondja – viszem a fiamat taníttatni. Mindent meg akar
tanulni.

– Adjad ide énnekem a fiadat – mondja Ajnye –, én megtanítom
őt mindenre. Esztendő múltán eljöhetsz a gyerekért.

Odaadta az öregember a fiát kitanulni Ajnyéhez, ő maga pedig
hazaindult. Általgázolt visszafelé a patakon, s eszébe jutott:

„Odaadtam a gyereket tanulni Ajnyéhez, de bezzeg nem
kérdéstem meg, hol is lakik.”

Vissza akart fordulni az öregember, hogy megkérdezze, de sem
Ajnye, sem a gyerek nem voltak már ottan. Bánkódott, bánkódott az
öreg, s hazaért, de az asszonynak semmit se szólt, hogy merre
hagyta a fiút.

Letelt az esztendő. Az öregember nekikászmalódott, hogy
megnézze a fiát Ajnyénál. Útnak indulás előtt leült az asszonnal
megebédelni. Akkor egyszer csak nagy szárnycsattogatással
beszállt a nyitott ablakon egy galamb.

– Bolond ez a galamb e? – bámul el az öreg. – Egyenest beröpül
a házba!

Osztán fogja az öregember a rudat, s kezdi kizavarni a galambot a házból. Az meg háromszor körülrepülte a házat, a fejével lefelé a padolatra vágódott, s emberré változott. Ránéz az öregember, s megismerte a fiát.

– Letelt énnékem az esztendei tanulás – mondja a gyerek –, mostan eridj el Ajnyéhez, és kérjél vissza. Tizenkét gyerek tanul önála, azok is olyanformák, mint én. Ajnye minket mindünket egyformára csinál, s megmondja, hogy ismerjél fel engemet. Ha meg nem ismersz, nem látsz eztán, amíg élsz. Jól figyelj ide: ahogy az asztalnál ülünk, én a kanalat a nyelivel fölfelé fogom letenni. Mostan én titokban jöttem el Ajnyétól, hogy ezt mind elmondjam tenéked.

Osztán a gyerek megint galambbá változott s elröpült.

Útnak indult az öregember. Odaérkezett ahhoz a patakhoz, ahol tavaly összetalálkozott Ajnyével, leült, hogy megpihenjen, és annyit mondott hangosan: ajnye!

Ott termett Ajnye, szinte a föld alól, s megállt szemben az öreggel.

– Minek szólítottál engemet?

– Tudod te, minek! Jöttem, hogy elvigyem a fiamat. Letelt már az esztendei tanulás.

Mentek, mentek, s megérkeztek Ajnye házához. Bementek, s hát ott az asztal körül tizenkét gyerek ül, mind egyforma, s esznek.

– No – azt mondja Ajnye –, megismered-e, melyik a te gyereked? Ha meg nem ismered, eztán már soha meg nem látod.

– Várjál csak - mondja az öregember, s nézi: ahogy esznek, az egyik gyerek mindig a nyelével fölfelé rakja a kanalat az asztalra.

– Ez az! – mutat rá az öreg a gyerekekre.

– Megismerted – mondja Ajnye. – Hát itthagyd-e meg egy esztendőre a fiadat tanulni?

– Itthagynom – mondja az öregember, s elment haza.

Hát valahára letelt a második esztendő. Az öregember készülődött volt már, hogy elmenjen a fiúért. Egyszer csak a nyitott ablakon megint beröpül a házba egy galamb, háromszor körülrepül a szobában, leszáll a padolatra, s emberré változik. Az öregember megint ráismert a fiára.

– No – azt mondja –, apám, énnékem letelt már kétesztendei tanulás. Ajnye bennünket, tizenkettőnket libákká változtat. Én úgy

fogok csipegetni, hogy a szárnyamat leengedem, s a nyakamat kinyújtom. Ha meg nem ismersz engemet, nem látsz eztán, amíg élsz. Mostan én titokban jöttem el Ajnyétól, hogy ezt mind elmondjam teneked.

Osztán a gyerek megint galambbá változott s elröpült.

Elindult az öregember Ajnyéhez. Ment, ment, s odaérkezett ahhoz a patakhoz, ahol először találkozott össze Ajnyével.

Leült ottan az öreg, hogy pihenjen egyet, s annyit mondott: ajnye!

Ott termett Ajnye, szinte hogy a föld alól, s elébe állt az öregembernek.

– Minek szólítottál engemet?

– Tudod te, minek! Jöttem, hogy elvigyem a fiamat. Letelt már az esztendei tanulás.

Mentek, mentek, s megérkeztek Ajnye házához. Bementek, s hát ott a padlón tizenkét liba szemelget: mind a tizenketten teljesen egyformák.

– No – mondja –, ismerd meg a fiadat! Ha meg nem ismered, eztán míg élsz, meg nem látod!

– Ne siess úgy! – mondja az öregember –, rögvest jobban szemügyre veszem, s osztán megmondom néked.

Nézi az öreg, s látja: ahogy szemelgetnek, az egyik liba mindig kinyújtja a nyakát, az egyik szárnyát meg leereszti.

– Ez az! – mutatott rá az öreg a libára.

– Megismerted – mondja Ajnye. – Hát most itthagysz-e harmadik esztendőre a fiadat énnálam tanulni?

– Itthagyszom – mondja az öregember. Hazament, rábízta a fiát Ajnyéra a harmadik esztendőre.

Elmúlt még egy év. Megint beröpült az öreg ablakán a galamb, háromszor körülrepült a szobában, s emberré változott.

Megint megismerte az öreg a tulajdon fiát.

– No – azt mondja a fiát az apjának –, letelt a harmadik esztendei tanulásom. Mostan Ajnye bennünket, tizenkettőnket kácsákká változtat. Ha meg nem ismersz, eztán soha meg nem látsz engemet. Úgy fogom a szemet szedni, hogy az egyik szárnyamat a földre engedem le.

Osztán megint galambbá változott s elrepült.

Elindult az öregember Ajnyéhez. Odaért a patakhoz, ahol először találkozott Ajnyével, leült megpihenni, s annyit mondott: ajnye!

Egyszeriben, mintha a föld alól bújt volna elő, ott termett Ajnye, s az öregember elé állt.

– Minek szólítottál engemet? – azt mondja.

– Tudod te, minek! Eljöttem, hogy vigyem a fiamat. Letelt már a háromesztendei tanulás.

Elment Ajnyéhez, be a házába. Látja az öreg: tizenkét kácsa szemelget ottan.

– Ismerjed meg – mondja Ajnye – a tizenkét kácsa közül a fiadat. Ha meg nem ismered, eztán életedben meg nem látod.

– Ez az! – mutatott rá az öregember az egyik kácsára, amelyik úgy szedegette volt a szemet, hogy az egyik szárnyát leengedte a földre.

– Ráismertél – mondja Ajnye –, fogjad, s vigyed haza, de hazafelé menet ki ne engessed a kezedből. Ha elengeded, elveszted a fiadat mindörökre. Akkor az enyimé léssen.

A hónalja alá kapta az öreg a kacsát, s elindult haza. Megint odaért ahhoz a patakhoz, ahol először találkozott Ajnyével. Ahogy a marton kapaszkodott fölfelé, megbotlott, s elesett, és elengedte a hónalja alól a kacsát. Az elszabadult, és fölröppent volna, de legottan valahonnét lecsapott rá egy ölyü, megragadta, s elröpült vele. Eszibe jutottak Ajnye szavai, s mostan megértette az egészet: Ajnye ragadta el a gyereket. Visszafordult az öregember a patakhoz, váltig szölongatta Ajnyét, de az az orrát se dugta oda. Bánatra adta az öreg a fejét, s búsan hazabandukolt. Most már nincs mihez kezdjen – egész életére elvesztette a gyereket. Így telt-múlt egy vagy két esztendő, az is lehet, hogy több is.

Egyszer az öregember elment a vásárba, s lát ott három igen szép lovat. Megállt, s elkezdett bennük gyönyörködni. Amikor a gazdájuk arrébb ment, egyszer csak az egyik ló odaszólt emberi hangon az öregnek:

– Vegyed le rólam, apám, az istrángot, szabadíts ki a gyeploból!

Az öregember legott leszedte a lóról az istrángot. A ló, ahogy elszabadult, uccu, vágtaiba kapott. Ahogy a gazda meglátta, hogy az, egyik lova kikötődött s elvágatott, nem sokat gondolkodott, bukfencet vetett, farkassá változott, s utánairamodott a vágtazó

lónak. Az öregember nyomban megértett mindent, hogy a fogat gazdája Ajnye volt, az elfutott ló meg a tulajdon fia, hanem a fiának segíteni nem tudott semmivel sem.

Ajnye rohant, rohant a lova után, s kezdett a nyomába érni.

Akkor a ló bukfencet vetett, szarka lett belőle, s fölszállt egy fa tetejibe. Ajnye ölyüvé változott, és lecsapott a szarkára. Az meg vakondokká lett, s bebújt egy likba a földön. Ajnye csakúgy vakondokká változott, és nosza utána!

Az első vakondok addig ásott, amíg a vízparthoz ért, a folyóhoz, és sügérré változott. Ajnye legottan csuka lett, s úzóbe vette a sügért. A csuka a nyomába ért, szegény sügér nem tudta, hová legyen. A parton éppen ruhát öblögetett volt a cár cselédlánya. A sügér egyenest feléje iramodott, a kimosott ruhák közé ugrott, s aranygyűrű lett belőle. A csuka is a part felé vetette magát, de a cár cselédlánya elriasztotta. Megpillantotta a leány a mosott ruha között az aranygyűrűt, nagyon megtetszett neki. Fölhúzta s viselte az ujján. Mikor este lefeküdni készült, levette a gyűrűt. Hát abból ott a szeme láttára egy csapásra egy igen deli legény lett, s elmondotta magáról, kicsoda.

– Holnap – azt mondja – Ajnye holtbiztos eljön ide, s kérni fogja a gyűrűt. Ha nem akarod odaadni, elveteti tőled a cár parancsára. Ha szánsz engemet, amikor a gyűrűt odaadod, ejtsed le a padlóra. Akkor én egy marék borsóvá leszek. Mikor Ajnye kezdi összeszedni a szétgurult borsót, dugjál el egy szemet, osztán dobjad föl.

Minden szakasztott úgy is lett, ahogyan várható volt. Másnap reggel eljött Ajnye a cár cselédlányához, kérni kezdte az elveszett gyűrűjét, sok pénzt ígért érte a leánynak, de az semennyiért oda nem adta. Akkor elment Ajnye a cárhoz, panaszt tett a leányra, egész halom pénzt ígért a cárnak a gyűrűért. A cár előhívatta a cselédlányt, s megparancsolta, hogy adja által a gyűrűt Ajnyénak. Ezután a leány persze már meg se mukkanhatott. Lehúzta az ujjáról a gyűrűt, de ahelyett hogy Ajnye kezibe adta volna, leejtette a padlóra, s a gyűrű helyében egy marék borsó gurult szét a padlón. Ajnye kakassá változott, és sebtiben kezdte fölcsipegetni a borsószemeket. Hanem akkor a cselédlány a lábával reálépett az egyik borsószemre, s elrejtette Ajnye elől. Osztán a kezibe vette és földobta. A borsószemből legottan ölyü lett. Rácsapott a kakasra, és

azon nyomban széjjeltépte. Azután az ölyü bukfencet vetett a padlón, daliás ifjú lett belőle, s azt mondja:

– Köszönöm tenéked, hogy megszabadítottál a varázsló Ajnyétól. Mostan véget ért énrajtam az ő varázshatalma, és őnékie magának is fuccs lett. Hozzám jössz-e feleségül?

– Hogyne mennék feleségül ilyen daliához! – mondja a cselédlánya.

Osztán megtartották a lagzit, és nagyon jól ment a soruk, s még tán most is élnek.

A PÓRUL JÁRT VÍZISZELLEM

Élt-volt egy cár meg a felesége. Nem volt nekik se fiuk, se lányuk. Egyszer a cár elment a háborúba. Ment, mendegélt, s egyszer csak megszomjazott. Meglátott egy patakot, s inni akart belőle, de a vize nagyon zavaros volt, s nem ivott. Ment tovább, és meglátott egy kutat. Aranyos ivócsanak függött rajta. A cár nyúlt utána, nyúlt utána, de csak nem tudta a kezibe fogni. Osztán azt mondotta:

– Hát ha nem tudlak megfogni, iszom én anélkül is! – s inni kezdett.

Hanem a kútban ott volt a víziszellem, és megragadta a szakállánál fogva. Mondta is a cár:

– Erisszél el! Engessél el! Akármit kérsz, megadom!

– Ami a legjobban kell tenéked, azt hogyha ideadod, elengedlek.

Gondolkodik a cár:

„Ugyan mi kell nékem a legjobban?”

Aztán azt mondja:

Megadom!

Hazament a cár, hanem otthon meg fia született volt.

Keserves sírásra fakadt a cár.

A fiú föl is cseperedett már, az apja meg csak egyre bánkódik. Egyszer a fia meg is kérdezte őtőle:

– Ugyan már, édesapám, mit bánkódol te örökké?

– Hej, fiacskám, hiszen én tégedet elígértelek a víziszellemnek!

– Ugyan már mitévők legyünk? Ha elígértél, elmegyek.

Egyszer kiment a cár fia sétálni a kénbe. Sétálgatott ott egy darabig, osztán meglátott egy ajtót, benyitott rajta, és ment, és megint egy ajtóhoz jutott. Emígy haladt által tizenkét ajtón. Akkor egy fához ért, s a fa alatt ott volt a víziszellem.

– Megjöttél! – mondotta a víziszellem. – Egyszer téged az apád elígért énnékem. Gyere, menjünk!

Fogta a víziszellem a fiút, és elindultak. Otthon azt mondja a fiúnak:

– Menjen jól a sorod, megajándékozlak!

Nem sokára hozott a fiúnak három galambot.

– Vegyed el, amelyiket akard! – azt mondja.

A cár fia kiválasztott egyet közülük, s azt mondja:

– Ez kell nékem!

– Ezt nem adom – mondja a víziszellem. – Ez magamnak is kell.

Másnap három tojást hozott a víziszellem. A cár fia elvette a legszebbiket, de a víziszellem azt mondotta:

– Ezt nem adom, ez magamnak is kell.

Következő nap három virágszálat hozott a víziszellem. A cár fia elvette a legszebbik virágszálat. Azt mondja a víziszellem:

– Ez még énnékem is kellett volna. No de vegyed hát el!

A cár fia elvette a virágszálat, és az ablakba rakta.

Egyszer egy igen meleg napon a fiú egy kendővel letakarta a virágot, hogy el ne fonnyadjon. Hát a virágszál egy szépséges leányszóvá változott. Azt mondja a leány:

– Ó, ó, ó, hát te is meg honnan kerültél ide? Nagyon keserves bizony itt az élet! Jöszte, meneküljünk el valamerre!

Egyszer, amikor a víziszellem éppen aludt, rázárták az ajtót, egy tányérra háromszor reáköptek, osztán megszöktek.

Valahára a víziszellem fölébredt, és zörget az ajtón, de az bé vagyon zárva.

– Nyissátok ki! Nyissátok ki! Minek zártátok bé?

– Mindjárt, mindjárt! Most nem tudom, a cipellőmet húzom éppen föl! – felelt őhelyettük a nyáluk.

Kiabált a víziszellem másodszor is, harmadszor is:

– Nyissátok ki! Nyissátok ki! Minek zártátok bé?

Osztán belerúgott az ajtóba, s az kitárult.

Észrevette a víziszellem, hogy azok megszöktek, s utánuk eredt. A cár fia meg a leány szaladtak, szaladtak, de az erejük kezdett megfogyatkozni. Bukfencet vetettek a fűben, és árpaszemmé változtak át. Hanem a víziszellem is buckázott egyet, tyúkká változott át, s kezdett csipegetni, a fű között, hogy megtalálja az árpaszemet s bekapja. A két árpaszem megpördült, és megint emberré változtak. A tyúkot levágták, ők pedig megesküdtek, és még most is élnek, s jól megy dolguk.

A VÍZISZELLEM FIA MEG A LEGÉNY

Élt-volt egyszer egy szegény ember. Egy szem fia volt néki. Az apja elküldte a fiút, hogy szegődjék el valahová. Lement a fiú a folyópartra, s elkezdett faháncsot tépdesni. Kijött őhozzája a víziszellem fia, és azt mondja:

- Ugyan mit csinálsz?

– Faháncsot tépek.

– Minek téped ezt a háncsot? – kérdi a víziszellem fia.

Azt mondja a legény:

– Ezt? Hogy kiszárítsam a vizet!

Elment a víziszellem fia az öregapjához, s azt mondja néki:

– Öregapám! Öregapám! Ki akarják szárítani a vizet!

Azt mondja az öregapja:

– Eridjél, mondd meg, hogy annyi pénzt adunk, amennyi csak kell, de ne szárítsák ki a vizet!

A víziszellem fia el is mondotta ezt. A legény csak annyit felelt:

– Jól vagyok!

Osztán a víziszellem fia elkérte a legénytől a süvegét. Az meg, ahogy tartotta a süveget, csinált rajta egy lyukat, és suttyomban odarakott alája egy zsákot. Osztán szólt a víziszellem fiának, hogy töltsé. Amaz meg töltötte a süvegbe a pénzt, színültig teli lett vele a süveg is, a zsák is.

Osztán elindultak a folyópart mentén. Mennek, mendegélnek, s egy gabonaszárító csúrhöz érnek. A víziszellem fia azt kérdezi a legénytől:

– Ez meg micsoda?

A legény azt feleli:

– Ez az én öregapám régi süvege.

Azt kérdi a víziszellem fia:

- Fejembe nyomhatom én ezt?

– Mért ne? – mondotta a legény.

A víziszellem fia a fejire rakta.

Megint mentek, mendegéltek, s egy malomkövet találtak. Azt kérdezi a víziszellem fia:

– Ez meg micsoda?

– Ez – azt mondja a legény –, az egy dísz az öregapámék nyakra való füzéréből.

– Nyakamra köthetem én ezt?

– Mért ne?

A víziszellem fia felkötözte a nyakára.

Mentek, mendegéltek, s egy boronára akadtak. Megkérdezte a víziszellem fia:

– Ez meg micsoda?

– Ez – azt mondja a legény –, az öregapáméknak a nyakra való keresztje.

A víziszellem fia a nyakára akasztotta a boronát.

Osztán mentek, mendegéltek, s egy folyóhoz érkeztek. Azt mondja a víziszellem fia:

– Hogyan megyek én által ezen?

Volt a folyón által egy híd. Azt mondja a legény:

– Menjél a hídon által!

A víziszellem fia nekiindult, hanem az egyik deszka beszakadt alatta, ő meg beleesett a vízbe és elmerült. A borona fönntartotta volna, de a gabonaszárító csűr meg a malomkő lehúzta.

A legény elment haza. Az apja meg az anyja éppen aludtak. A fiuk benyitott a házba., s a pénzt kiöntötte a padolat közepire.

Most is élnek, s jól megy soruk.

A JOMA ÉS A KÉT LEÁNY

Élt-volt egy ember meg a felesége. Egy szem lányuk volt nékik. Egyszer az asszony meghalt, s az ember másodszor is megházasodott.

Az új asszonynak volt egy ugyanolyan-forma lánya. A mostoha a saját lányát szerette, hanem a mostohalányát mindenképpen bántotta, zaklatta.

Egyszer elküldte az asszony a mostohalányát a folyóra, hogy öblítsen ki egy matring fonalat. A lány elkezdte öblíteni a matring fonalat, az meg beleesett a vízbe, s lesüllyedt a fenekire. Bánkódott, bánkódott a leány – nem tudta, mitévő legyen. Végül is hazament, s mindent elmondott a mostohaanyjának, ahogy volt.

– Tégy, amit akarsz – mondta a mostohája –, de a matring fonalat előkerítsed!

Lement a lány megint a folyóra, beleugrott a vízbe, s hát egyszer csak egy szép rétre ért. Ment, ment, s egy ménessel találkozott. Odament a lovakhoz, megpaskolta s megfésülte őket. Hát a lovak azt mondják neki:-

– Mégy s elérkezel a Jomához. Az először rád parancsol, hogy fűtsd be a fürdőházat, és mosdassad meg a gyerekeit, osztán meg előhoz neked egy veres meg egy kék ládikót. Te a veres ládikót válasszad!

Ment, ment, s egy gulyával találkozott. Megpaskolta, megveregette a teheneket, azok meg azt mondják neki:

– Amikor a Joma előhossa neked a veres meg a kék ládikót, te a veresét válasszad!

Egyszer osztán odaért a Joma házához. Benyitott a leányka, s a Joma azt mondja néki:

– Úgy látom, új cselédlány érkezett énhozzám. Eridjél rögvest, fűtsd be a fürdőházat! Láss hozzá fát hasogatni úgy, hogy egy hang se hallatsszák, fogj hozzá befűteni a kemencét úgy, hogy se tűz, se füst ne lássák!

Befűtött a leány a fürdőházba, szakasztott úgy, ahogy meghagyták neki, a Joma meg kihozott egy rostát teli békával,

mindenféle fajta féreggel, s azt mondja:

– Mossad meg, fürdessed meg a fiaimat!

A leány megmosta, megfürdette a Joma összes gyerekeit, és kijött a fürdőházból. A Joma pedig megkérdi a fiaitól:

– No, hogy mosott meg, fürdetett meg benneteket az én új cselédem?

– Igen jól fürdetett-mosott meg.

Akkor a Joma előhozta a veres meg a kék ládikót, s hát azt mondja a lánynak:

– Vegyed el az egyiket, s eridj haza, osztán a zöld réten ott nyissad ki, akkor meglátod a matring fonalat.

Elvette a leány a Jomától a veres ládikót, s elindult haza. Valamikorra hazafelé jutott, kikelt a vízből, s a zöld réten kinyitotta a ládikót.

A ládikóból egy csudaszép ház került elő. Benyitott a házba, hát ott az elveszett matring fonala és egész halom más mindenféle.

Amikor a leány mindezt elmondta az apjának meg a mostohájának, a mostoha csak úgy tüzelt az irigységtől. Másnap elküldte a folyóra az édes lányát, hogy öblítsen ki egy matring fonalat. Az odaért a folyóhoz, akarattal bedobta a matringot a víz fenekire, és szaladt az anyjához panaszkodni.

– Kedves lányom – mondja az –, ugorj te is a matring fonalad után!

Beugrott a leány a matring után, és a szép rétre érkezett. Ment, ment, s találkozott a ménessel. Ütötte-verte a lovakat, mindenféle csúf szóval gyalázta őket. A lovak meg azt mondják neki:

– Eljutsz a Jomához. Az előhoz néked egy veres meg egy kék ládikót, te pedig a kék ládikót válasszad!

Ment, ment, s találkozott a gulyával. Ütötte-verte a teheneket, mindenféle csúf szóval szidta őket. Azt mondják neki a tehenek:

– Eljutsz a Jomához, elővesz néked egy veres meg egy kék ládikót, te pedig a kék ládikót vedd el!

Legvégül odaért a Joma házához. Benyitott a leány, s a Joma azt mondja neki:

– Úgy látom, új cseléd lány érkezett énhozzám.

Megparancsolta neki, hogy hasítson fát a fürdőházba úgy, hogy zajt ne csapjon, fűtse be a fürdőt úgy, hogy se tűz, se füst ne legyen.

Az meg nekilátott fát vágni – zengett-csattogott a környék, begyújtott a fürdőbe – teli lett minden tűzzel meg füsttel. Kihozott a Joma egy rostát színültig békával és mindenféle fajta féreggel, s azt mondja a lánynak:

– Mossad meg, fürdessed meg a fiaimat, de finoman ám!

A leány meg odaverte-vagdosta, szidta-gyalázta a Joma fiait.

– No, hogyan mosdatott, fürdetett benneteket az én új cselédlányom? – kérdi a Joma a gyerekeitől.

– Jaj, hogy vert! Jaj, hogy káromolt! – panaszkodtak a Jomának a gyerekei.

Akkor a Joma elővett két ládikót, s azt mondja a lánynak:

– Válasszad ki a két ládika közül az egyiket, osztán eridj haza!

A leány fogta a kék ládikót, és elindult haza. Amikor a házuk felé jutott, feljött a vízből, s ment az anyjához. Hát az anya meg a lánya kinyitották a ládikó tetejét, abból meg tűz csapott ki: hamuvá égette az anyát meg a lányát.

A JOMA MEG A FIÚ

Élt-volt egy parasztember meg a felesége. Három lányok volt meg egy fiúk. Egyszer elfogyott a tűzre való fájuk, s két leány meg a fiú elmentek fát vágni.

Kiértek az erdőbe, s a fiú mutatott a hűgainak néhány törzset, osztán maga is fa után nézett. Ahogy beljebb került az erdőbe, egy kis házikóhoz ért. A Joma be is vitte oda a fiút. A két leány elvesztette a bátyját. Keresték, kiabáltak utána, de egy hang se jött válaszul sehonnan sem.

A két leány hazament, s elmondták az apjuknak:

– A bátyánk elment fát keresni, elveszett, és sehonnan nem adott egy hangot se válaszul.

Azt mondotta az apjuk:

– Ha meg nem lelitek s haza nem hozzátok a bátyátokat, fejeteket veszem! Tőkére rakom, s úgy vágom le!

Hát akkor a legnagyobbik leányt küldötték el az erdőbe, hogy keresse meg. Elment a leány, s egy halom süteményre bukkant. Megszólította a halom süteményt:

– Sütemény, sütemény, nem láttad-é a bátyámat?

Azt feleli a sütemény:

– Harapjál belőlem egy falatot, akkor megmondom!

– Nem haraphatok, énnékem a bátyámat kell megkeressem!

Megyen tovább, megyen, s egy cipóval találkozik szembe.

Megszólítja:

– Cipó, cipó, nem láttad-é a bátyámat?

Azt feleli a cipó:

– Harapjál belőlem egy falatot, akkor megmondom!

– Nem haraphatok, énnékem a bátyámat kell megkeressem!

Megyen tovább, megyen, s egy rozskepével találkozik szembe.

– Rozskepe, rozskepe, nem láttad-é a bátyámat?

Azt feleli a rozskepe:

– Ha béraksz engemet a gabonaszárító csűrbe, megmondom!

– Nincsen reá időm, a bátyámat kell megkeressem!

Megyen tovább, megyen, s egy gabonaszárító csúrral találkozik szembe. Így szólítja meg a leány:

- Te gabonaszárító csúr, nem láttad-é a bátyámat?
- Ha kisöpöröd énbőlőlem a szemetet, megmondom!

Azt feleli a leány:

- Nincsen reá időm, a bátyámat kell megkeressem!

Megyen tovább, megyen, s egy kicsiny házikóhoz érkeznek. Ottan körül néz, s látja ám, hogy ott ül a bátyja az ablakban. Bement hozzája. A Joma éppen kiment, hogy megfejje a tehenet. Fogta a leány a bátyját, s ketten elszöktek.

Osztán a Joma jön be a fejből. Tejet akar adni a fiúnak. Keresi, az meg nincs sehol. A Joma előhozta a rostát kocsinak, befogta elejé lónak a mozsarat, ustornak a sulykolófát vitte, nyomukba eredt, és utolérte őket, osztán a fiút visszavitte.

Hazamegyen a leány, s mondja az apjának:

- Elhoztam a bátyámat, de a Joma visszavitte.

Akkor az apjuk elküldötte a második leányát.

Az is találkozik a halom süteménnyel meg a cipóval. Azok hittak, hogy harapjon belőlük egy falatnyit, de a leány nem hallgatott reájuk. Megyen tovább, megyen, s szembetalálkozik a rozsképevel meg a gabonaszárító csúrral. A rozsképe mondja, hogy rakja bé a gabonaszárítóba, de a lány nem rakta. Osztán a gabonaszárító mondja néki, hogy söpörje ki belőle a szemetet, de a lány nem söpörte ki. Megyen tovább, megyen, bémegyen a kicsiny házikóba, s elszökteti a bátyját. A Joma megint előhozta a rostát kocsinak, befogta elejé a mozsarat lónak, ustornak vitte a sulykolófát. Megint utolérte őket, és elragadta a fiút, vissza.

Megérkezett a leány haza s elmondja:

- Elhoztam a bátyámat, de a Joma visszavitte.

Osztán elküldötték a harmadik leányt. Ahogy elment, először becsukta az ajtót, hanem aztán gondolt magában valamit, megint kinyitotta, s tárva hagyta.

Megyen a leány, megyen, s találkozik a halom süteménnyel. Harapott belőle. Megyen tovább, megyen, odaérkezik a rozsképehez. Azt bérakta a gabonaszárítóba. Megyen tovább, megyen, s a gabonaszárító csúrhöz jut. Azt kitakarítja. Megyen tovább, megyen, a kicsiny házikóba bémegyen, s elszökteti a

bátyját. Mennek kettesben, s a leány megkéri a gabonaszárító csúrt, hogy rejtse el őket. A gabonaszárító el is bújtatta. A Joma előhozta a rostát kocsinak, befogta a mozsarat lónak, ustornak a súlykolófát vitte, s utánuk eredt, de nem akadt a nyomukra.

Megkérdezte a gabonaszárító csúrtól:

– Nem erre ment-é el a fiú meg a húga?

– Nem – felelte a gabonaszárító csúr.

A Joma visszafordult haza, kereste, kereste, de csak nem lelte sehol.

A két testvér meg továbbmegyen. Mindenütt elrejtőztek: a rozskepébe is, a cipóba is meg a halom süteménybe. A Joma nem látta meg őket. Osztán hazaérkeztek, s a kitárt ajtó mögé bújtak el. A Joma már majdhogynem utolérte őket. A kitárt ajtó mögött a két testvér elkezdett kuncogni:

– Jól vagyon, csak nem ért utol minket!

A Joma sírva ment haza mérgében. A két testvér pedig bement, és még ma is élnek, s jól megyen soruk.

AZ ARANYCSINÁLÓ LEÁNY

Élt-volt hajdanában egy cár. Kedve kerekedett megházasodni. Elment a városba, hogy sétáljon egyet. Ahogy megyen ott, látja, hogy három asszony vizet hoz a folyóról. Látja azt is, hogy az egyik utcasarkon megállnak és tereferélnek. Azt mondja az egyik:

– Az én lányom igen derék!

Azt mondja rá a másik:

– Meglehet, hogy a te lányod deréknek derék. Hanem az én lányom – az csak a derék! Aranyat csinál a szalmából! Selymet meg aranyfonalat csinál belőle!

Hallja ám a cár, amit az asszony beszél, s odamegyen őhozzája.

– Te – azt mondja – hová valósi vagy?

– Én – feleli az asszony – ebbe s ebbe a faluba való. Az ablakom meg olyan, hogy nyolc arasz magos! Nincsen olyan ablakja senkinek se másnak!

Hazament a cár, hazaérkezett. Jókora csűrjei voltak néki, s a katonáinak kiadta parancsba, hogy hordják teli a csűröket szalmával. A katonák teli is hordottak három csűrűt, szalmával. Akkor a cár két vitézt elküldött abba a faluba.

– Van ottan egy ablak – azt mondja –, nyolc arasz magos. Abba a házba eridjetek be, s hozzátok el onnan a leányt!

A katonák elmentek, s hozták a cárnak a leányt. Nézi a cár: hát bizony igen szép az a leány. Megtetszett néki.

A cár adott a leánynak enni, inni, osztán bezárta a csűrbe. Azt mondja néki:

– Az anyád dicsekedett tevéled; azt mondotta, hogy aranyat csinálsz a szalmából! No, ezt a három csűrre való szalmát változtassad arannyá! Az egyik feliből – azt mondja – selymet csináljál és aranyfonalat! A másik feliből meg aranypénzt. Ha meg tudod csinálni, feleségül veszek tégedet.

Azzal bezárták a leányt a csűrbe, a cár pedig visszament a palotába.

„Ha aranyat tud csinálni a szalmából – gondolja magában –, én ugyancsak meggazdagodom!”

Sírva fakadt a lány a csűrben igen keservesen.

– Hát csak ennyi esze volt az anyáméknak! – mondja. – Kimennek az emberek közé, s elkezdenek dicsekedni! Én meg a fejemmel fizetek érte! – zokog a leány. – Pedig mindig adtam a szegényeknek egy-egy darab kenyeret!

Akkor arra jött egy ősz öregember, s azt mondja:

– A te sírásod elhallatszott az égig. Engemet az Isten küldött tehozzád: a te angyalod vagyok. Én – azt mondja – a fele szalmából aranyat csinállok tenéked. A másik feléből – azt mondja – nem tudok.

És a szalma feliből aranyat csinált a szent ember, osztán elment

Másnap eljött a cár megnézni, mi történt. Látja ám, hogy az egyik feliből arany lett a szalmának.

– Ezt a leányt el kell vegyem! Ládd-e – azt mondja –, aranyat tud csinálni a szalmából! Mennyit fog csinálni életem végéig!

Osztán azt mondja a leánynak:

– A másik feliből csináljál selymét meg aranyfonalat!

Esmég bezárták a leányt a csűrbe. Keservesen sírva fakadt megint.

– Egyszer, mikor az erdei szellem két fa közé szorult bé, kiszabadítottam onnét. Ha eljönne, az biztosan segítene.

Hát egy igen nagy darab ember érkezett a leányhoz. Az volt az erdei szellem. Azt mondja:

– Vagyon tenéked egy fiad, akit nagyon szeretek. Ha azt ideadod énnekem, amikor hozzámégy a cárhoz, én – azt mondja – selyemmé meg aranyfonallá változtatom a szalmát!

Azt feleli a leány:

– Odaadom a gyereket.

Hát az erdei szellem egy szempillantás alatt megcsinálta. Lett ott minden: selyem meg arany.

Eljött a cár esmég, hogy megnézze, mit csinált a leány. Kézen fogta a leányt, s vitte a menyegzőre. Osztán összehítták az egész rokonságot, atyafiságot, apját, anyját lagzira, lakomára.

Eljött a cárhoz az összes atyafiság. Kínálták is őket pálinkával. Az asszonynak az anyja meg, amint a pálinkát itta, nagyon félrehúzta a szája szélit. Kérdi is a cár a feleségi tői:

– Mit fintorog úgy az anyád?

Azt mondja az asszony:

– Segített énnékem selymet csinálni, s a nyelve hegyiről lejött a bőr, mivelhogy a szalma kemény volt. A pálinka mostan csípi a nyelvit.

Három álló hétig ettek-ittak, osztán elmentek haza.

A cár meg a felesége igen szépen megvoltak egymással. Eltelt egy esztendő, eltelt kettő, három. A cárnak igen nagyon a szívéhez nőtt az asszony.

– Ugyan már hogy is parancsolhatnék rá, hogy aranyat csináljon szalmából, aranyfonalat meg selymet? Szegénynek az egész bőr lejön a nyelve hegyiről! Osztán meg sem is tudnám csókolni – azt mondja –, a szája szélit összeböködi a szalma!

Egy este az asszony kimegyen, s hát a csűr végiben ott áll az erdei szellem.

– No – azt mondja –, betölt az idő. Nosza adjad ide a fiadat, amelyiket odahaza szültél, apádéknál.

Látszott az asszonyon, hogy igen bánkódik. Azt mondotta hát az erdei szellem:

– Ha ki tudod találni az én nevemet – azt mondja –, akkor nem viszem el a fiadat. Szóval gyere ki a rétre, egy ilyen s ilyen helyre. Ha ottan megmondod – azt mondja –, mi az én nevem, többé semmit sem kérek tetőled.

Bement az asszony a házba, s igen szomorú volt. Meg is kérdezte a cár:

– Mit bánkódsz? Tán azért búulsz, mert hogy nincsen gyerekek?

Azt mondja az asszony:

– Van emlékem már egy gyerekem, négyesztendős már.

Azt kérdi a cár:

– Hát osztán mikor hoztad össze azt a gyereket?

– Én – azt mondja az asszony – lánykoromban. Tudod-e, az aranyat az erdei szellem csinálta, az aranyfonalat meg a selymet, s a fiam fejében. Osztán tegnap eljött az erdei szellem a gyerekért. Háromnapi haladékot adott. Azt mondotta, hogy ha ki tudom találni a nevét, akkor nem viszi el a fiút éntőlem.

Azt mondja a cár:

– Nem adjuk mi oda azt a gyereket, hanem összehívjuk az összes népet az ország minden sarkából. Háthogyha valaki

megmondja minékünk a nevét.

Összehítták hát a népet az egész országból, de mindenki csak azt mondotta:

– Nem tudja itten senki sem, mi légyen a neve.

Elmentek mind az emberek. A cár meg az asszony igencsak bánkódtak.

– Oda kell hát adni a gyereket az erdei szellemnek.

A cár kinézett az ablakon. Hát látja, hogy a réten, amúgy egy mérföldnyire, egy parasztember tehenet legeltet.

– Hát ez vajon nem tudja a nevét?

Elküldték a legeltető emberért, meg is érkezett. Mondja neki a cár:

– Ha megmondod, mi a neve az erdei szellemnek, nagy pénz üti a markodat!

Azt feleli az ember:

– Láttam is arrafelé az erdei szellemet. Arra járt, egyre csak nótázott, s azt mondogatta: senki se találja ki, mi légyen az én nevem! Hát pedig az ő neve az, hogy Elhagytam, Föl Se Veszem Többé!

A cár meg a cárné adtak a tehenlegeltető embernek pénzt, háromezer rubelt. Osztán az asszony elment az erdei szellemhez.

– Mi van? – mondotta az. – Tudod-e hát az én nevemet?

– Tudom – felelte az asszony.

– Ki vele! – mondja az erdei szellem.

– Az a te neved, hogy Elhagytam, Föl Se Veszem Többé!

Felüvöltött az erdei szellem:

– No te ugyan jól ráhibáztál! – azt mondja. – Ha ki nem találod, várhattad volna, hogy együtt éljél a gyerekekkel!

A tehenlegeltető ember igen jól elrendezte a dolgát. Vásárolt a pénzen húsz tehenet, s egy pásztort is fogadott melléjük. Ő maga pedig len boltot nyitott, s abban adott-vett. Igen jól kezdett menni a sora.

A cár meg az asszonnal elment az ipához-napához. Látja a cár, hogy igen jóképű ám az a gyerek. Ott vendégeskedtek az ipáéknái két hétig, osztán a fiút magukkal vitték, s elmentek haza. A cár kitaníttatta a gyereket, s igen szépen ment az életük sora. Tán még ma is élnek.

A VÍZISZELLEM

Egyszer két ember a tóra ment halászni. Annak a tónak a szelleme nem kedvelte a káromkodást. Ha valaki káromkodik, annak nem ad halat. Hogy halat adjon, vajás kenyeret vetnek be néki ajándékkul a vízbe.

Osztán bevetették a hálót, kezdik húzni kifelé, s az egyik elkáromkodta magát. A víziszellem rögvest meg is ragadta a hálójukat, s nem engedi! A két ember csak húzta, húzta, egészen belefáradtak. Osztán az egyik azt mondotta:

– Csináljunk csak a lábom alá egy gödröt, úgy majd kihúzzuk a jégre!

Ahogy kimondotta ezeket a szavakat, a víziszellem nyomban el is engedte a hálót. Csak két arasznyit tartott meg belőle.

AZ ERDEI SZELLEM

Egyszer egy ember az erdőben hált, a vadászkunyhóban. Benyitott őhozá ja egy idegen, s azt mondotta néki:

– Engedjél be engemet, hadd aludjam meg itten!

Az ember azt felelte:

– Aludjál!

Amaz ott aludt, reggel fölkel, megköszönte a szállást, és útnak indult. Másnap kora reggel az az ember, amelyik emezt beengedte, annyi vadszárnyasra bukkant, hogy azt se tudta, merre lőjön. Az éjszakai vendég az erdei szellem volt. Az küldötte elébe a zsákmányt, az éjjeli szállásért.

AZ ERDEI SZELLEM KUTYÁJA

Egyszer egy ember az erdőben hált a tábortűz mellett. Odament hozzája egy kutya. Az ember keresztet vetett reá, s adott néki egy darab kenyeret. Osztán odament hozzája az erdei szellem, és azt mondotta:

– Minek adtad a kutyámnak azt a kenyeret? Most nem fog többé utánam jönni.

Az ember azt felelte:

– Én nem tudtam, hogy ez a te kutyád!

Azt mondotta az erdei szellem:

– Viseld gondját a kutyának és etesd. Jó kutya.

AZ ERDEI SZELLEM LAKODALMA

Egyszer egy ember künn éjszakázott az erdőben. Alighogy tüzet rakott, odament hozzája egy idegen (az erdei szellem volt az), és azt mondotta néki:

– Menjél innen, eridj távolabb! Errefelé vonul el az én lakodalmi menetem!

Az ember elment másfelé. Arra vonult el a menyegzői menet: hejehujáztak, és letaposták az erdőt, amerre mentek.

MIÓTA VAN A KUTYÁNAK BUNDÁJA?

Élt-volt egy paraszt. Ez a paraszt szolgálatába fogadta a kutyát, hogy vigyázzon a gyerekekre. A kutya attól kezdve a gyereket őrizte.

Egyszer a gazda meg a gazdasszony elmentek munkába. Akkor odament a kutyához az erdei szellem, és azt mondotta neki:

– Figyeljél ide, ha hagyod, hogy megnézzem a gyereket, bundát adok néked.

A kutya hagyta, hogy az erdei szellem megnézzem a gyereket. Az erdei szellem pediglen összeköpködte a gyereket, összevissza kente a taknyával meg a nyálával, s kiforgatta a belsejét. A kutyának meg adott érte bundát.

Megjött a gazda, s látja ám, hogy a gyerek nem olyan, mint annak előtte. Elkergette a kutyát, s attól kezdve nem tartották bévül. A kutya tisztátalan lett, nem engedik be a házba.

A gyerekeknek a húsa egészen olyan lett, mint a szaru. De a szaru csak az ujja végén maradt meg, mivelhogy az erdei szellem kiforgatta őt.

JEN ÁTKA

Valaha a gyerek, amint a világra jött, nyomban tudott járni és beszélni.

Hanem egyszer egy asszony szült. A gyereket lefektette, s odament a tűzhelyhez, hogy palacsintát süssön. Hát látja ám, hogy a gyerek föláll, és elkezd járni. Az asszony odaszaladt, megfogta a gyereket, és palacsintával törölte meg a fenekét.

A Jenhez is eljutott a híre, hogy mit csinált a palacsintával. És akkor Jen leszállt a földre. Akkoriban, hajdanában, a gabonának nemcsak a tetejin nőtt kalásza, hanem végig a szárán, a tövitől kezdve. A Jen pedig igen nagy haragra gerjedt, amiért palacsintával törölték meg a gyerek fenekét. Fogta Jen a gabonát, és tövitől fölfelé elkezdte róla letépkedni a kalászokat. Amint ezt végezte, odament hozzá a kutya, elkapta a gabonaszár tetejét, és azt mondotta:

– Jen, hagyd meg ezt a részit énnékem!

Jen meg is hagyta őnéki. Annyi kalász maradt a gabona szárán, amennyit a kutya megfogott. Hát mi mostan a kutyának meghagyott részből élünk.

Jen pedig átkot mondott:

– Hároméves koráig maradjon fekvé a gyerek, és ne tudjon beszélni! Akkor tudjon csak a lábára állani, amikor már elmúlt háromesztendős!

Attól kezdve így van ez a mai napig.

MIÓTA ESZI MEG AZ EMBER A NYULAT?

Az erdei szellem megteremtette a nyulat. Odament Jenhez, és az azt kérdezte tőle:

– Mit csináltál a mai nap?

– Én – azt mondja – megteremtettem a nyulat.

– Én is teremtettem nyulat! – mondja Jen.

– Ha te is teremtettél nyulat, összekeverhetjük a tiédet meg az enyémet!

– Hogyan keverhetnénk össze? – kérdi Jen. – Az enyimnek a füle vége fekete. A tiédé is fekete?

– Az enyimé fehér – felelte az erdei szellem.

– Gyerünk ki a rétre! – mondotta Jen.

Azzal az erdei szellem meg Jen kimentek a rétre. Az erdei szellem szolongatta a nyulat, de nem jött egy sem. Aztán Jen hívta a nyulat, és az ő nyálából, amelyiknek fekete volt a füle vége, jött is egypár ezer.-

Azt mondotta akkor Jen:

– Látod-e, mennyi nyulam van én nékem, tenéked meg egy sincsen!

Azt felelte az erdei szellem:

– Az enyimének mind nyoma veszett

Attól kezdve eszik az emberek a nyulat. Mert amit Jen teremtett, azt nem vétek megenni, hanem amit az erdei szellem, azt igen.

MIÓTA VAN SZÚNYOG MEG BÖGÖLY A VILÁGON?

Az erdei szellem megteremtette a csukát. Elment Jenhez, és elmondotta néki:

– Én a mai nap megteremtettem a csukát!

Azt mondja néki Jen:

– Én is teremtettem csukát!

(Amit a Jen kigondolt, az úgy is lett.)

Azt mondja néki az erdei szellem:

– Megintcsak összekeverhetjük a tiédet meg az enyémet!

– Hogyan keverhetnénk össze? – kérdi Jen. – Az enyimé meg vagyon jelölve. Kereszt alakú jel vagyon az orrán.

– Az enyimé nincsen megjelölve – mondja az erdei szellem.

– Gyerünk a folyóra! – mondotta Jen.

Le is mentek a folyóra. Ott azt mondotta az erdei szellem:

– Híjad elébb te a csukákat, Jen!

Jen hívta a csukákat, s azok odajöttek. Osztán az erdei szellem szólongatta a csukát, de egy se jött.

Akkor azt mondotta:

– A csukáimnak is nyomuk vészett.

Nézi a Jen csukáit: mind ott vagyon a jel a fejükön.

– Ezek nem az enyiméi! – mondja.

Azzal elmentek haza.

Az erdei szellem megteremtette a menyhalat, és elment Jenhez.

Az azt kérdi tőle:

– Hát aztán ma mit teremtettél?

– Én – azt mondja az erdei szellem – menyhalat teremtettem.

– Menyhalat; azt én már teremtettem! – mondja Jen.

– Megint összekeverhetjük a tiédet meg az enyimét! – mondja az erdei szellem.

– Hogyan keverhetnénk össze? Nem keveredik az össze! Az enyimé mind meg vagyon jelölve.

– Miféle jel vagyon rajtuk? – kérdi az erdei szellem.

– Az én menyhalamnak a fejében kő formájú csont van.

Lementek a folyóra, Jen meg az erdei szellem, s hítták a menyhalakat. Jenhez mind odagyűlt a menyhal, az erdei szellemhez pediglen egy se. Azt mondotta az erdei szellem:

– Ezek az én menyhalaim.

– Hogyan lennének a tieid? – kérdi Jen. – Nézzed csak meg mindeniknek a fejét! Mindenikben ott van a kő formájú csont.

Megnézte az erdei szellem, s úgy is volt.

Hazament akkor az erdei szellem. Jen is elment haza, s lefeküdt, hogy pihenjen. Az erdei szellem pediglen megteremtette a szúnyogot, a bögölyt, a tipolyt meg a darazsat, s elküldte őket, hogy marják, csípjék, döföljék Jent.

Jen házán nem volt kémény, a kürtő a ház tetején nyitott volt. Azon keresztül beszállt Jenhez a szúnyog, bögöly, tipoly meg a darázs. Jen bajba jutott, mivelhogy azok elkezdtek őt marni, csípni, döfölni. Jen mindenkeppen igyekezett elbújni előlük, de sehogy sem sikerült neki. Altkor észrevette, hogy a kemencében van egy zsarátnok. Fogta, bedugta a kürtőnyílásba, és attól kezdve a szúnyogok s bögölyök nem tudtak bejutni a házba. És Jen átkot mondott rájuk:

– Az én házamba ne röpjétek, hanem eridjétek a tavakra és a vizes lapályokra, ottan tanyázzatok, rajozzatok!

Azóta tanyáznak a szúnyogok és bögölyök máiglan a vizes lapályokon.

A MACSKA

Az erdei szellem sok egeret meg patkányt teremtett. Megteremtette a macskát is. Azt mondotta akkor Jen:

– Ezek sok kárt fognak okozni a parasztnak. Fölfalják a maradék gabonájukat!

Akkor Jen bundát adott a macskára, és azt mondotta neki:

– Te az én szolgálattévőm leszel. Az egeret meg a patkányt fogod irtani. Ezért úgy rendelem, hogy a legmelegebb helyen lakozzál, és a legfinomabb tej legyen az eleded. Egész életedet töltsd a kémény mellett, az ágy sarkában, a mestergerendán meg a szarufákon!

Azóta is ott tanyázik a macska, és friss tejet kap enni.

MIÓTA VAN TŰZ MEG SZÉL?

Jen teremtett egy igen helyre kiesi emberkét.

– Ennek azt a nevet adjuk, hogy Tűz!

Emígyen lett a tűz. Jen pedig szabadjára engedte, arra mehetett, amerre jólesett neki. Ő meg ahol egy szép sűrű erdőhöz ért, fölgyújtotta. Hogyha takaros épületbe jutott, fölégette.

Jen akkor magához hívta, s azt mondotta néki:

– Ha szabadjára engedlek, bajt okozol, nem élhatsz hát a magad kénye-kedve szerint. Kőbe zárlak tégedet, kén leszel. Tebelőled fognak gyufaszálat csinálni az emberek.

Azóta csinálják máig is a gyufát.

Valamikor régen megteremtette Jen a szelet, és kiengedte a mezőre. A szél meg kiszaggatta a sűrű, szép erdőket, emitt-amott fölhasogatta a földet, és feldöntögette az épületeket.

Jen akkor magához hívta, s azt mondotta néki:

– Te szél, nem élhatsz a magad kénye-kedve szerint, mivelhogy bolondságokat mívelsz. Én tégedet láncra kötlek. Amíg csak élsz, ezen a láncon röpjél!

Azóta is a mai napig arra a láncre van kötve a szél, s azon röpjöl.

MIÓTA VADÁSZNAK AZ EMBEREK?

Az erdei szellem pedig elment Jenhez. Az azt kérdezte tőle:

– Ugyan már mit csináltál, te erdei szellem?

– Én – azt mondja – megteremtettem a süketfajdot, a foglyot meg a császármadarat.

Azt mondotta erre Jen:

– Hiszen azt én is megteremtettem!

– Akkor bizony összekeverhetjük a tiédet az enyimével! – mondta az erdei szellem.

Azt mondotta erre Jen:

– Az én süketfajdomnak meg császármadaramnak olyan csont van a melliben, mint az embernek, a fogolymadaramnak meg vörösestartka a színe.

Odahítták a süketfajdot, a császármadarat meg a foglyot. Mind Jené volt, egyik se az erdei szellemé.

Hazament akkor az erdei szellem, és igen nagy haragra gerjedt. Akkor teremtette meg a héját, a fülesbaglyot, a hol- lót. Megteremtette a varjút is. Mindenféle ragadozómadarat teremtett, hogy azok a Jen süketfajdjait kezdjék fölfalni, pusztítani.

Hanem Jen igen sok süketfajdot meg császármadarat teremtett. Azt mondotta:

– Ha föl is falnak belőlük, ki nem pusztítják őket. Meg- maradnak ezek örökre.

Azután Jen megteremtette a mókust, hogy az embernek legyen mire vadászni a prém miatt. A gonosz viszont meg- teremtette a menyétet, hogy az falja föl a mókust. Jen azonban jó kutyát teremtett, hogy annak a segítségével a menyét is az embernek a vadászszákmánya legyen. A menyét a mai napig is eszi a mókust, mégis több a mókus, és kevesebb a menyét.

Akkor az erdei szellem sok ragadozó állatot teremtett, hogy amit csak meglátnak, falják föl: megteremtette a rókát, a hiúzt meg a torkosborzot, len pediglen azt mondotta:

– Hogyha ez ilyenténkeppen akar engemet szorongatni, én leleményes eszet adok az embereknek, hogy mindenféle fajta

csapdát meg tört tudjanak csinálni, mindenféle szert tudjanak készíteni, amivel az erdei szellem ragadozó állatait meg tudják fogni, meg tudják étetni. Hadd adják el őket az emberek jó pénzért!

A KOVÁCSMESTERSÉG

Jen csinált egy kovácsműhelyt. Kovácsolni kezdett, szerszámokat, mintákat készített, ami csak kell a földön az embereknek. Kovácsolni kezdett Jen, és verte a vasat egész nap. Hanem a vas a világ minden kincséért össze nem forrott őneki. Elment hát az erdei szellemhez. Az azt kérdezte tőle:

– Ugyan már mit teremtettél, Jen?

– Én – azt mondja – csináltam egy kovácsműhelyt. Hanem a vas nincs az a pénz, amiért összeforrana!

Azt mondotta néki az erdei szellem:

– Ha amelyik ember meghal, azt a halott embert ideadod énnékem, megtanítalak reá, mi annak a fortélyá!

Jen gondolkodni kezdett:

„Mihez is kezdenék én a halott emberrel? Jobb leszen, hogyha odaadom. Az embereknek is hasznuk leszen belőle, hogyha én érteni fogok a kovácsmesterséghez!”

Azzal odaadta az erdei szellemnek a halottakat. Az pediglen azt mondotta: – Eridjél a kovácsműhelyedbe. Addig izzítsad a vasat, ameddig vörös nem leszen a színe, s aztán szórjad le homokkal. Akkor majd össze fog forrani!

Elment Jen a kovácsműhelyébe, megizzította a vasat, homokot szórt reája, s az össze is forrott, össze is forrott az, jó acél lett belőle. Akkor azt mondotta Jen:

– Mivelhogy én nem értettem ehhez, az erdei szellem pediglen értett hozzája, ezt a munkát én megátkozom.

Megátkozta Jen a kovácsmesterséget. Attól az időtől kezdve aki ember csak meghal, mind a pokolra megyen.

A HOLD MEG A NAP TEREMTÉSE

Az erdei szellem megteremtette a Holdat. A parasztemberek pedig elvetettek a gabonát, és mind elfagyott, semmi se lett belőle, semmi se sikerült. Az emberek kezdtek elhullani az éhségtől. Akkor Jen azt mondotta:

– Ha ő Holdat teremtett, én megteremtem a Napot!

Megteremtette hát Jen a Napot. És a Naptól egy kis eső is esett, meg melegített is. A fű meg a gabona mind elkezdett nőni, a jószág pedig legelte a füvet és táplálkozott. Az emberek pedig sütkéreztek a Nap alatt.

Volt hajdanában egy parasztember. Meghalt neki a felesége, és egy szem lánya maradt. Az ember megint megházasodott, és egy igen gonosz asszonyt választott, aki a mostohalányát igencsak bántalmazta. Este azt parancsolta néki, hogy hozzon vizet. A leány fogta a két vödröt meg a vízhordórudat, és lement a patak partjára.

Sírva fakadt ott a leány:

– Vegyél magadhoz engem, árva teremtést, te Hold!

A Hold meghallotta szavait, és magához vette a leányt: hátára vette a lányt a két vödrével együtt.

Altkor Jen azt mondotta:

– Amiért te ezt az árva leányt magadhoz vetted, ezentúl te is az én teremtményeim közé tartozol, Hold!

A VÍZHORDÓRÚDDAL ÁLLÓ LEÁNY

Élt-volt egy öregember meg a felesége. Egy leányuk volt nekik. Az anyja megholt Az apja másik asszonyt vett el. A mostoha nem állhatta a leányt. Egyszer elküldte vízért, s amikor hazaért, nem eresztette be. Leült a leány a küszöbre, dalba fogott:

*Mostohám, mostohám,
bocsáss be engemet!
Északi szél süvít,
fagyos a déli szél,
jégeső esik,
farkas vonyít a hegytetőn.
A házam födetlen,
a falam ingatag,
bocsáss be engemet!*

A mostoha csak nem eresztette be. A leány a holdhoz fordult.

*Holdacska, holdacska,
végy magadhoz engem!
Északi szél süvít,
fagyos a déli szél,
jégeső esik,
farkas vonyít a hegytetőn.
A házam födetlen,
a falam ingatag,
végy magadhoz engem!*

A holdnak megesett rajta a szíve, leszállt, és magához vette. Most is ott áll a leány a holdon a vízholdrúdjával.

OMÖL MEG AZ EMBER

Egy parasztember mindig azt hajtogatta volt:

– Bárcsak sok pénzem lenne! Bárcsak meggazdagodnék!

Egyszer odament hozzája Omöl, és azt mondotta:

– Ha te megfogadod, hogy elszegődöl mihozzánk varrni, mutatok tenéked egy pénzlelő helyet.

A parasztember ráállt az alkura. Akkor azt mondotta néki Omöl:

– A tó partján egy zsombék alatt igen sok pénz vagyon. Eridjél oda, és szedjed ki!

Az ember elment oda, és egy egész szekérre való ezüstpénzt vitt haza. Attól kezdve igen jól ment a sorúit a feleségével, és kereskedésre adták a fejüket.

Telt-múlt az idő, s az embernek nemsokára el kellett szegődnie, hogy varrjon Omölékre. Igen nagyon bánatnak erisztette a fejét

Egyszer az asszony meg is kérdezte őtőle:

– Mi miatt bánkódol te olyannyira?

Azt feleli az ember:

– Hiszen hát énnékem el kell menjek az Omölékhez, varrni.

Keservesen sírva fakadt az asszony. Hanem hát igen nagy esze volt nékie. Fogott egy darab fehér kalikót meg egy darab fekete posztót, s elindultak az urával Omölékhez. Egy igen nagy házhoz értek. Bementek. Omölék nekiültették az asszonyt meg az embert szabni meg varrni. Akkor az asszony azt mondotta:

– Ez a posztó igen nagyon megfeketedett az úton, ahogy hoztuk. Ha ki tudjátok mosni, és olyan fehér lesz, mint a kalikó, akkor itt maradunk. Ha meg nem tudjátok, akkor visszamegyünk.

Omölék nekiláttak mosni, de sehogyan sem tudták olyan fehérre kimosni, mint a kalikó.

Hát az ember meg az asszony így menekedtek meg Omöléktől.

KÖRTAJKA MONDÁJA

Az öregemberek máig is emlékeznek rá, hogyan született Körtkerösz falu neve. Körtkerösz egy domb tetején áll. Akármerről érkezel, a faluba menet mindig dombnak föl kell menni. Ettől a dombtól északra van egy erdő. Az öregek azt mesélik, hogy ott élt a Körtajka.

Hogy honnét került az Ezsva folyó mellékére, nem tudja senki.

Egy ideig békességben élt, halászott és vadászott, de aztán egyszer csak összezördült az itteni lakosokkal, s fölégette a házaikat az elsőtől az utolsóig. Attól kezdve lett haramia. Vasból csinált ruhát magának, vasból való süveget tett a fejire, aztán vasláncot kovácsolt, s azt keresztben kifeszítette az Ezsva folyón. Akkor még senki sem tudott minálunk vasat kovácsolni, csak ő értett hozzá egymaga. Vasból volt a háza is, vas a ladikja, az íja, a nyílvesszői, mindene vasból való. Ezért is hívták őt az emberek az Ezsva mentén Körtajkának, azaz hogy Vasatyának. Való igaz, hogy az volt, mert a vas engedelmeskedett néki.

Aztán rablásra adta a fejét: senkinek sem adott szabad utat az Ezsva folyón se lefelé, se fölfelé. A vaslánc elzárta az Ezsva folyót az egyik parttól a másikig, sehogyan sem lehetett továbbjutni. Az emberek pedig a folyón közlekedtek, mivelhogy a part mentén út nem vezetett. Aki pedig csónakon arrafelé haladt, Körtajka kezébe került. Ő meg mindenkit elfogott, s aztán vagy szabadon engedte, vagy a vízbe ölte.

A környező falvakra is le-lecsapott: öldökölte az embereket, a marhát meg elhajtotta. Azt mondják, egy egész bikát megevett egy nap alatt. Hatalmas nagy volt a teste: a válla egy öl, a feje akkora, mint a serfőző üst. Az ereje fölért száz más emberével. A varázstudománya szörnyűséges volt: szavára kihunyt a nap meg a hold, a nap éjre fordult, az éj pedig napra; az Ezsva folyó visszafelé kezdett folyni, aszály pusztította a földet. Egy szavába került, és akkora eső zuhogott, hogy minden viskót belesodort az Ezsvába.

Sokat szenvedett tőle a nép, de nem volt az a hatalom, amelyik megfékezte volna: senki se merészelt összeakaszkodni vele.

Egyszer maga Pama táltos próbálta meg, hogy borsot törjön Körtajka orra alá, de az lett a vége, hogy Körtajka tört borsot az ő orra alá.

Fölevezett Pama az Ezsva folyón Knyázs-Pogosztból, s amint hazafelé tartott, a csónakja fönnakadt a vasláncon. Kettőjük között barátság volt: mind a ketten nagy varázslók voltak, és hát jó barátságban voltak.

Észrevette Körtajka Párnát, és elkiáltotta magát:

– Süllyedj a fenékre, lánc!

A lánc pedig, amelyik szorosán ki volt feszítve, nyomban lesüllyedt a víz aljára. Pama áthaladt a lánc fölött. Amint a partra tekintett, látta, hogy Körtajka sert főz ottan, s egy vasüstből vascsöbrökbe tölti a cefrét. Pama megharagudott Körtajkára, amiért az nem adta meg neki a kijáró tiszteletet, s amint túl volt már a láncon, és nem félt, hogy Körtajka nem ad neki utat, hangosan elkiáltotta magát:

– Cefre, állj meg!

És hát a Körtajka cefréje meg is állott: se nem folyt, se nem főtt. Rátékitett Körtajka Pamára és visszakiáltott:

– Cefre, állj meg? Akkor hát, csónak, te is állj meg!

S hát Pama táltos csónakja megállott a folyó közepén, el nem tudták mozdítani a helyéről. Körtajka meg csak ült a parton, és nevetett. Pama meg így ült ott a csónakban, amíg csak meg nem unta. Bosszúságot akart szerezni Körtajkának, s neki szereztek bosszúságot. Hát akkor kikiáltott a partra:

– Cefre, induljál meg!

– Ha cefre, induljál meg, akkor csónak, te is induljál! – felelt vissza Körtajka.

A cefre elkezdett folyni, bele a csöbrökbe, s a csónak is megindult a folyón.

Körtajka meg itta a sert, úgylehet három napig úgy táncolt és énekelt ottan.

Osztán megölték őt. A körtkerösziék ölték meg.

JURKA MONDÁJA

Ezt még az apánk mesélte légen.

Madzsa falvában hajdanában, már igen régen élt egy nagyon nagy, nagyon erős ember. Úgy hítták, hogy Jurka. Az a Jurka igen nagyon erős volt. Egy csapással öt embert el tudott röpíteni. Ha az erdőbe ment ki fáért, egész fenyőtörzseket csavart ki, osztán csak úgy kapta és vitte, cipelte:

– Nem köll nékem semmiféle ló vagy akárki emberfia is, egymagam megbírom!

Hát az igen nagy ereje miatt mindenki félt tőle. Osztán a népből meg kiszakadt: a dologhoz nem fűlt a foga, etetni, eltartani meg nem voltak képesek. Ő meg kezdett károkat okozni a parasztnak. Mindig egy nagy véka volt a hátán, úgy járt, s leöldöste a parasztnak birkáját, borját, tehenét. Mindennap egy egész jószágot fölfalt. Ha valamerre tartott a vékával a hátán, megkérdezték tőle:

– Merre jártál, Jurka?

Ő meg azt felelte:

– Gombát szedtem!

A hátán meg folyott végig a vér a vékából: húst vitt benne.

Így élte világát, és okozta a károkat. Madzsa népe pedig apránként nagy nyomorúságba jutott őmiatta. Összejöttek hát mind, összegyülekeztek, s elkezdettek tanácsot tartani:

– Hogyan kellene ettől megszabadulnunk? Igen nagy károkat okoz ez! – mondta az egyik.

– Valahová el kell veszejtenünk. Meg kell ölnünk vagy valamit! Ha meg nem öljük, nagyon sok kárt fog még tenni!

– Egyen-egyenként semmit sem tehetünk vele. Közösen kell!

Mivel pedig hogy senkivel se volt jó barátságban az emberek közül, hanem csak a keresztapjával, csak azzal beszélt, azt is beavatták.

Megállapodtak végül is abban, hogy vendégséget csapnak, főznek sert, igen erőset, azzal leitatják Jurkát, osztán a vízbe fujtják bele.

Így is cselekedtek. Egyszer a keresztapja azt mondotta:

– Gyere, fiam, főzünk jó erős sert, iszunk egyet!

Főztek seritalt, igen erőset, azzal kínálták, s megitták igen erősen. Berúgott kegyetlenül Jurka, és elaludt, de osztán megint csak felébredt:

– Még ihatnék, keresztapám! – azt mondotta.

Adtak néki még, hadd igyék. Attól aztán elaludt igen mélyen, föl se ébredt többé.

A többiek meg előre elkészítettek ott köteleket, jó erőset, s a kezét-lábát megkötötték, összekötözték. Hanem amikor már megkötözték, álmában nyújtózkodott egyet, és az összes kötél elszakadt, elpattant.

– Ez semmi! Erősebben kell! – mondották az emberek.

Összekötözték hát még erősebben, vastag kötelekkel. Osztán megfogták, s levitték a vízpartra. Van ott egy tó Madzsa alatt, oda vitték. Egy malomkövet rákötöttek a kezére, egyet a lábára, osztán két laddal bevitték a tó közepire, s ott belévetették a vízbe.

Azután még háromszor is felbukott, de a köteleket nem tudta már elszakítani. Utoljára még azt kiáltotta:

– Ha nem a keresztapám tette volna velem, semennyiért se adnám meg magamat! Kijönnék a vízből két pár malomkövel is!

Hanem a két malomkő végül is lehúzta. Elsüllyedt, belefulladt a tóba.

Osztán kását főztek, az egész község, s mindenik odajárult a kondérhoz, vett belőle a kanálával, és evett belőle, hogy Jurka megölése miatt mindenkinek egyforma legyen a bűne. Azért is nevezik a madzsaiakat a közeli falvak lakói a mai napig is madzsai kásaevőknek meg kásásfazék-kaparóknak.

Azt a tavat pedig, amelyikbe Jurkát belefojtották, ott a madzsai domb lábánál, mind a mai napig Jurka tavának nevezik.

A NYÚL ÉS A RÓKA

Élt-volt egy nyúl meg egy róka. A nyúl fakunyhót eszkábált össze, a róka meg jégkunyhót épített. Beköszöntött a nyár, és a róka jégkunyhója széjjelolvadt. Elkezdett rimánkodni a róka a nyúlnak:

– Nyulacska, húgomasszony! Erissz oda engemet a kemencédhez!

– Nem én, nem! Engemet elűzöl, a porontyaimat fölfalod.

– Nyulacska, húgomasszony! Erissz le a pincédbe!

– Nem én, nem! Engemet elűzöl, a porontyaimat fölfalod.

– Nyulacska, húgomasszony! Erissz oda a küszöbödhez!

Elunta a nyúl, és odaeresztette a rókát a küszöbéhez. A róka ott ütött tanyát. Megtudta, hogy a nyúl vajat tart a pitvarban, és nagy kedve szottyant reá. Hát egyszer bekopogtatott.

Azt mondja a nyúl:

– Ki kopogtat?

– Engem keresztelőbe hínak – feleli a róka. Kiosont a pitvarba, és megette a vajnak a tetejét. Aztán vissza bement. Megkérdi a nyúl:

– Mi a neve a keresztfiadnak?

– Teteje, húgomasszony, teteje, nyulacska.

Éltek, éldegéltek. Megint bekopogtat a róka a farkával. Azt mondja a nyúl:

– Megint zörget valaki.

– Újra keresztelőbe hínak engemet, húgomasszony – feleli a róka. Kisurrant a pitvarba, és megette a vajnak a közepit is. Osztán bement. Azt kérdi a nyúl:

– Mi a neve a kereszt fi adnak?

– Közepe, húgomasszony, közepe.

Tovább éltek, éldegéltek, s a róka újra bekopogtat a farkával. Megkérdezi a nyúl:

– Ki zörget?

– Már megint keresztelőbe hínak engemet, húgomasszony – feleli a róka. Kiment a pitvarba, és bekebelezte a nyúlnak a maradék vaját, bement, s a nyúl megkérdezte:

– Mi a neve a keresztfiadnak?

– Összekotort alja, húgomasszony, összekotort alja.

Éltek, éldegéltek tovább. Egyszer a nyúlnak vajra lett szüksége. Kiment a pitvarba, kajtatott, de vaj egy szikra sincs. Bement és sírva fakadt:

– Mért etted meg, te róka, a vajamat? Nincs mit adjak a porontyaimnak!

A róka tagadja:

– Én nem ettem meg! Alighanem te kebelezted be! Várjál csak, rögvest megtudjuk, ki ette meg! Befűtjük a kemencét, s odaállunk, üleppel a kemence felé! Amelyikünkről vaj fog lecsöpögni, az lesz a ludas.

Befűtötték a kemencét. Az agyafúrt róka meghagyott egy kicsinyke darab vaját, és rákente a nyúlnak a farka hegyire. Befűtötték a kemencét, odaálltak üleppel a tűz felé, s hát a nyúlnak a farkáról kezdett a vaj lecsöpögni. Rávágja a róka:

– Lám csak, hát magad etted meg azt a vaját!

A nyúl lett a vétkes. Osztán a ravasz róka a házból is elkergette szegény nyulat porontyostól, ő meg berendezkedett a házban, s most is éli világát.

A VARJÚ SEGÍTSÉGE

Élt-volt egy öreg varjú. Minden évben kiköltötte a fiókáit. A fészket egy magas fenyőre rakta. Nem messzire attól a fenyőtől, egy nagy és mély gödör szélén volt egy trágyadomb. Félt ettől a gödörtől minden erdei állat: a medve, a farkas, a róka, a nyúl meg a vadkecske. Messzi elkerülték ezt a helyet, nehogy behuppanjanak a gödörbe.

A tavasz róka meg régóta azon törte már a fejét, hogyan kellene rászedni valakit. Egyszer tavasz idején, amikor a hó kezdett már olvadni, a róka elindult a faluba tyúkászni. Először bement az egyik házba, hogy megmelegedjék egy kicsit, aztán kezdte rászedni a gazdasszonyt. Amikor pedig megjött a férje, akkor meg annak is még jó ideig hetet-havat összehordott. Az ember nagy pernahajder volt, és egyetlen szomszédjával sem volt jó barátságban, így hát senkihez sem volt mennie. Most még a rókának is megörült. A tavasz róka ezt csakhamar fölfogta ésszel, és elkezdett kericiskélni-kunyerálni tőle egy fuvar trágyát. Azt mondja a róka:

– Nagyon kéne már énnékem az a trágya! Cserébe soha többé nem fogok tőled tyúkot lopni!

A róka elment, az ember meg azon nyomban befogta a gebéjét, és a gödörhöz fuvarozta a trágyát. A varjú ott ült egy ágon. Álmélkodott, hogy minek hozzák ezt ide, de soha senkinek nem szólt róla.

Korán reggel arra járt a medve, és bömbölt, hogy itt meg mi a csuda történik. Hanem a róka, hipp-hopp, ott termett, csóválta a farkát, és azt mondotta:

– Miska bácsi, ne mérgeződjél! Nincsen itten semmi baj se! Talán nyúlhúst ennél, arra szottyant kedved? Akkor légy okos; én majd segítek tenéked.

Éppen csak befejezték a beszélgetést, amikor hirtelenül előbukkant a hosszú fülű és kajla lábú nyuszi. Teljes erejéből rohant az úton. A medve hamarosan észrevette, megnézegette, és a nyála is elcsöppent tőle. Örömeiben akkorát bömbölt, hogy a nyuszinak még a füle is zúgott bele. Egyenest a gödör felé iramodott; nyargalt

bolondul, a medve meg utána bicebóházott. A nyuszi – hopsy! – fölszókkent a trágyadombra, és eltűnt a medve szeme elől. Az meg azt bitté, hogy a nyúl a fák közé rejtőzött, és igyekezett minél hamarább utolérni. Nagy szuszogva felhágott a dombra – és mint egy teli zsák, gurult lefelé, a gödör fenekire. Majdhogynem a nyakát szegte estében. Nyomban jajgatni kezdett. Egy idő múltán kinyitotta a szemét, és meglátta a sarokban a rémült nyulat, amelyik mindegyre húzódtott volna hátrafelé. Ijedtében a két szeme majd hogy ki nem ugrott, hang nem jött ki a torkán. Egy gondolat járt csak a fejében: hogy a medve tüstént lenyeli. Hanem amaz nagy kínjában már azt se hallotta, hogy korog a gyomra. Így ott maradtak, kucorogtak a veremben.

A róka meg odalopakodott, kuncogott magában, és azon törte a fejét, hogyan lehetne még másokat is rászédni.

Nemsokára arra jött a farkas, és megkérdezte a varjútól:

– Otthon van-e ma a medve komám? Meghitt engemet vendégségbe, reggelire, de én egy kicsit elidőztem. Most meg, úgy lehet, nem is találom majd otthon.

– Nem is tudom megmondani – felelt néki a varjú. – Nemrégiben erre járt, de aztán hamarosan elcammogott a veremhez. Azután nem is láttam többé. Talán a róka koma tudja, kérdezzed meg őtőle.

A farkas gyorsan arrafelé szaladt, amerre a varjú mutatta, osztán csakhamar belebukfencezett a gödörbe, és a lábát törte.

Megörült a medve, és azt mondotta:

– Te is ide jutottál, komám? Ne búsuljál! Mire megházasodol, meggyógyul a lábad. A jó emberek meg majd csak segítenek kijutni innen.

Már estefelé járt az idő, amikor egy tisztáson megjelent a vadkecske, és hangosan mekegett. Ő haragudott a rókára, és valamit motyogott az orra alatt. Sokáig álldogált egy helyben, osztán megugrott, mint a nyíl; felszókkott a dombra, és belezsuppolt a gödörbe.

A farkas nyomban megmérgezett, és azt mondotta:

– Még csak te hiányoztál! Tartsad fel jó magosra a bök őszarvadat, és ne öklelőzzél!

Így telt el a nap és az éjszaka. De a nagy bajban se szomjúságot nem éreztek, se éhséget.

A róka meg az erdőben kódorgott, készült bemenni a faluba húsért. Egész éjszaka úton volt szegény feje, de bizony üres kézzel tért haza. Az ereje elhagyta egészen, a szemei majd hogy le nem ragadtak, s tántorgott a fáradságtól. A vaksötétben nem látott semmit sem. Mielőtt még valamire is gondolt volna, egyszer csak hirtelenül, észrevétlen belebukfencezett a verembe.

A nagy ijedelemtől egy hangot sem hallatott, hanem csak a farkát csóválta, lesunyta a fülét, összehunyorította a két szemét.

Szomorú volt az éjszaka. A koromsötétben az orruk begyét se látták. Lassan pitymallott, fölkelte a nap. A gödör lakói segítséget kértek, de nem volt, aki segített volna. A varjú ott röpködött körülöttük, és egész nap dobálta nekik a gallyakat, de az bizony meg se kottyant. Segített a mókuska is: fenyőfatobozokat hajigált le. Estetájt mindegyiküknek lüktetett a vére, korgott a gyomra. Sokáig töprenkedtek, hogy mitévők legyenek. Végül a medve azt mondta:

– Megesszük azt, aki a legkisebb ricsajt tudja csapni!

No hát, jó ideig hallatszott a lárma: kiabált mindegyik, ahogy a torkán kifért. A legjobban a nyuszi kiáltozott vékony hangocskáján, a leggyengébben pedig a kecske. Elhatározták, hogy őt fölfalják. Bár csontos, meg büdös a húsa, de hát éhes gyomor nem válogatós. Egykettőre megfojtottak és fölfalták a kecskét. Hanem a gyomruk csakhamar megint korogni kezdett. Újra versenyeztek, hogy ki tud jobban kiabálni. A nyuszinak semmi hangja nem volt, meg se tudott mukkanni. Persze mostan őt habzsolta lel, szőröstül-bőröstül.

A következő éjszaka alig akart eltelni. Reggel a róka került sorra. Annak, a nagy ínyesmesternek, hófehér volt a húsa és kövér. Harmadnap a medve meg a farkas éhesek voltak. Negyedik nap a medve reggeltől estig a mancsát szopta. Ötödnapra pedig éhségében egyszer csak észrevétlen nekiesett a farkasnak, és darabokra tépte. Ezen a húson élt egy álló hétig.

A varjú meg ezalatt egyre csak hordotta-gyűjtögette a gallyakat, és a gödör hamarosan megtellett. Akkor azt mondta a varjú:

– Miska bácsi, kijöhetsz, készen van a kiút!

A legyöngült medve rálépett a harasztra, de csak összetaposta, le a fenékre, kikázmálódnia azonban csak nem tudott. Élt, élt egyedül, és úgy lesoványodott, hogy ősszel kiadta a páráját.

A varjú még mindig sajnálja őket, és gyakran emlékezik rájuk.

AZ EGÉR MEG A SZARKA

Élt-volt hajdanában egy egér meg egy szarka. Igen szépecskén éldegéltek. Szántottak, vetettek, néhanapján loptak is. Jóságot is tartottak, méghozzá valamilyen nagyevőt, birkát, úgylehet. Annak abrak is kellett. Hát hol az egyik, hol a másik ment el szénát keresni.

Egyszer a szarkára került a sor. Elment hát szénáért.

– Te, egér-húgocskám, főzzél levest!

Főzött az egér levest. Valamikor osztán megjött a szarka, az egérrel kettesben lerakodtak, osztán ettek, ittak.

Másnap az egér volt a soros. Fogta magát, és elindult szénáért. A szarka, az meg odahaza maradt levest főzni. Hozzálátott, összekészítette, s hogy meg tudja kavarni, felszökött a fazék karimájára. Kavarta, kavargatta a levest, osztán egyszer csak megcsúszott a lába a fazék széliről, és beleesett a közepibe, elmerült a levesben.

Megérkezett az egér, és kezdte hívni a szarkát, hogy lerakodják a szénát:

– Rakodjuk le a szénát!

Hanem a szarka nem jött ki. Az egér bement, és kereste erre is, arra is, de sehol nem találta. Nekilátott enni, s akkor vette észre: a levesestálba került a szarka! Osztán eszegetett a tálból, leszopogatta a szarka lábait, lerágta a melle csontját, és a melle meg a lába csontjával lement a vízpartra (ott laktak közel a folyóhoz). A parton nótázni kezdett:

*Le-fől evez az egér,
szarkacsont a csónak,
hódfarok az evező,
mókusfarka a kormányrúd.
A mart mentén elevez,
homokos part mentén,
ülés is van a csónakján,
vitorla a rúdján!*

A nótázásra odafülett egy nyúl. Meghallotta az énekszót és hipp-hopp, ott termett a parton.

– Nicsak, milyen szépen énekelsz, egér-húgocskám! Engedjél be engemet is a csónakodba!

– Nem lehet, elsüllyeszted!

– Engedjél be, engedjél no!

– No gyere hát, beengedlek én szívesen!

Beengedte, s megint dalba fogtak, most már kettesben:

*Le-fől evez az egér,
szarkacsont a csónak,
hódfarok az evező,
mókusfarka a kormányrúd.
A part mentén elevez,
homokos part mentén,
ülés is van a csónakján,
vitorla a rúdján!*

Meghallotta a nótázást a róka, és egykettőre odaszaladt hozzájuk.

– Nézzed csak, milyen szépen énekelsz, egér-húgocskám! Ugyan már vegyél be engemet is!

– Gyere hát!

Őt is beengedte az egér-húgocska. Megint nótára gyűjtöttek:

*Le-fől evez az egér,
szarkacsont a csónak,
hódfarok az evező,
mókusfarka a kormányrúd.
A part mentén elevez,
homokos part mentén,
ülés is van a csónakján,
vitorla a rúdján!*

– Mi a csoda, milyen szépen énekelsz! – érkezett meg nagy szaladva a farkas is. – Vegyél be engemet is, engedjél be a csónakodba!

– Nem én! Elsüllyednénk, hiszen nagyok a mancsaid, nehezek!

– No engedjél, daloljunk együtt!

Bevették a farkast is. Mindnyájan leültek, s megint elkezdtek dalolni:

*Le-föl evez az egér,
szarkacsont a csónak,
hódfarok az evező,
mókusfarka a kormányrúd.
A mart mentén elevez,
homokos part mentén,
ülés is van a csónakján,
vitorla a rúdján!*

Azután arra jött a medve. Csak jött, jött és dörmögött:

– Ejnye no, ugyancsak szépen énekeltek! Engedjél be, vegyél be engemet is, egér-húgocskám!

– Nem én, hiszen tenéked a fél mancsod is olyan nehéz, hogy elsüllyesztesz bennünket!

Hanem a medve csak kérlelte tovább, nem tágított.

– No hát jól van – mondotta az egér. – No gyere hát, mit tegyek veled!

A medve fogta magát, és belépett a csónakba. Abban a minutumban a ladik fölborult, s ahányan voltak, mind belefordultak a vízbe. Belepotyogtak, hogy csak a fejük látszott ki a vízből. Kapálóztak, osztán mind kievickéltek a vízből, megmenekedtek. És mindegyik ment a maga dolgára s helyére, ki ahol volt.

Az egér is fölszaladt a parton, vissza a házába, s ott élt, éldegélt egyedül.

A SZÜRKE HERÉLTŐ

Élt hajdanában egy nagyon öreg ember meg a felesége. Se fiuk, se lányuk nem volt. Egy szürke heréltőjük volt nékik, igen nagy darab állat. Nagyon öregek voltak már, a két öreg, és a szürke heréltő is igen öreg. Kezdett alkalmatlan lenni arra is, hogy a szekeret kihúzza a rétre, s nem tudtak emiatt szénát kaszálni sem.

– Nem tudom elhúzni a szénásszekeret! – feszült neki a heréltő vörösen, de hiába.

– Hát mit is csináljak tevéled? – töprengett az öregember. – Ha sajnálom is, holnap tégedet le kell vágjalak.

Az meg mindent megértett, mindent, teljesen, amit beszélnek.

– A csudába is, mi lesz hát velem: hiszen ezek bizony le akarnak vágni! Pedig mit meg nem szolgáltam! Mennyi szán fát húztam már haza nékik! Igen bizony, nincsen mit tennem, éjszaka rögvést elmenekülök innét.

Kötéllel volt megkötve, azt elrágta, elszakította (ha rossz volt is a foga, csak eltépte: jó hosszú fogai voltak). Nosza osztán kapta magát, és elfutott a szürke heréltő. Futott, futott, s egy falu széléhez ért. Hallja ám, hogy egy kutya nagyon vonyít ottan.

– Hát te mit vonyítasz itten? – kérdi tőle a szürke heréltő.

– Ugyan hagyd el, ne is kérdezd! Holnapra meg akarnak fuj tani engemet!

– Tyúha! Lám engem is holnapra le akartak vágni, de én elmenekültem. Gyere, szaladjunk.

Nosza elkezdtek kettesben futni, menekítem a bőrüket. Egyszer csak, ahogy szaladnak, egy macskával találkoztak össze, faj be keservesen jajveszékelt!

– Holnap engemet is vízbe akarnak fújtani! – magyarázza a macska.. – Hát ti hová mentek?

– Mi menekül Link. Le akarnak ölni, meg akarnak fújtam. Szaladjunk, gyere velünk!

A kutya, az érti a futást, hanem a macskának kurta a lába. Fölkapaszkodott hát a szürke heréltő hátára, ottan

összegömbölyödött, kinyújtotta a lábait, s azzal tartotta magát. A kutya meg elöl loholt.

Egyszer csak szembejött velük a kakas.

– Jaj, jaj, kikerikú!

– Hát te meg mit kajabálsz úgy?

– Holnap a legények le akarják vágni a fejemet, meg akarnak sütni, s pálinkát innának rá!

– Tyúha, ennek a fele se tréfa! Gyere, fussunk el valamiképpen! Egész csapatunk van már!

Nekiálltak futni, ahogyan csak bírtak. Futottak, futottak. Hát egyszer csak valahonnan elébük került a malac. Igen, a malac. Ugyancsak rőfögött:

– Holnapra engemet meg akarnak pörkölni!

Rohantak tovább együtt. Hanem a nagy szaladástól végtére is elfáradtak. Megálltak hát, hogy megpihennek, meghálnak valahol. A macska fölmászott egy fenyőfára, s ott elhelyezkedett. A kakas is fölszállott egy ágra. A malac alatt heveredett le, a kutya is a fa töviben húzódkodott össze, a ló meg állt.

Alaposan megéheztek már, de nem volt mit egyenek, semmijük. A ló még csak elrágcsálna valamit, ha nem lenne már egészen foghíjas. Hanem a kutya meg a többiek? A tetejébe a kakas valamikor éjfél után, hopssza, lehuppant az ágról, és puff, éppen közibéjük. Megriadtak, s lett is igen nagy zűrzavar.

– Rajta, menjünk tovább! Menjünk tovább, jertek!

Továbbindultak, de csakhamar megint belefáradtak. Azt mondták hát a macskának:

– Nosza, másszál föl egy fára, s nézzél körül, nem pislákol-e valamerre fény. Korog a gyomrunk, és aludni se tudunk.

No, a macska nekiindul a fának. Fölkapaszkodik, körülnéz, s hát látja ám, hogy ott valahol messzebb fény világlik. Nekikészülődnek hát:

– Gyerünk, menjünk arrafelé, az erdőbe!

Mennek s egy házhoz érkeznek. Odalopakodnak s benéznek az ablakán. Hát ott a házban éppen öt zsvány osztokodik a rablott pénzen. Se látnak, se hallanak, úgy lármáznak, veszekednek: az egyiknek ötszázötöt osztanak, a másiknak többet.

A szürke heréltló meg ahogy a nyakát nyújtogatta, az orrával belökött, betört egy darab üvegei kicsik, aprók az ablakok. A zsványok fölugráltak. Erre ezek kívül elkezdettek lármázni, mind egyszerre, ahányan csak voltak, a szürke heréltló, a kutya, a macska, a kakas meg a malac, mind rázendítettek a nótára. A zsványok úgy megriadtak tőle, hogy rohantak kifelé az ajtón egymás hegyén-hátán, s futottak el, ki merre tudott.

Emezek meg bementek, s ott volt nekik egy egész szoba enni-meg innivaló, hús a kutyának s a macskának. Ettek-ittak mindnyájan, azután lefeküdtek, hogy pihenjenek egyet.

A kutya az ajtóküszöb mögé heveredett, ahol állalépnek a küszöbön, a macska a kemence melletti polcra kuporodott, a malac az etetővályúba feküdt bele, a kakas föl a keresztgerendára. A szürke heréltló, az meg a sövény mellé, a sövény ajtaja mellé állt – ő igencsak nagy volt, nagyon magas, nem fért meg a szobában.

A zsványok meg szépen lassacskán visszalopakodtak a házhoz, hogy megnézzék, kifélék-mifélék vannak ottan, s mi történik bévül. Az egyik odasettenkedett az ablakhoz, és bekukkantott rajta. Nagyott nézett, s mondja is a többieknek:

– Ejnye, mitől is ijedtünk meg! Ezekről? Ugyan mi félnivaló van ezektől?

Hanem a többieknek csak nem jött meg a merszük.

– Várjatok csak, mindjárt jövök! – mondotta ez a nagylegény.

Ment és benyitott a házba. A kutya arrébb húzódott, beengedte, a többiek is mind lapítottak:

– Kerüljön csak beljebb, minket már senki emberfia ki nem zavar innét!

A zsvány odalopakodott a kemence melletti polchoz. Világot akart gyújtani, s ott matatott, keresgélt.

– Gyufa, az nincsen... Hanem kovakő, az maradt még...

A polc tetején volt szilács. Fölnyúlt érte, és csiholni kezdett a taplóval s kovával – bele a macska képibe. A macska meg – neki egyenest! Azon nyomban merő vér lett az egész ábrázata. Iszkolna kifelé. Az ajtóhoz lép, hát a küszöbön a kutya – vau-vau! – bele a lábába, s mind véresre harapja. Elugrik a tornác lépcsőjéhez – főikéi a malac, belemar a lába szárába, s ott ugrál a lába alatt.

Nagy ügyel-bajjal szabadult meg tőlük a zsvány, alig tudott elkecmeregni a társaihoz. A szíve majd belehasadt a nagy rémületbe, neki egyedül.

A szürke heréltlő s a többiek pedig ott tanyáztak, éltek, éldegéltek, mostan is megvannak.

No, ez az egész.

A RÓKA MEG A NYÚL

Élt-volt hajdanában egy róka meg egy nyúl. Azt fundálták ki, hogy házat építenek. A róka jégből kezdett építkezni, a nyúl meg lécekből. Lassanként elkészült a házuk s behurcolkodtak. Telt-múlt az idő, eljött a nyár, s a róka háza elolvadott. Elment a nyálhoz s kérte, engedje meg, hogy őnála lakjék.

– Nyulacska, húgomasszony, engedj be, hadd háljak meg nálad!

A nyúl először nem engedte be. Hanem a róka tovább esedezett:

– Nyulacska, húgomasszony, csak azt engedjed meg, hogy a küszöb mellett leheveredjem!

A nyúl be is erisztette őt. A róka meg a küszöb mellől fölmászott a kemencepadkára, onnét be az ágyba, a végén kizavarta a nyulat a házából, s a porontyait is mind fölfalta.

Elment a nyúl, leült egy megégett fa tövében, és sírva fakadt. Arra jött a medve, s megkérdezte tőle:

– Nyulacska, húgomasszony, mit sírsz?

Azt mondja a nyúl:

– Hát tudod, a róka bekéredzkedett énhozzám, hogy ott háljon meg nálam, osztán engemet elzavart, a porontyaimat meg mind fölfalta.

A medve magával vitte a nyulat, hogy kikergessék a rókát a házból. Odaérkeztek, s a medve elbömbölte magát:

– Brumma – brumma – brummadza! Hol vagy, róka?

A róka fölugrott az ágyról, s azt kajabálta kifelé:

– Örlőrúd a fegyverem, a mozsarat rá teszem, a szemedet kiverem!

A medve megijedt s elszaladt.

A nyúl visszatelepedett arra a helyre, ahol az elébb ült, s megint sírva fakadt. Arra jött a farkas, és megkérdezte tőle:

– Nyulacska, húgomasszony, mit sírsz?

– Hát tudod, a róka bekéredzkedett énhozzám, hogy ott háljon meg nálam, osztán a porontyaimat mind fölfalta, engemet meg elzavart.

– Nosza, gyerünk oda, majd én kikergetem őt!

Azt mondja a nyúl:

– Ugyan már, hogyan tudnád te kikergetni őt? A medve is kergette, kergette, de nem volt képes kikergetni.

– Menjünk csak – mondta a farkas –, majd én kikergetem!

Odaérkeztek, a róka meg azt kajabálta kifelé:

– Örlőrúd a fegyverem, a mozsarat ráteszem, a szemedet kiverem!

A farkas is megijedt és elszaladt.

A nyúl visszatelepedett ugyanoda, ahol az imént ült, s megint sírva fakadt. Odajött hozzá a kokas, és azt mondotta:

– Nyulacska, húgomasszony, mit sírsz?

– Hát tudod, a róka bekéredzkedett énhozzám, hogy ott háljon meg nálam, osztán a porontyaimat mind fölfalta, engemet meg kizavart a házamból.

– Gyerünk csak – mondja a kokas –, majd én kikergetem!

– Ugyan már, hogyan tudnád te kikergetni őt? A medve is kikergette, de csak nem tudta kikergetni. A farkas is kergette, hanem kikergetni az sem volt képes. Ugyan már hogyan tudnád te kizavarni a házból?

– De csak gyerünk – mondotta a kokas –, menjünk, úgylehet én kikergetem.

Elmentek hát oda, s benyitottak a házba. A róka elkajáltotta magát:

– Örlőrúd a fegyverem, a mozsarat ráteszem, a szemedet kiverem!

Hanem a kokasnak nem szállt az inába a bátorsága, s azt kajál tóttá neki vissza:

– Kukurikú, kiskokas, hol a kaszám, hol a kardom?

A róka megijedt, a toroka is összeszorult a félsztől, de azért azt mondta még egyszer:

– Örlőrúd a fegyverem, a mozsarat ráteszem, a szemedet kiverem!

Hanem a kokas megint elébe ugrott és rákajáltotta:

– Kukurikú, kiskokas, hol a kaszám, hol a kardom?

A róka még inkább megijedt, és a küszöb mellé húzódott.

Hanem a kokas megint csak elébe ugrott. Nagyon megijedt a róka, s elmenekült, de úgy ám, hogy a lába is alig érte a földet.

A nyúl meg a kokas pediglen attól kezdve kettesben laktak a házban.

A RÓKA MEG A FARKAS

Élt-volt egy parasztember meg a felesége. Az asszony egyszer elküldötte az urát halászni, ő maga meg nekilátott a fonásnak.

Elment az ember, és sok halat fogott. Elindult vissza, hazafelé. Hát egyszer csak az úton azt látja, hogy egy róka fekszik ottan. Fogta az ember a rókát, és fölrakta a szánra, osztán fölült a bakra, és a lovak közé cserdített. Hátra se nézett többé.

A róka meg a halat mind ledobálta, s amikor végzett vele, ő is leugrott a szánról.

Hazaért az ember. Meg se nézte a szánt, csak ment be egyenesen az asszonyhoz, s azt mondotta néki:

– Eridj csak, asszony, menjél ki, s nézzed meg a szánt, mennyi halat fogtam, s milyen ajándékot hoztam!

Az asszony kiment, s hát a szánban nincsen semmi sem.

Visszament a házba, s elkezdte az urát szidni:

– Tekeregtél, kódorogtál, osztán haza meg semmit sem hoztál!

Méregbe jött az ember, hogy az asszony így beszél, s azt mondotta:

– Micsoda, elvesztetted a szemed világát, amíg odavoltam, vagy mi a fene?

Az asszony meg odamondta:

– Eridj, nézzed csak meg!

Kiment az ember, s hát a szánban nincsen semmi sem.

A róka meg ezalatt összehordotta a halat az útról egy kupacba, s hozzálátott enni. Arra jött a farkas, s elkezdett tőle halat kunyorálni. Azt mondotta a róka:

– Eridj el, halásszál!

– Én nem értek a halászáshoz! – felelte a farkas.

– No majd megtanítalak. Eridj csak oda egy lékhez a folyó jegén, és dugjad be a farkadat a lékbe!

A farkas megfogadta, amit a róka mondott, s elindult. Odaért egy lékhez, beleengedte a farkát, az meg belefagyott. A farkas húzta, húzta, de a farka csak nem jött ki. Ő meg azt hitte, hogy igen sok hal

akadt fönn rajta. Jól megrántotta hát, erősen, úgyhogy leszakadt tőle a farka. Így futott el az erdőbe, s ott él a mai napig, farkok nélkül.

UTÓSZÓ

Tőlünk vagy ötezer kilométernyire, az európai Oroszország s egyúttal Európa legészakkeletibb szegletében, rengeteg erdők és végtelen tundrák világában lakik a zürjének népe, vagy ahogyan ők nevezik magukat: a komi nép. Lélekszámuk alig haladja meg a négyszázezret (az 1960-i statisztikai adatok szerint 431 000), ám ez a kis nép akkora területen szóródott szét, amelyre hazánk vagy tízszer reáférne. Ezen a területen túl is található az utazó zürjén falvakat, tanyákat, a Kóla és a Kanyin félszigeten éppúgy, mint túl az Urálon, Szibérián, az Ob folyó mentén. Szomszédjaik – az oroszok kivételével – apró, néhány ezres kis népek: jurákszamojédok, vogulok, osztjákok. Közöttük életformában és műveltségben egyaránt a zürjénség a legfejlettebb. Lakóterületüknek mintegy kétharmadrészen a tajga uralkodik. Zord, de szépséges vidék ez. Művelhető földet, legelőt, igaz, inkább csak a folyók mentén találunk, de halat, vadat és fát annál többet nyújt az erdő s a víz. Ez a környezet szabta meg korábban a zürjének életmódját is: erdei nép volt, amelyik számára a gyűjtögetés, halászat és vadászat egyenlő fontosságú a földműveléssel és állattartással. Északon, az erdők rengetegén túl terül el a zuzmós, mocsaras, kövecses tundra végtelenje. Ide mintegy kétszáz esztendeje húzódott fel a zürjénség, s tanulta el az őslakos jurákszamojédoktól a rideg rénszarvas pásztorlást. Száz esztendő múltán a jövevények lettek a tundra urai is, hatalmas nyájuk tehető birtokosai.

A zürjének dolgos és kemény népe hozzánk, magyarokhoz különösen közel áll: nyelvük rokon a miénkkel, s jóllehet őseink vagy négy évezrede elszakadtak egymástól, nyelvünk őrzi a hajdani közös múlt nyomait, csakúgy, mint ahogy zürjén barátaink – olykor bennünket is megszégyenítő számontartással – a rokonság tudatát.

Önálló néppé az i. sz. IX–X. században formálódtak, amikor is korábbi őshazájukból, a Káma alsó folyása mentéről fölhúzódtak nagyjából arra a vidékre, ahol ma is találjuk őket. Akkor szakadtak el legközelebbi rokonnépüktől, a szintúgy finnugor nyelvű votjákoktól. A szabad zürjén nemzetségek és törzsek függetlensége a XIV. század

derekától fokozatosan semmivé lesz. A prémben, fában gazdag északi vidékre először Novgorod igyekszik rátenni a kezét, majd a győztes vetélytárs, a moszkvai orosz fejedelemség terjeszti ki a hatalmát. A hadak kíséretében pravoszláv térítőpapok mentek a zürjének közé, s elterjesztették körükben a keresztény vallást. A nemzetiségi rend helyébe így lépett a feudális függőség. A zürjén paraszt sorsa ettől kezdve szintolyan, mint az orosz jobbágyé: nyögte az egyház és a földesúr, illetve a cári hatalom keserves terhét. Azzal a megalázó különbséggel, hogy a tetejébe lenézett *idegen* is volt a pópa, a csendőr meg a basáskodó falusi csinovnyik részéről: *zürjén*, nem pedig orosz. Egyébként teljes volt az egyenrangúság: az adóterhek és a kancsuka, az éhínség és a trachoma, az írástudatlanság és regrutafogdosás kijárt a zürjén parasztnak csakúgy, mint az oroszoknak.

Mindezek ellenére a XIX. század derekán és második felében, ha lassacskán és ellentmondásosan is, de megindul valamelyes polgári fejlődés és ezzel együtt a zürjénség nemzetté izmosodása. A helyi gazdasági és társadalmi viszonyok egy vékonyka, de cselekvő polgári-értelmiségi réteg szülőjévé lesznek. Ez a provinciális zürjén kispolgár és értelmiségi a cárizmus vasmarkában is iparkodik valamit tenni most már a saját, *zürjén* érdekeiért, felfedezi a *saját* létét, a *maga* népét, nem utolsósorban a zürjén népköltészetet, s megteszi az első, úttörő lépéseket nemzeti irodalma megteremtésének útján. Tagadhatatlan, hogy a kedvezőbb gazdasági és társadalmi viszonyok mellett szerepet játszottak ebben a fejlődésben a zürjénség kitűnő testi és főleg szellemi adottságai. Sokban a mi székelyeinkhez hasonlíthatnák őket. Rájuk emlékeztet a zürjén ember fúrge és csavaros esze, a kópésáig elmenő üzletelő hajlandósága, rendkívüli szívóssága és akaratereje, szükség esetén kemény, edzett tűrése, dolgos munkakedve, fúró-faragó, ezmesterkedő leleményessége, messzi földek bejárásának ezer veszélyével is dacoló vállalkozó szelleme, másokat hamarabb asszimiláló, de a maga nemzetiségi hovatartozását nem feledő öntudata. A környező kis nemzetiségek tudatlanságának adószedője az orosz kupec melleit sokszor a zürjén kereskedő volt; a zürjén agyafúrtságot pedig nemcsak a vogulok és szamojédok, de még az oroszok is tisztelik. Érthető, hogy 1917 után Észak egyik

legműveltebb, legéletrevalóbb kis népe lett a zürjénből. A szovjethatalom két államigazgatási egységet is alakított számukra. Az egyik a Komi Autonóm Szocialista Szovjetköztársaság s másik a Komi-Permjak Nemzetiségi Körzet. A mai zürjén életet az egyre nagyobb mértékű iparosítás, a tudományos kutatóintézetek, kórházak, iskolák, zürjén nyelvű sajtó és szépirodalom jellemzi.

Szellemi élnökségük és fogékonyságuk elősegítette a gazdag és sokrétű zürjén népköltészet virágzását is. Találós kérdéseik és közmondásaik, népi lírájuk és epikájuk játékos alkotókedvet, magával ragadó képzelőerőt, vibráló ötletességet és művészi formálókészséget tükröznek. Az is természetes, hogy a hat évszázada tartó orosz befolyás, a korábbi pravoszláv vallás és a mélyreható népi és művelődési kapcsolatok jelentős hatással voltak a zürjén nyelvre éppúgy, mint életmódjukra, anyagi és szellemi műveltségükre. Népköltészetük is tanúskodik erről: eredeti vagy éppen ősi zürjén motívumok keverednek, színeződnek orosz kölcsönzésekkel népmesében, közmondásban, dalban egyaránt.

A zürjén népköltészetre a múlt század második feleiben, jobbra a század vége felé figyelnek föl. A gyűjtőmunka érdemben csak a mi századunk elején indul meg, úttörői finnugor nyelvészek: a finn *Yrjö Wichmann* és a magyar *Fokos-Fuchs Dávid*. A harmincas évektől kezdve avatott zürjén szakemberek veszik kezükbe a népköltészet feltárását. A zürjén népi költés igazi szakembereit, a néprajzosokat már a szovjetkorszak nevelte föl: *F. A. Oszipov*, *P. G. Doronyin* és a mai zürjén folklorisztika két kiemelkedő egyénisége, *F. V. Pleszovszkij* és *A. K. Mikusev*. Magyar részről közel ötvenéves szünet után került sor ismét helyszíni gyűjtésre 1959–60-ban, e sorok írójának kutatóútja során, aki részben egymaga, részben egy néprajzi expedíció keretében *A. K. Mikusev*vel együtt jegyzett fel zürjén népköltészeti alkotásokat.

A népmese a sokrétű, tematikájában és műfajokban gazdag zürjén népköltészetnek is egyik reprezentatív alkotása. Az eddigi gyűjtések alapján tematikusan általában négy csoportját különböztetjük meg: az anekdotikus-novellisztikus mesét, a tündérmesét, kozmogonikus-mitológikus meséket és mondásokat, valamint az állatmesét. Az egyes típusok elegyedése, kontaminációja nem ritka jelenség. Akárcsak más nép mesekincse, a

zürjéné is sokban híven tükrözi a nép életét, képzeletvilágát, gondolkodásmódiát. A földművelésen és az állattartáson kívül felfelvillan a vadászélet és a halászat egy-egy epizódja (*Nem igaz; Somvukva*). Számtalanszor előbukkan a talpraesett, okos gondolkodásmód elismerése (*A két paaiszt meg a csikó; Grisa*). Egy lépéssel még tovább is megy a zürjén mese, és cinkos kacsintással hőssé avatja az agyafúrt, ravasz lóköttőt is (*Tolvaj Jemel*). Aki eszes, az természetfölötti erőkön, szellemeken is túl tud tenni (*A víziszellem fia meg a legény; Az aranycsináló leány*), kihasználja azokat, és általuk boldogul. (*Hogyan épített a paraszt templomot!*). Természetes, hogy az eszes és rátermett mesehős megveti és kihasználja az emberi ostobaságot és ügyefogyottságot (*A cipó*). A többet észszel, mint erővel elve más tekintetben is érvényesül a zürjén népmesében. Lusta, málészájú, ügyefogyottnak nézett legény nemegyszer sikeresen próbál szerencsét, nyakon is csípi azt, de csak akkor, amikor észszel él, okosnak bizonyul (*Grisa; Mihaszna Iván*). Akkor akár a cár lányának a kezét is elnyeri (*Az öregember meg a felesége; Mihaszna Iván*). A cár figurája két elemből tevődik össze: az egyik a módos falusi nagygazda reális mintája, a másik az orosz népmesék cárja. Egy biztos: a cár szinte kivétel nélkül kegyetlen, kapzsi, erőszakos, a szegényeket sanyargató, árvákat nyomorgató, olykor a paraszttal egy sorba állítva ügyefogyott és ostoba, aki gyakorta és okkal jár pórul (*A paraszt meg a király; A katona meg a király; Szemmel Láthatatlan*). Számos mesében bukkan föl a hajdani nyomorúság, a keserves szegénysors emléke (*Az Ínség; Hogyan épített a paraszt templomot!*). Feltűnik a falun belüli, olykor éppen fitestvérek közötti vagyoni különbség (*Az Ínség; A szegény fivér meg a gazdag fivér*), s igazságot rendesen túlvilági erők, istenek, ördögök vagy csodalények szolgáltatnak. A földesúrról sem éppen jó szívvel emlékezik a mesemondó, de ami jár neki, igazságosan megkapja. (*Uraság erdeje, uraság vadja*). A szomorú katonasors, a keserves szolgálat is fölpanaszlik a mesékben (*A katona meg a király*). A pap és családja kedvelt és szatirikusan ábrázolt figurái a zürjén népköltészetnek, a nápmesének is. Amit Szerb Antal az orosz muzsik meg a pópája viszonyáról mond, azt igazolják ezek a mesék is: a pap előtt kalapot emelnek, mert így kívánja a szabály, de a kocsmában megverik, mert utálják és

lenézik. A pópa tudatlan és mulya, családi élete egyáltalán nem vonzó. A szatíra éppen ezt veszi célba. A pópáné asszony csúf és házsártos, a papfi parázna gazfi, a lányai még jobb esetben csak buták, rosszabban cédák is (*A hüvelykujjnyi fiú; A papkisasszonyok*). Olykor ősi szokásjog, hagyomány emléke csillan fel a mesékben, mint például a *kalim*, a leányvásárlás emléke (*A medve meg a három nővér*).

Nem egy mesének a vége számunkra tragikusan megdöbbentő. A kegyetlen emberhalál olykor igazságos (*A szegény fivér meg a gazdag fivér*), máskor azonban mcgokolatlan és szörnyű (*A buta lány; Grisa*). Legalábbis számunkra. A zürjén embernek a látásmódja, az élet és annak végső kérdései tekintetében nyilvánvalóan különbözik a miénktől. Az északi zordonság, a csikorgó és kegyetlen fagy s a mögötte leselkedő éhínség, a veszélyekkel teli erdő sűrűje megszokottabbá tette a halált, és keményebbé, kegyetlenebbé az életet

A zürjén hétköznapok tegnapja mellett történelmüknek egy-egy darabját is őrzik a mesék és mondák, ha homályosodó emlékezéssel, töredékesen is. Kötetünknek ezen szemelvényei annyival becseesebbek, mivel a mitologikus mesék és mondák igen ritkák, és mind ritkábbá válnak. A *Körtajka mondája* például három töredékes közlésből van összeillesztve, mint a széttörött korsó a cserepeiből. A történet a XIV. századba vezet vissza. A benne szereplő *Pama táltos* alakját a történeti források is hitelesítik: sokban a mi Koppányunkra vagy Tonuzóbánkra emlékeztető nemzetségfő volt, a régi rend és a régi, pogány vallás konok híve, nemzetségének egy személyben politikai, katonai és vallási fő embere, aki szembeszállt a térítőpapokkal és a moszkvai hadakkal egyaránt. *Körtajka* alakját nem tudjuk történetileg hitelesíteni, ám tudjuk, hogy az *ajka*, azaz *atya* a nemzetségfőknek kijáró megtisztelő cím volt.

Fölbecsülhetetlen néprajzi értéket jelentenek a kozmogónikus-mitológikus mesék és mondák, ezek a ma már kipusztultnak tekinthető műfajok. Wichmann és Fokos-Fuchs századunk elején még talált belőlük egy csokornyit, de már akkor is töredékesen, olykor zavarosan előadva (érdemes megfigyelni ezen darabok rendkívüli rövidségét, szűkszavúságát és színtelen előadásmódját). Annyival is értékesebbek a mitológikus mesék, mert nagyrészt

belőlük lehet rekonstruálni a regi zürjének hajdani, kereszténység előtti vallási képzeleteit. Vallástörténetileg három réteget választhatunk szét bennük. Föl-földereng a zürjenség általunk legősibbnek ismert képzet- és hiedelemvilága, az *animizmus*. Halászi-vadász népesség jellegzetes természetfölötti erői az erdei-meg víziszellem, akik többnyire szeszélyesek és rosszindulatúak, s tetszésüket áldozattal kell megnyerni. Az ősi istenségek egyike *Jen* is, aki eredetiben nem az Isten, hanem a levegőég istensége volt. A Holdisten emléke is feldereng olykor (*A vízholdóruddal álló leány*), az állatmesék egyik-másik figurája pedig a hajdani zoomorf istenségek (kakas, béka, medve) nyomát őrzi, utal az egykori, a vogulok és osztjákok körében szinte az utóbbi időkig ismeretes medvekultuszra is (*A medve meg a három nővér*). Fejlettebb vallási képzetekre mutatnak a *dualizmus* nyomai, a Jó és a Rossz, az alkotás és a pusztítás erőinek kettősségét tükröző képzetek. A zürjének közvetlenül a keresztény terítést megelőzően kezdtek eljutni a dualizmushoz, éppen ezért az igen rövid életű is volt, és nyoma is kevesebb maradt, mint a korábbi, primitívebb. minüzmusnak. A zürjén dualista hit szerint a világon két erő uralkodik: *Omöl* és *Burmort*. Jellemző, hogy az erdei- és víziszellemekről lényegesen több mondatöredék maradt reánk, mint kettejükről (*Omöl meg az ember*).

A XIV. század második felében azután új vallást kényszerítettek a zürjénekre, a kereszténységet. Bizonyos, hogy a görögkeleti hit nem eresztett mély gyökereket körükben: homályos, meg nem értett, babonákkal és félelemmel átszőtt képzetrendszer maradt. Kitűnően szemlélteti ezt 1864-ben írt, nemrégiben magyarul is megjelent szociográfiai regényében, a *Hajóvontatók*-ban Resetnyiltov; a mű hősei, a „permi” parasztok voltaképpen keleti (Jazva vidéki) zürjének. A keresztény vallás istensége, szentjei és ördögei, akikről sokat és mélyebben a zürjén paraszt vagy vadász ugyan nem tudott, összekeveredtek a korábbi és a népi hagyományban tovább élő animisztikus, illetve dualisztikus képzetekkel. A keresztény Isten ötvöződött *Jen* vagy *Bur-mort* alakjával, az ártó erdei- és víziszellemelek frigyre léptek az ördöggel (*Hogyan épített a paraszt templomot!*). Sok mesében előbukkan egy rejtélyes ősz öregember

segítő, jóságos figurája (*A szegény fivér meg a gazdag fivér; Az aranycsináló leány; Hogyan épített a paraszt templomot!*).

Csodás lények a tündérmesékben is gyakorta előfordulnak. Közülük egyesek a zürjén népi képzelet szülöttei, mások jövevények.

Ősi mesebeli lény a *Joma*, a magyar vasorrú bába vagy az orosz Baba-Jaga rokona, vagy a rejtélyes, ember-sárkány-medve képzetét elegyítő *Gundír* (*A Joma és a két leány; A Joma meg a fiú; Szemmel Láthatatlan; Marpida cárkisasszony*).

Törpék és óriások itt-ott a zürjén tündérmesében is szerepelnek; az előbbiek többnyire rosszindulatú, az utóbbiak az embert segítő hősök (*A hüvelykujjnyi öregember; Ajnye; A király meg a katona*). Ariadne fonala pedig az orosz népmesék közvetítésével – egészen a zürjén földig húzódik, csodálatos selyemgombolyag, selyemfonál formájában (*A medve meg a három nővér; Marpida cárkisasszony*).

Kedves színfoltjai a zürjén mesekincsnek az állatmesék. Eurázsiai vándonnotívumok mellett számos zürjén sajátosság ötvöződik bennük. A háziállatok közül legtöbbet a kakas, a kutya, macska meg a szürke heréltlő szerepel. Különösen érdekes a kakas igazságosztó szerepe és hatalma (*A malomkő; A róka mega nyúl*). Rajtuk kívül elmaradhatatlan állathősök az egér és a szarka, a nyúl meg a lóka, a medve és a farkas. Az utóbbi kettő gyakran jár pórul. Sokszor beteljesedik a sorsa a rókának is; a zürjén népmesében éppoly ravasz bajkeverő, mint más népek mesevilágában. Az állatmesék között fordul elő leggyakrabban a zürjén mesék egyik kedvelt fonnai változata, a – nevezzük így – betétes mese. Benne az egyik vagy másik szereplő rövid, többnyire egyszerű és rendszerint többször megismétlődő dalocskát ad elő, melynek dallama is általában csupán két-három hangon mozog (*Az egér meg a szarka; A medve meg a három nővér*).

A teljesség kedvéért meg kell emlékeznünk a mai zürjén mesekincsnek egy önálló, sajátos, kötetünkben azonban nem képviselt mesetípusáról, a hősmcséről. Alaptípusai és variánsai arra mutatnak, hogy nem eredeti zürjén mesékkal, hanem orosz kölcsönzésekkel van dolgunk. Ilyenek az *Ilja Muromec*-ről, *Kuzma hős*-ről, *Majdan Popovics*-ről szóló hősmesék. Nemcsak a főhős személye, hanem a mese fordulatai, kellékei és mellékfigurái is az

oroszl hősmesékre mutatnak. Ezért is mondtunk le ennek a mesetípusnak a bemutatásáról ebben a kötetben. Közülük talán egy lehet eredetében is zürjén: a *Perja leventé*-ről szóló hősmonda, a déli zürjének (permjások) többnyire verses alkotása, annak ellenére, hogy némely változatában ez is orosz hősmesék fordulataival elegyedik. A zürjén hősmesék és mondáit megnyugtató elemzése azonban ma még a folklórisztika egyik fontos, bonyolult és megoldandó feladatát képezi.

VÁSZOLYI ERIK

JEGYZETEK

A zürjén népmeséket az alábbi gyűjteményekből válogattuk és fordítottuk:

1. Fokos Dávid: Zürjén népköltészeti mutatók. Budapest, 1913. (Rövidítése: F-i)

2. Fokos Dávid: Zürjén szövegek. Budapest, 1913. (Rövidítése: F-2)

3. D. R. Fokos-Fuchs: Volksdichtung der Komi (Syrjänen). Budapest, 1951. (Rövidítése: F-3)

4. Yrjö Wichmann: Syrj-inische Volksdichtung. Helsinki, 1906. (Rövidítése: W)

5. H. T. XlopoiHH: Baat komh moií/ilíic. OjKTbirmap, 1950. (Rövidítése: D)

6. <J>. B. iljicoBCKHÜ: Komi woúflbnc, cbbuiaHeuBbnc u& nocnoBniumc. CbiKTHBKap, 1952. (Rövidítése: P)

7. Pontion juiTepaTypa. CbiKTHBKap, 1952. (Rövidítése: R)

8. A. K. MintyincB – 3. K). Bacojni: Komh fliia,neKTo.-'ornvecKne h (jjoJibK.nopui.ie uaTepiiajibi. 1960. PyKonncb. (Rövidítése: MV)

9. E. Vászolyi: Syrjanisches Leben in Wahrheit und in Volksdichtung. Kézirat. (Rövidítése: V)

Nem igaz. (D) l'cdör, Vaszilej Iván: az orosz Fjodor Vaszilij és Iván zürjén megfelelője.

A három fazék. (F-1) Levesesfazék: nyolc-tízliteres, gömbölyded, hasas öntöttvas edény.

A fagyos ember és a felesége. (F-i) A zürjéneknél az utóbbi időkig elsiratták a halottat.

A hüvelykujnyi fiú. (F-i) Rubel: itt a régi, cári aranypénz. Értékére jellemző adat, hogy egy mókusgerezne ára 1 kopejka volt, 4–5 rubelért tehenet, lovat lehetett kapni, egy hajóvontató munkás idénybére 2–3 rubel volt. Száz vagy háromszáz rubel csillagászati összeget jelentett. Ennyi pénzt a zürjén paraszt, úgy lehet, soha életében nem látott, fölbecsülni sem volt képes.

Az orsóevő. (MV)

A buta lány. (MV]

A cipó. (MV) A káposztalevelen sült, vajjal megkent cipó (inkább jókora zsömlé) zürjén ctkkülönlegesség.

Az öregember, a felesége meg a cipó. (MV) A betétdalocskát éneklük.

Az ínség. (P) A mesében szereplő eledetek (tejfölös kása stb.) zürjén ételkülönlegességek; régen csak jómódú gazda asztalára kerültek.

A két paraszt meg a csikó. (P) A tűz a legeslegnehezebb: ti. mert ha a markodba veszed, menten elejted, illetve kézzel fölemelni nem tudod.

A paraszt meg a durvák. (W)

A vajákos asszony fia. fF-3)

A rest meg a lusta. (F-3)

Az öregember meg a feleség?. (F-2) Ölcna: az orosz Jelena női név zürjén változata.

A pop kisasszonyok. (F-1)

A sors meg a szegény ember. (F-2)

Az üszök, a szalmaszál meg a hóvag. (F-2)

Tolvaj lemél. (F-2) Jeniéi: az orosz Jemeljan férfinév változata. Víziszellemek: az ősi animista zürjén hit vízben tanyázó természetfölötti erői. A szárazföldön leginkább emberalakban jelennek meg. Tőlük függött a halászat és a víziszérnyások vadászatának sikere. Jóindulatukat többnyire áldozattal kellett megnyerni.

Hogyan lieiélte ki a paraszt az ürtlögüU (F-2) Az ördög képze az erdei szellem alakjával keveredik össze, aki az előző mesében szereplő vízszellem erdei párja, a zürjének hite szerint a vadászat sikere függött tőle.

A paraszt meg a cár. j'R]

ZJráság erdeje, uraság vadja. (R) Szidör: az orosz Szidor férfinév zürjén alakja.

A hüvelykujnyi öregember. (D) Erdei kunyhó: félig a földbe süllyesztett, aprócska gerendaház az erdőben. A vadászok használják alkalmi menedéknek.

A malomkő. (D)

A medve meg a három nővér. (DJ) A dalbetétet énekelni szokta a mesemondó. – Mozsár: a miénktől különböző alkalmatosság; kb.

egy méternyi, kivájt fatöizs, vastag és magas. – Kampósrúd: ívelt, kétágú villára emlékeztető, kb. vasvilla nagyságú, rúdra szerelt kampó, amelynek segítségével a fazekat, üstöt vonják ki a kemencéből vagy tolják bele.

Szemmel Láthatatlan. (D) A mesében számos orosz népmeséi motívum bukkan föl. – Gundir: a zürjén népmesék emberből, medvéből, sárkányból gyúrt szörnyetege.

Mihaszna Iván. (F–1) Huroknak való fonál: a vadászhurkot, amellyel fogolyra, hermelinre, nyúlra vadásznak, lószőrből vagy vékony drótból sodorják. – Tiéd a kés, enyém a fej: szolásmondás; értelme: tiéd a hatalom, a lehetőség, enyém az ész, az ötlet. – Szulan cár: kideríthetetlen, másutt föl nem bukkanó mesci név.

Grisa. (F–i) A pince nem azonos a miénkkel. Az orosz és zürjén parasztháznak pincéje nincs, a ház a talajszintre épül, a lakóhelyiségek alatt azonban egy kb. emeletnyi zárt térség van. Ennek rendeltetése (az éghajlati viszonyok miatt) a fölötte levő konyha s a szobák hőszigetelése. A konyhából csapóajtó és lépcső vezet le ide: kamrának használják.

A katona meg a király. (V)

Marpida cárkisasszony. (MV) Marpida: az orosz Marfida női név zürjén alakja. A mese a közismert orosz *Marfida carevna* téma átvétele. Jöjin a: a zürjén népmesék boszorkája, a magyar vasorrú bába és az orosz Baba-Jaga rokona. A legtöbb esetben rosszindulatú, emberellenes vennsszony képében jelenik meg.

Hogyan épített a paraszt templomot! (MV) Körtkerüsz: nagyközség a Vicsegda folyó partján. A szó azt jelenti: Vashegy. A falu valóban dombháton áll. Ezért van, hogy a szövegben a paraszt *fölmegy* a folyóról, lemegy a vízpartra. A községben mondotta a mesét M. D. Sesztakov, nyolcvannégy esztendőes medveölő vadász. – Ojvom: oj magyarul azt jelenti, hogy jaj, a vöm pedig azt, hogy száj. A szóösszetétel valahogy így fordítható: lajszáj, azaz. Panaszos Szájú. A név is célzás paraszthősünk nyomorúságára. – Ördög: a kereszténység ördöge mögött itt nyilvánvalóan a víziszellem ősi képzete lappang

A szegény fivér meg a gazdag fivér. (MV) Kirö, Jarö: az orosz Kirill és Jaroszláv férfinévek változatai.

Az öregember meg a három veje. (F–2)

Somvukva. (P) Samvukva: falu a Viin folyó felső folyása mentén, ritkán lakott, erdős, lápos vidéken. A kemence mögött a guzsaly, a mestergerendán az íj: ha a születendő gyermek leány lesz, házimunka várja, ha pedig fiú, vadász legyen belőle. – A zürjén családok férfiai az utóbbi időkig nyári vadászatokon gondoskodtak a család téli hal- és vadhússzükségletéről (a halat és vadat szárítva vagy füstölve tartósították).

Ajnye. (D)

A pórul járt víziszellem. (W)

A víziszellem *fin meg a* legény. (W) Gabonaszárító csűr: Észak- és Kelet-Európában.1 viszonylag rövid nyár és a hűvösebb időjárás miatt a gabonát külön erre a célra készült építményekben szárítják. A gabonaszárító csűröket fűtik is.

A Joma és a két leány. (D) Fonálöbítés: a házilag készült fonalat vagy vásznat hamus vízben lúgozták, majd – rendszerint szabad vízben, folyóban, tóban – kiöblögették.

A Joma meg a fiú. (W)

Az *aranycsináló leány.* (F–3) A korábbi zürjén erkölcsi felfogás a házasság előtti nemi kapcsolatot természetesnek tekintette; a leányanyák gyermekáldásában sem talált kivétlivalót.

A víziszellem. (W)

Az erdei szellem. (W)

Az erdei szellem kutyája. (W)

Az erdei szellem lakodalma. (W) a zürjén lakodalmi menet – akárcsak régebben nálunk, faluhelyen – rendszerint sok kocsin vagy szánon vonul, nagy zeneszóval, hejehujával.

*Mióta van a kutyának bundája*1 (F–t)

fen átka. (F–3) Jen: korábban a levegőég istensége; később, a kereszténység felvétele után a szó Istent jelentett.

Mióta eszi meg az ember a nyulatí (F–3)

*Mióta van szúnyog meg bögply a világon*1 (F–3)

A macska. (F–3)

Mióta van tűz meg széli (F–3) A zürjén nép sokszor (pl. találós kérdésekben) kicsi emberkének látja és jeleníti meg a tüzet. Az elbeszélést 1916-ban jegyezte fel a gyűjtő, amikor is még valóban kénes gyufát gyártottak.

Mióta vadásznak az emberek? (F-3J Torkosborz: más néven rozsomák, a menyétfélék családjába tartozó, falánk északi ragadozó.

A kovácsmesterség. (F-3) A kovácsmesterséget számos, kezdetlegesebb gazdasági, társadalmi fokon élő nép tekintette, illetve tekinti a túlvilág! erővel való cimborálásnak, és ezért átkozottnak. Ilyen népek körében a kovács társadalmi helyzete is többnyire sajátos; rendszerint elkülönülten kell élnie a többiektől, olykor éppen kitzasztott.

A Hold meg a Nap teremtése. (F-3) Mindkét égitestnek szerepe volt a zürjének hajdani, pogány hitvilágában: istenként tisztelték mind a kettőt.

A vízfordórúddal álló leány. (F-1)

Ömöl meg az ember. (W) Ömöl: a zürjének hajdani dualista vallási képzetek szerint a Rossz világszellem, istensége. Ellentéte, a Jó volt: Bur-mort, avagy Bur-any.

Körtajka mondája. (MW) Ezsva (orosz néven: Vicsegda) a zürjénföld egyik legnagyobb folyama, a Dvina jobb oldali mellékfolyója. – Körtajka (azaz: Vasatya): mondabeli lény. Meglehet, sőt valószínű, hogy a név mögött valamelyik hajdani, XIV. századi zürjén nemzetségfő, avagy törzsfő rejlik, annyival inkább, mivel az ajka a főembereknek kijáró, megtisztelő cím volt. – Pama: történeti források által is hitelesített zürjén nemzetségfő a XIV. század második felében. Ellene szegült mind a keresztény hittérítésnek, mind pedig a moszkvai fejedelemség katonai és politikai terjeszkedésének. Katonai, vallási és politikai fő ember volt egy személyben. A népi epika nagy táltosként emlegeti, természetfölötti erővel ruházta fel. Székhelye Knyázs-Pogoszt helység volt; a hajdan jelen tős központ szerepét játszó település ma is megvan, a Villi folyása mentén.

Nüim mondája. (MV) Madzsa: falu a Vicsegda folyó jobbpartján. A mondát a helybéliek kívül csak a közvetlenül környező zürjén falvakban ismerik. A madzsai domb lábánál elterülő tavat valóban ma is Jurka-tónak nevezik.

A nyúl és a róka (F-i)

A varjú segítsége. (V) Miska bácsi: a zürjén népmesék világában (csakúgy mint az oroszban) Miskának, Miska bácsinak a medvét

szólítják (eltérően a magyartól, ahol a róka neve szokott lenni).

Az egér meg a szarka. (MV)

A szürke heréltlő. (MVj)

A róka meg a nyúl. (F-i)

A róka meg a farkas. (F-a)

TARTALOM

Nem igaz
A három fazék
A fagyos ember és a felesége
A hüvelykujnyi fiú
Az orsóevő
A buta lány
A cipó
Az öregember, a felesége meg a cipó
Az Ínség
A két paraszt meg a csikó
A paraszt meg a darvak
A vajákos asszony fia
A rest meg a lusta
Az öregember meg a felesége
A papkisasszonyok
A sors meg a szegény ember
Hogyan heréim -ki a paraszt az ördögöt-'
A paraszt meg a cár
Uraság erdeje, uraság vadja
A hüvelykujnyi öregember
A malomkő
A medve meg a három nővér
Szemmel Láthatatlan
Mihaszna Iván
Grisa
A katona meg a király
Marpida cárkisasszony
Hogyan épített a paraszt templomot?
A szegény fivér meg a gazdag fivér
Az öregember meg a három veje
Somvulcva
Ajnye
A póruljárt víziszellem

A víziszellem fia meg a legény
A Joma és a két leány
A Joma meg a fiú
Az aranycsináló leány
A víziszellem
Az erdei szellem
Az erdei szellem kutyája
Az erdei szellem lakodalma
Mióta van a kutyának bundája?
jen átka
Mióta eszi meg az ember a nvulat?
Mióta van szúnyog meg bögöly a világon?
A macska
Mióta van tűz meg szél?
Mióta vadásznak az emberek?
A kovácsmesterség
A Hold meg a Nap teremtése
A vízhordórúddal álló leány
Ömöl meg az ember
Körtajka mondája
Jurka mondája
A nyúl és a róka
A varjú segítsége
Az egér meg a szarka
A szürke heréltló.
A róka meg a nyúl
A róka meg a farkas
Utószó (*Vászolyi Erik*)
Jegyzetek